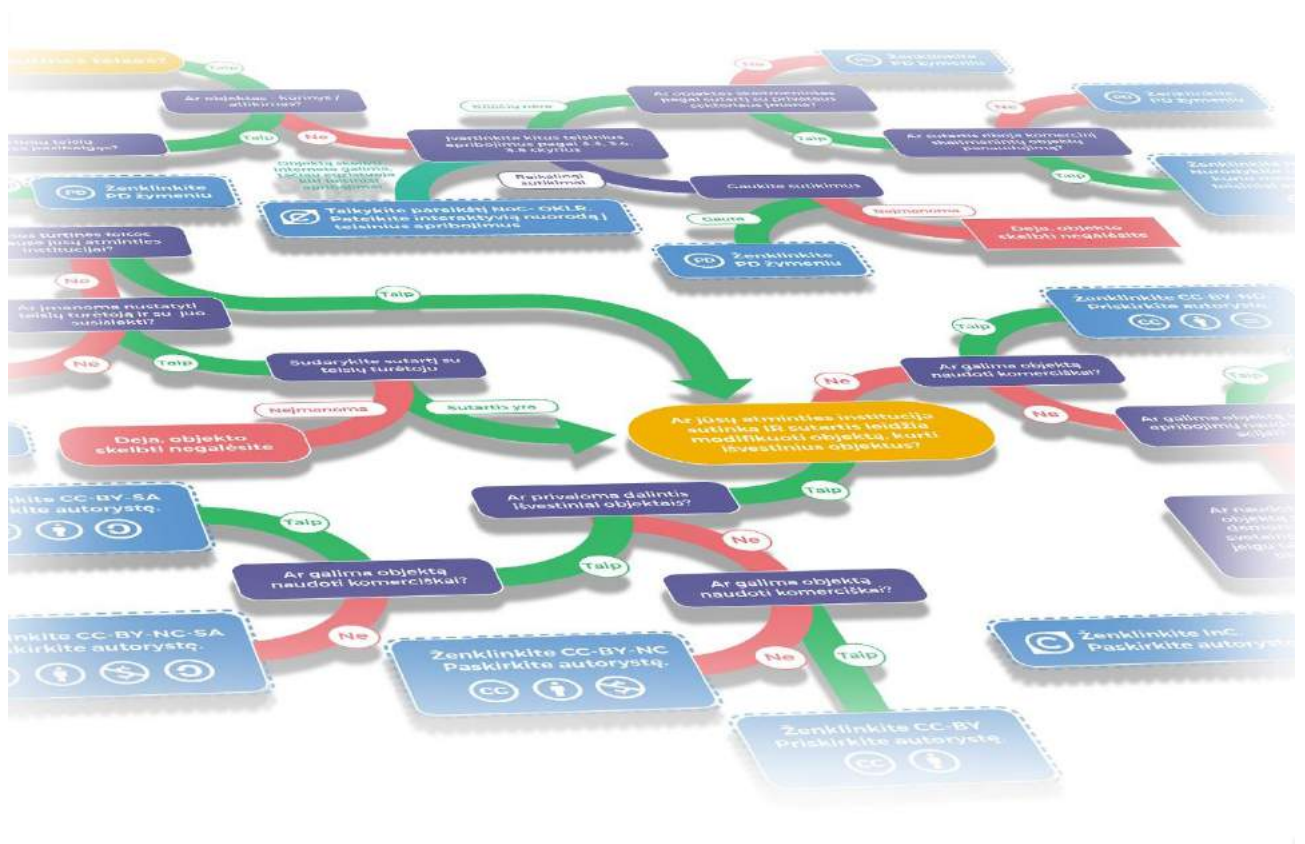

Suskaitmeninto ir skaitmeninio kultūros paveldo turinio naudojimo teisių priskyrimo bei ženklavimo metodika ir rekomendacijos

2017

LIETUVOS
NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

ISBN 978-609-405-180-7

Turinys

SAVOKŲ PAAIŠKINIMAI	4
1. METODIKOS TIKSLAS IR PASKIRTIS	7
2. METODIKOS TAIKYMO PRIELAIDOS IR RIBOS	8
2.1. <i>Metodikos aktualumas</i>	8
2.2. <i>Metodikos paskirtis ir jos nereguliuojami atvejai</i>	8
2.3. <i>Kaip naudotis Metodika?</i>	9
3. TEISINIAI APRIBOJIMAI SKELBTI OBJEKTĄ INTERNETE	11
3.1. <i>Autoriaus teisės</i>	12
3.2. <i>Gretutinės teisės</i>	13
3.3. <i>Teisė į atvaizdą</i>	13
3.4. <i>Asmens duomenys</i>	16
3.5. <i>Kitos teisės (teisiniai apribojimai)</i>	17
4. Įvertinkite, ar galite teisėtai paskelbti objektą internete	18
4.1. <i>Ar egzistuoja autoriaus teisės ir kokios jos?</i>	18
4.1.1. <i>Ar tai – autorinis kūrinys?</i>	18
4.1.2. <i>Ar autoriaus teisės tebegalioja?</i>	21
4.1.3. <i>Kam priklauso autoriaus teisės (kas turėtų duoti leidimą)?</i>	23
4.2. <i>Ar egzistuoja gretutinės teisės ir kokios?</i>	26
4.2.1. <i>Ką saugo gretutinės teisės?</i>	26
4.2.2. <i>Ar gretutinės teisės galioja?</i>	27
4.2.3. <i>Kam priklauso gretutinės teisės (kas turėtų duoti leidimą)?</i>	29
4.3. <i>Sutartis su Jūsų atminties institucija</i>	30
5. Ką galite leisti daryti naudotojui su internete paskelbtu objektu?	35
5.1. <i>Kokias teises galime suteikti?</i>	35
5.2. <i>Ką reiškia „neribotas naudojimas“?</i>	36
5.3. <i>Kas yra komercinis ir nekomercinis naudojimas?</i>	37
5.4. <i>Išvestiniai objektai: modifikacijos ir išvestiniai kūriniai</i>	41
5.5. <i>Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais</i>	43
5.6. <i>Teisė naudoti edukaciniais tikslais</i>	43
5.7. <i>Pareiga nurodyti autorystę (atlikėją)</i>	46
6. Kaip ženklinti objektą?	47
6.1. <i>Kas yra ženklavimas ir kam jis skirtas?</i>	47

6.2.	<i>Kiek laiko galioja ženklavimas?</i>	51
6.3.	<i>Galimi ženklavimo būdai</i>	52
I. Kai autorių teisės negalioja		54
6.3.1.	PD.....	54
6.3.2.	NoC-NC	60
6.3.3.	NoC-OKLR.....	65
6.3.4.	CC0.....	70
II. <i>CREATIVE COMMONS</i> LICENCIJOS: „KAI KURIOS TEISĖS SAUGOMOS.“ AUTORIŲ TEISIŲ SAUGOMĄ OBJEKTĄ LEIDŽIAMA NAUDOTI NUSTATYTOMIS SĄLYGOMIS		75
6.3.5.	CC BY	75
6.3.6.	CC BY-SA	81
6.3.7.	CC BY-ND	86
6.3.8.	CC BY-NC.....	91
6.3.9.	CC BY-NC-SA.....	96
6.3.10.	CC BY-NC-ND.....	102
III. KAI GALIOJANČIOS AUTORIŲ TEISĖS GRIEŽTAI RIBOJA NAUDOJIMĄ.....		107
6.3.11.	InC.....	107
6.3.12.	InC-EDU	113
6.3.13.	InC-EU-OW	118
6.3.14.	CNE.....	123

SĄVOKŲ PAAIŠKINIMAI

Metodikoje naudojamos žemiau išvardintos sąvokos turi šias žemiau nurodytas reikšmes:

SĄVOKA	PAAIŠKINIMAS
AGATA	Lietuvos gretutinių teisių asociacija, kolektyvinio administravimo asociacija, vienijanti atlikėjus (muzikantus, aktorius) bei muzikos leidėjus ir besirūpinanti jų teisių įgyvendinimu. Plačiau http://www.agata.lt/ .
Atminties institucija	Archyvas, biblioteka, muziejus ar kita institucija, dalyvaujanti formuojant, integruojant ir skleidžiant žmonijos kultūrą, užfiksuotą kultūros paveldo objektuose.
Autorių teisės	Turtinės ir asmeninės neturtinės autoriaus teisės į jo sukurtą intelektualinį (literatūros, mokslo, meno) kūrinį. Turtinės teisės suteikia autoriui teisę kontroliuoti jo kūrinio panaudojimą (išleidimą, platinimą, viešą rodymą, paskelbimą ir kt.) ir teisę gauti pajamas už kūrinio panaudojimą. Neturtinės teisės – tai autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą, kūrinio integralumą ir pan. Lietuvoje autorių teises reglamentuoja LR ATGTĮ (taip pat tarptautinės sutartys ir ATGTĮ lydintys teisės aktai). Metodikoje autorių teisės detalčiau aprašomos 3.1, 4.1 skyriuose.
Autorystės nurodymas	Pareiga nurodyti, kas yra kūrinio autorius ar atlikėjas, identifikuojant vardą (vardus) ir pavardę (pavardes) arba pseudonimą. Detaliam autorystės nurodymui, kuris paprastai yra privalomas pagal licencijų ir pareikščių sąlygas, aprašomas Metodikos 5.7 skyriuje.
Creative Commons	Jungtinėse Amerikos Valstijose įsteigta ne pelno siekianti organizacija, kurios tikslas – siekti platesnio dalijimosi kultūros objektais internete. <i>Creative Commons</i> naudotojams teikia nemokamas savo sukurtas licencijas (žr. licencijos sąvoką žemiau), kurių pagalba galima nesudėtingai informuoti potencialius naudotojus apie internete prieinamos kūrybos teisėto panaudojimo sąlygas.
Europeana	Europeanos fondo (<i>angl. – Europeana Foundation</i>) valdoma Europos Sąjungos šalių narių kultūros paveldo objektų skaitmeninė platforma, vienijanti daugiau nei 3000 institucijų iš skirtingų ES šalių. Europeana skirta skatinti atminties institucijų bendradarbiavimą ir suteikti naudotojams galimybę pasiekti ES kultūros paveldo objektus internetu vienoje integruotoje sistemoje. Plačiau http://www.europeana.eu .
Gretutinės teisės	Turtinės atlikėjo, fonogramos gamintojo, transliuojančiosios organizacijos, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojo, kito asmens teisės į atlikimą ar jo įrašą, fonogramą, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmąjį įrašą, transliaciją, kurios suteikia teisę kontroliuoti jų panaudojimą. Taip pat asmeninės neturtinės atlikėjo teisės į savo tiesioginį (gyvą) atlikimą ar atlikimo įrašą. Lietuvoje gretutines teises reglamentuoja LR ATGTĮ (taip pat tarptautinės sutartys ir LR ATGTĮ lydintys teisės aktai). Metodikoje gretutinės teisės detalčiau aprašomos 3.2, 4.2 skyriuose.
Interneto bendruomenė	Naudotojų visuma (naudotojo sąvoką žr. žemiau).
Išvestiniai objektai	Objektai, sukurti atlikus pradinių objektų modifikacijas. Modifikacijos sąvoką žr. žemiau ir (arba) Metodikos 5.4 skyriuje.
LATGA	Asociacija LATGA, autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacija, vienijanti autorius ir autorių teisių turėtojus ir besirūpinanti jų teisių įgyvendinimu. Plačiau http://www.latga.lt/ .
Licencija	Metodikoje vartojama licencijos sąvoka reiškia susitarimą tarp teisių turėtojo (taikant licencijos ženklavimą) ir bet kurio paženklinto objekto naudotojo dėl objekto panaudojimo sąlygų. Metodikoje siūlomos naudoti licencijos yra <i>Creative Commons</i> sukurti įrankiai, įgalinantys paprastai nustatyti leidžiamus ir draudžiamus su paženklintu objektu atlikti veiksmus. Internete skelbiami objektai žymimi licencijos žymeniu (ikona) ar santrumpa, nurodančia taikomų leidimų ir draudimų sąlygas.

LR ATGTĮ	Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Metodikos parengimo metu galiojančią šio įstatymo suvestinę redakciją galima rasti: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxE .
Skaitmeninis ir suskaitmenintas kultūros paveldas	Kultūros, edukacijos, mokslo šaltiniai, kartu su technine, teisine ir kita informacija, sukurti skaitmeninėmis priemonėmis arba konvertuoti į skaitmeninę formą iš egzistuojančio analoginio šaltinio.
Kultūros paveldas (kultūros paveldo objektas)	Per kelias kartas perimtos etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu svarbios kultūros vertybės.
Kūrinys	Originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos. Lietuvoje kūrinio sąvoką reglamentuoja LR ATGTĮ.
„Kūriniai našlaičiai“	Nenustatytų teisių turėtojų kūriniai; žr. sąvoką žemiau.
Metodika	Ši Suskaitmeninto ir skaitmeninio kultūros paveldo turinio naudojimo teisių priskyrimo bei ženklavimo metodika ir rekomendacijos, parengta vykdant Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos projektą „Kūrybinių bendrijų licencijų taikymas kultūros paveldo objektams“, kuriuo užtikrinamas Skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015–2020 metų programos priemonės „Sukurti šiuolaikines sąlygas atitinkančius skaitmeninio turinio valdymo ir naudojimo teisinio reguliavimo modelius“ įgyvendinimas.
Modifikacija	Suprantama taip, kaip ją apibrėžia <i>Creative Commons</i> licencijos ir reiškia autorių teisių, gretutinių teisių saugomus ir (ar) kitus objektus, sukurtus pasinaudojus pradiniais objektais, paženklintais pagal Metodiką, kuriuose pagal Metodiką paženklinti objektai yra išversti, pakeisti, aranžuoti, transformuoti ar kitaip modifikuoti tokiu būdu, kuriam reikalingas teisių turėtojo sutikimas pagal galiojančią teisinę reguliavimą. Lietuvoje išvestinius kūrinius apibrėžia ir reguliuoja LR ATGTĮ. Išsamiai modifikacijos ir teisė leisti jas atlikti ženklinant objektus aptariama Metodikos 5.4 skyriuje.
Naudojimas edukaciniais tikslais	Reiškia objekto panaudojimą visais įmanomais būdais (Lietuvoje galimus kūrinio ir (ar) gretutinių teisių objekto panaudojimo būdus (galimus atlikti veiksmus) apibrėžia LR ATGTĮ), jei naudojama mokslui, mokymui, mokymuisi, kvalifikacijos kėlimui, moksliniams tyrimams. Metodikoje objekto naudojimas edukaciniais tikslais suprantamas plačiau, nei LR ATGTĮ apibrėžiamas „naudojimas mokslo ir mokslinių tyrimų tikslais“. Išsamiai objekto naudojimas edukaciniais tikslais aptariamas Metodikos 5.6 skyriuje.
Naudojimas komerciniais tikslais	Naudojimas tikslu, kuriuo siekiama tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos; su tokiu naudojimu paprastai nesiejama veikla, kurią gera valia vykdo galutiniai vartotojai. Išsamiai objekto naudojimas komerciniais ir nekomerciniais tikslais aptariamas Metodikos 5.3 skyriuje.
Naudojimas nekomerciniais tikslais	Naudojimo komerciniais tikslais (žr. sąvoką aukščiau) priešingybė; suprantamas, kaip jį apibrėžia <i>Creative Commons</i> licencijos, t.y., kaip naudojimas, neskirtas ir nenukreiptas į komercinės naudos ar piniginio atlygio gavimą. Išsamiai objekto naudojimas komerciniais ir nekomerciniais tikslais aptariamas Metodikos 5.3 skyriuje.
Naudotojas (interneto bendruomenės narys)	Asmuo, kuris pasiekia objektą internetu ir kuriam yra suteikiama teisė naudoti objektą ženklavimo (licencijos ar pareikšties) identifikuojamais būdais.
Nenustatytų teisių turėtojų kūriniai	Kūriniai ar fonogramos, kurių nė vienas iš teisių turėtojų nenustatytas arba, jeigu vienas ar daugiau iš jų nustatyti, nė vienas iš jų nebuvo surastas nepaisant kruopščios teisių turėtojų paieškos, atliktos ir įregistruotos LR ATGTĮ nustatyta tvarka. Lietuvoje

	nenustatytų teisių turėtojų kūrinių sąvoką ir kūrinių pripažinimo nenustatytų teisių turėtojų kūrinių oficialią procedūrą reglamentuoja LR ATGTĮ.
Neribotas naudojimas	Objekto naudojimas visais įmanomais būdais (Lietuvoje galimus kūrinių ir (ar) gretutinių teisių objekto panaudojimo būdus (galimus atlikti veiksmus) apibrėžia LR ATGTĮ). Metodikoje neribotas naudojimas išsamiai aptartas 5.2 skyriuje.
Objektas	Kultūros paveldo objektas, kurį atminties institucija skaitmenina ir (ar) ženklina vadovaudamasi Metodika. Objektas gali būti kūriniu, gretutinių teisių objektu arba, atskirais atvejais, juo nebūti – vertinimą reikėtų atlikti vadovaujantis Metodika (arba LR ATGTĮ).
Pareikštis	Metodikoje vartojama pareikštis sąvoka suprantama taip, kaip ją apibrėžia <i>Europeana</i> . Pareikštis reiškia ženklintojo pareiškimą, kuriuo identifikuojamas objektui taikomas teisinis režimas (galiojančios teisės, teisiniai apribojimai). Tai <i>Europeana</i> sukurti įrankiai, įgalinantys paprastai nustatyti leidžiamus ir draudžiamus su paženklintu objektu atlikti veiksmus. Internete skelbiami objektai žymimi pareikštis žymeniu (ikona), pavadinimu ar santrumpa, nurodančia taikomų leidimų ir draudimų sąlygas.
Teisių pareikštis	Žr. pareikštis sąvoką aukščiau.
Teisių priskyrimas	Vadovaujantis Metodika atliekamas galiojančių teisių į tam tikrą kultūros paveldo objektą bei jo naudojimui taikomų teisinių apribojimų nustatymas ir interneto bendruomenei leidžiamų ir draudžiamų su tokiu objektu atlikti veiksmų identifikavimas.
Teisių turėtojas	Asmuo (fizinis asmuo arba juridinis asmuo – įmonė, organizacija ir kt.), kuriam priklauso turtinės teisės į autorių ir (ar) gretutinių teisių saugomus objektus. Tai gali būti pats autorius ar atlikėjas, jų teisių paveldėtojai, taip pat sutartiniu ir kitais pagrindais jų teises perėmę asmenys – leidėjai, fonogramų gamintojai, kolektyvinio teisių administravimo organizacijos ir kt. Plačiau apie teisių turėtojus galima skaityti Metodikos 4.1.3, 4.2.3 skyriuose.
Viešoji sritis	(<i>Angl. – public domain</i>) objektų, kurie nėra saugomi turtinių autorių nei turtinių gretutinių teisių dėl savo pobūdžio ar suėjusio turtinių teisių galiojimo termino, visuma. Dar vadinama viešojo naudojimo režimu, viešo naudojimo objektais.
Ženklavimas	(Elektroninės) informacijos apie teisių valdymą pateikimas; kultūros paveldo žymėjimas tam tikru simboliu (raidėmis, ikonomis ir pan.), padedančiu identifikuoti jam galiojančią teisinį režimą (internetu bendruomenei leidžiamus ir draudžiamus atlikti veiksmus).

1. METODIKOS TIKSLAS IR PASKIRTIS

Ši „Suskaitmeninto ir skaitmeninio kultūros paveldo turinio naudojimo teisių priskyrimo bei ženklavimo metodika ir rekomendacijos“ (toliau – Metodika) parengta vykdant Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos projektą „Kūrybinių bendrijų licencijų taikymas kultūros paveldo objektams“, kuriuo užtikrinamas Skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015–2020 metų programos priemonės „Sukurti šiuolaikines sąlygas atitinkančius skaitmeninio turinio valdymo ir naudojimo teisinio reguliavimo modelius“ įgyvendinimas. Projekto partneriai – advokatų profesinė bendrija „iLAW“ ir Baltijos audiovizualinių archyvų taryba. Projektas finansuotas įgyvendinant Kūrybinės veiklos, autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos programą, kurios administratorius – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

Metodika paaiškina, kaip nustatyti, ar galima teisėtai skelbti skaitmeninį kultūros paveldo objektą internete ir kokie teisiniai ribojimai galioja, kokias teises galima suteikti galutiniam suskaitmeninto kultūros paveldo objekto naudotojui, kaip paženklinėti internete skelbiamą skaitmeninį kultūros paveldo objektą.

Metodika gali būti taikoma ženklinant jau suskaitmenintus ir internete ar mobiliosiose programėlėse paskelbtus kultūros paveldo objektus, taip pat vykdant naujas skaitmeninio kultūros paveldo sklaidos iniciatyvas nepriklausomai nuo pasirinkto metodo ir formos.

Metodika gali būti naudinga atliekant sklaidai skirtų kultūros paveldo objektų atranką, taip pat ženklinant naujai sukurtą ir su kultūros paveldu susijusią medžiagą, pvz., kultūros paveldo objektų metaduomenis, fotografijas su užfiksuotais nekilnojamojo kultūros paveldo objektais, audiogidų garso įrašus.

2. METODIKOS TAIKYMO PRIELAIDOS IR RIBOS

2.1. METODIKOS AKTUALUMAS

Šia Metodika siekiama, kad atminties institucijų ir kitų kultūros bei akademinų organizacijų viešinamas skaitmeninis kultūros paveldo turinys ir susijusi medžiaga būtų tinkamai ženklinama, o galutiniams šios medžiagos naudotojams būtų sudarytos sąlygos ja naudotis, nepažeidžiant galiojančių teisinių ribojimų. Turinio ženklavimas išplečia paveldo duomenų sklaidos galimybes, kartu ugdo visuomenės pagarbą intelektinei nuosavybei ir nepakantumą neteisėtam jos naudojimui. Atlikus tyrimą projekto metu nustatyta, kad Lietuvoje internete skelbiamą skaitmeninį kultūros paveldą ženklina tik mažiau nei trečdalis apklaustų institucijų. Dauguma ženklinančių įmonių renkasi tik viešosios srities (angl. *public domain*) objektus ir naudoja tik vieną iš visų galimų ženklavimo būdų.

Tarptautinėje bibliotekininkų, muziejininkų ir archyvininkų bendruomenėje vyrauja nuostata, kad kolekcijos saugomos norint užtikrinti prieigą prie jų bei sudaryti galimybę jomis naudotis. Taikomi teisiniai ribojimai, nustatantys turinio atvirumo lygį, neleidžia išnaudoti visų šiuolaikinių skaitmeninių sklaidos kanalų galimybių. Didžiausias leistinas atvirumo lygis skatina naudotojus dalintis kultūros paveldo objektais per socialinius tinklus, taip didinant objektų matomumą. Be to, atviromis naudojimo licencijomis paženklinta vaizdo ar audiovizualinė medžiaga yra patraukli *Wikimedijos* platformai, kuri vėliau naudojama *Wikipedijos* enciklopedijoje, pritraukiančioje milijonus lankytojų ir turinčioje labai gerus reitingus *Google* paieškos sistemoje. Tai lemia, kad ir į *Wiki* iniciatyvas patekę kultūros paveldo objektai iš konkrečios institucijos tampa daug lengviau atrandami globalioje interneto paieškoje.

Skaitmeninio kultūros paveldo atvirumas ir ženklavimas gerokai padidina jį saugančios ir pristatančios organizacijos interneto svetainės lankytojų ar elektroninės paslaugos naudotojų skaičių ir išplečia jų geografiją. Platesnė sklaida užtikrina įvairesnį kultūros paveldo naudojimo kontekstą, pvz., naudojant juos naujuose meno kūriniuose, praplečiant ar kuriant naujus enciklopedijų bei tinklaraščių įrašus, integruojant juos į skaitmenines mokymo priemones. Be to, didesnis susidomėjimas paveldo objektais atkreipia naudotojų dėmesį ir į kitas atminties institucijų teikiamas paslaugas.

2.2. METODIKOS PASKIRTIS IR JOS NEREGULIUOJAMI ATVEJAI

Metodika skirta naudoti atminties institucijoms, siekiant skaitmeninti paveldo objektus ir padaryti skaitmeninius bei suskaitmenintus paveldo objektus viešai prieinamus kompiuterių tinklais (internete). Metodika yra pagalbinė priemonė, pateikianti gaires ir rekomendacijas, kad padėtų atminties institucijos atsakingam darbuotojui įvertinti, ar jis gali objektą skaitmeninti, ar gali skaitmeninį ar suskaitmenintą paveldo objektą padaryti viešai prieinamą internete ir kaip jį turėtų paženklinti, kad internete jį aptikęs bet kuris visuomenės narys (toliau – naudotojas, interneto bendruomenė) žinotų, ką leidžiama su objektu atlikti.

Metodika nėra skirta teisiškai vertinti kitiems autoriniams kūriniams, jų atlikimui, kitiems objektams ir galiojančioms į juos teisėms. Metodika nėra skirta verslo subjektams, naudojančioms autorinius kūrinius ir panašius objektus komerciniais tikslais. Metodika taip pat nėra sukurta kitoms ne pelno siekiančioms organizacijoms, kitoms institucijoms nei atminties institucijoms, ir Metodikoje pateikiamos gairės gali neatitikti tokių kitų institucijų veiklos specifikos ar tikslų.

Metodika pateikia tik pagrindines taisykles ir rekomendacijas, pavyzdžius ir aptaria dažniausius atvejus. Metodika palengvina su skaitmeninimu ir paveldo objektų viešinimu dirbančių atminties institucijų darbuotojų, neturinčių specialaus teisinio išsilavinimo, darbą. Taigi stengiasi, kad Metodika būtų suprantama ir aiški paveldo objektų specialistams, paprasta naudoti ir patogi taikant ją praktikoje. Todėl Metodikoje nesiekama visiško teisinio tikslumo, nuoseklaus teisinės terminologijos vartojimo, nekliamas tikslas pateikti išsamią visų teisės reguliuojamų aspektų ir išimčių analizę. Prireikus išanalizuoti šiuos aspektus, rekomenduotina vadovautis Lietuvos Respublikos autorių teisių ir

gretutinių teisių įstatymu (toliau – LR ATGTĮ¹) ir kitais galiojančiais Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktais, tarptautinėmis sutartimis, reguliuojančiais autorių teises, arba konsultuotis su teisės specialistais.

Metodika taip pat nėra ir neturi būti aiškinama kaip teisės aktas, teisinė konsultacija, kurianti kokius nors įpareigojimus jos taikytojams ar rengėjams ar teikianti kokias nors teises garantijas dėl jos taikymo ar turinio, o Metodikos taikymas negali kelti teisinės atsakomybės ar nuo jos atleisti.

2.3. KAIP NAUDOTIS METODIKA?

Metodikos naudotojo patogumui ji yra padalinta į 4 dalis, kurios gali būti skaitomos nuosekliai arba kita pasirinkta tvarka, atsivertus reikiamą skyrių pagal kilusį klausimą.

Metodikos skyriuose gausu nuorodų į kitas jos dalis, kur detaliau analizuojamos susijusios temos, todėl jei naudotojui kils klausimų dėl vartojamų sąvokų, teisių apimties, konkrečių pavyzdžių, jis bus nukreiptas į tą Metodikos dalį, kur šie klausimai nagrinėjami išsamiau. Jei Metodikos naudotojas pakankamai informuotas ir jam klausimų nekyla arba su tokiais Metodikos skyriais jau yra susipažinęs anksčiau, galės gilintis tik į konkretų Metodikos skyrių, nuorodų nesekdamas.

Metodikos taikytojui pateikiamos šios pagrindinės 4 jos dalys:

3. TEISINIAI APRIBOJIMAI SKELBTI OBJEKTĄ INTERNETE
4. ĮVERTINKITE, AR GALITE TEISĖTAI PASKELBTI OBJEKTĄ INTERNETE
5. KĄ GALITE LEISTI DARYTI NAUDOTOJUI SU INTERNETE PASKELBTU OBJEKTU?
6. KAIP ŽENKLINTI OBJEKTĄ

Dvi pirmosios dalys (3, 4 skyriai) skirtos įvertinti, ar kūrinių galima skaitmeninti ir viešinti. Jei į šį klausimą atsakėme teigiamai (skaitmeninti ir viešinti galime), tada kitos dvi dalys (5, 6 skyriai) padės nustatyti, ką galime leisti atlikti su internete paskelbtu objektu interneto bendruomenei (5 skyrius) ir kaip tinkamai pažymėti tokius leidimus ir susijusius draudimus (6 skyrius).

Trumpa šių Metodikos dalių turinio apžvalga:

**AR GALIU
SKELBTI
INTERNETE?**

3. TEISINIAI APRIBOJIMAI SKELBTI OBJEKTĄ INTERNETE

Šiame skyriuje rasite informaciją apie bendrą „teisinį foną“ – kokios gali būti teisinės kliūtys skaitmeninti ir viešinti objektus internete, ką teisė leidžia ir draudžia atlikti su tokiais objektais. Tai lyg galimų teisinių kliūčių „kontrolinis sąrašas“, kurį dera peržvelgti tikrinant, ar į visas galimas teises kliūtis atkreipėte dėmesį. Ši dalis labiau teorinė, nors joje pateikiami ir konkretūs pavyzdžiai, skirti paaiškinti taisyklėms.

4. ĮVERTINKITE, AR GALITE TEISĖTAI PASKELBTI OBJEKTĄ INTERNETE

Tai praktinė dalis, padėsianti konkretų objektą priskirti prie galimų arba negalimų skaitmeninti/viešinti. Ši dalis siekia padėti žingsnis po žingsnio teisiškai įvertinti objektą: visų pirma, ar jis – kūrinys (arba gretutinių teisių objektas), tada – ar tebegalioja turtinės teisės į jį, jei taip – kas yra tokių teisių turėtojas, ir galiausiai – kaip tinkamai įforminti teisę skaitmeninti ir viešinti objektą sutartyje su teisių turėtoju.

¹ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo suvestinė redakcija nuo 2017-01-01: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxE>.

**KĄ GALĖS
DARYTI
NAUDOTOJAS?**

5. KĄ GALITE LEISTI DARYTI NAUDOTOJUI SU INTERNETE PASKELBTU OBJEKTU?

Ši Metodikos dalis pateikia sąrašą teisių ir įpareigojimų, kurie gali būti taikomi internete objektą aptikusiam ir teisėtai naudojančiam asmeniui. Tai lyg internete galimų suteikti teisių ir įpareigojimų „menu“, aptariantis elementus, iš kurių susideda konkrečios ženklinti naudojamos licencijos ar pareikštis turinys. Tai labiau teorinė dalis, aptarianti tokių „menu“ elementų „sudėtinės dalis“, tarkime, ką konkrečiai reiškia skaitmeninio objekto „modifikavimas“ arba ką apima „komercinis naudojimas“ – ir vieną, ir kitą elementą galite leisti arba drausti taikydami konkretų ženklavimą. Paaiškinimai pateikiami kartu su pavyzdžiais.

6. KAIP ŽENKLINTI OBJEKTĄ

Tai konkreti praktinė dalis, kuria vadovaudamiesi pritaikysite konkrečią licenciją ar pareikštį skaitmeniniam (suskaitmenintam) objektui. Joje pateikiamas išsamus galimų licencijų ir pareikščių sąrašas, jų turinio paaiškinimai, praktinio taikymo atmintinės, palyginimai su kitomis licencijomis. Pavyzdžiuose aptariamos praktinės situacijos.

Kad taikyti praktiškai būtų patogiau, pateikiamos schemas – vertinimo „medžiai“, padedantys greitai įvertinti situaciją, identifikuoti problemą ir nukreipiantys į reikiamą skyrių, padėsiantį tinkamai ją išspręsti.

3. TEISINIAI APRIBOJIMAI SKELBTI OBJEKTĄ INTERNETE

Elektroninė erdvė suteikia atminties institucijoms galimybę įgyvendinti savo misiją naujais būdais, pasiekiant plačią auditoriją ir patogiai valdant turimų skaitmeninių (suskaitmenintų) kultūros paveldo objektų sklaidą. Techninės priemonės įgalina, o atminties institucijų politika neretai ir reikalauja skaitmeninti didelę dalį turimų paveldo objektų ir padaryti juos internetu prieinamus kiekvienam, kuris tuo domisi. Visgi teisės normos, sukurtos ginti su tokiais paveldo objektais vienaip ar kitaip susijusių asmenų interesus, riboja galimybę savo nuožiūra internete paskelbti bet kurią skaitmeninį (suskaitmenintą) objektą. Šiame 3 skyriuje pateikiama trumpa dažniausių atvejų apžvalga, kai dėl galiojančio teisinio reguliavimo visiškai laisvas paveldo objektų paskelbimas negalimas. Jei peržvelgus toliau pateikiamą sąrašą Jums atrodo, jog Jūsų turimas objektas gali patekti į vieną iš sąrašo kategorijų, vadinasi, vadovaujantis Metodika Jums reikės jį įvertinti ir galbūt atlikti papildomus veiksmus, gauti leidimus, siekiant internete paskelbti tokį skaitmeninį (suskaitmenintą) objektą.

1 schema

3.1. AUTORIAUS TEISĖS

Tuo atveju, jei Jūsų turimas objektas yra autorinis kūrinys (arba susidūrėte su objektu, kuris talpina savyje, be kitų teisių saugomų objektų, ir autorinį kūrinį arba keletą jų), būtina turėti omenyje, kad teisės normos gina autoriaus teises ir suteikia autoriui išimtinę teisę spręsti, ką galima ir ko negalima atlikti su jo kūriniu. Vadinasi, tam, kad atliktumėte bet kokį veiksmą, įskaitant paskelbimą internete, o juo labiau leidimą internetu jį pasiekusiems asmenims atlikti kokius nors papildomus veiksmus (tarkime, panaudoti savo nuožiūra ar atlikti pakeitimus), reikės autoriaus sutikimo. Šiuo atveju svarbu įvertinti, ar toks objektas teisiškai yra kūrinys, ar tebegalioja turtinės autoriaus teisės (turtinių autorių teisių galiojimas yra ribotas laike), kas turi šias teises ir kokius leidimus reikia gauti. Tai siūlome atlikti pagal Metodikos 4.1 skyrių.

1 pavyzdys. Kolekcijoje turite antikos autoriaus eilių vertimą į lietuvių kalbą, išleistą tarpukariu. Norėtumėte šį kūrinį skelbti internete. Vadovaudamiesi 4.1.1 skyriaus taisyklėmis, visų pirma, nustatysite, kad eiliuotas epas laikomas autoriniu kūriniu, tačiau autoriaus, gyvenusio antikos periodu, teisės į kūrinį jau pasibaigusios. Toliau, sekdami 4.1.1 skyriaus taisyklėmis, vertinsite šio kūrinio vertimą į lietuvių kalbą – nustatysite, kad vertimas yra atskiras kūrinys, ir vadovaudamiesi 4.1.2 skyriaus nuostatomis apibrėšite, ar nėra pasibaigusios vertėjo turtinės teisės į savo kūrinį – vertimą. Jei įvertinę laiko ribas nustatysite, kad teisės į vertimą tebegalioja, toliau įvertinsite, kokias teises turi vertėjas, leidėjas, ar jis tebeegzistuoja, kas jų teisių perėmėjai. Susitarimą su leidėju (jei įvyko teisių perėmimas – jo atstovu) sudarysite pagal 4.3 skyriaus nuorodas. Taip pat vadovaudamiesi analogiška procedūra įvertinsite galimybes skaitmeninti ir skelbti aptariamo leidinio iliustracijas.

2 pavyzdys. Kolekcijoje turite grafikos darbą, autoriaus pateiktą Jūsų atminties institucijai 1990 m. Norėdami šį darbą skaitmeninti ir skelbti internete, seksite 4.1 skyriaus nuorodomis. Kadangi grafikos darbas yra autorinis kūrinys, pagal 4.1.2 skyrių vertinsite, ar tebegalioja turtinės teisės į jį. Nustatę, kad teisės tebegalioja, vertinsite, ar pateikiant darbą Jūsų atminties institucijai buvo užpildyti reikiami dokumentai, ir, jei buvo, – jų turinį. Pagal 4.3 skyriaus nuostatą nustatysite, kokias teises į kūrinį autorius yra suteikęs – ar perleido tik patį fizinį objektą (grafikos darbą), ar kartu buvo sudarytas susitarimas ir dėl turtinių teisių į tokį darbą perleidimo. Jei toks susitarimas buvo, analizuosite susitarimo turinį, siekdami įvertinti, ar 1990 m. susitarimas apima teisę grafikos darbą skaitmeninti ir skelbti internete.

3.2. GRETUTINĖS TEISĖS

Jei objektas, kurį norėtumėte paskelbti internete, apima kūrinio (arba teisiškai kūriniumi nelaikomos kūrybos, tarkime, folkloro) atlikimą – tarkime, turite skaitovo skaitomą audioknygą, muzikos kūrinio, dainuojamo ar grojamo muzikos atlikėjų, įrašą, ar pan., vadinasi, susidursite ir su klausimu dėl teisių į atlikimą. Tokios teisės – gretutinės teisės – egzistuoja greta autoriaus teisių, ir tokių teisių turėtojas – atlikėjas, įrašo (fonogramos, vaizdo įrašo) gamintojas, kaip ir autorius, turi teisę spręsti dėl atlikimo panaudojimo. Be to, turėsite įvertinti, ar tai, dėl ko sprendžiate, teisiškai laikytina atlikimu (ar kitu gretutinių teisių saugomu objektu), ar teisės vis dar galioja, kas jas turi, ir tinkamai įforminti sutikimą skelbti atlikimą internete, jei tokio sutikimo reikia. Tai reikėtų atlikti pagal Metodikos 4.2 skyrių.

1 pavyzdys. Atminties institucija turi liaudies dainų įrašų rinkinį, kurį suskaitmenintą norėtų skelbti internete. Ar turimos dainos (jų muzika, žodžiai) yra autoriniai kūriniai, ar galioja autorių teisės ir kam jos priklauso, jau įvertinote pagal 4.1 skyrių. Tada reikės nustatyti atlikėjų, t. y. žmonių, įdainavusių ir įgrojusių dainas, teises. Remdamiesi 4.2 skyriaus nuorodomis, turėsite išsiaiškinti, ar egzistuoja teisės į atlikimą, kokios jos ir kam priklauso, kokių reikia susitarimų, norint rinkinį suskaitmeninti ir paskelbti.

2 pavyzdys. Atminties institucija, norėdama populiarinti literatūrą, siekia tam tikrus dramos kūrinius paskelbti audioformatu. Įvertinę ir įforminę autoriaus teises pagal 4.1 skyrių, atminties institucijos atstovai, vadovaudamiesi 4.2. ir 4.3 skyrių nuostatomis, turi sudaryti susitarimus su aktorais, kurie įgarsins dramos tekstus.

3.3. TEISĖ Į ATVAIZDĄ

Autorių teisių ir gretutinių teisių klausimai paprastai yra patys aktualiausi sprendžiant dėl paveldo objektų paskelbimo internete ar kitokio panaudojimo. Tačiau gali būti, kad yra ir kitų su paveldo objektu susijusių asmenų teisių, kurias reikėtų įvertinti prieš skelbiant objektą. Teisė į atvaizdą² – tai atskira kategorija, aktuali, kai turimas objektas vaizduoja konkretų asmenį, kurio tapatybę jame įmanoma identifikuoti, pvz., jei norimose suskaitmeninti (ar naudoti skaitmeninėse) fotografijose ar portretuose matomi žmonės, kurių vaizdavimas leidžia aiškiai nufotografuotą asmenį identifikuoti, vadinasi, susidūrėte su teisių į atvaizdą klausimu. Tokiu atveju reikėtų turėti omenyje keletą aspektų.

REKOMENDACIJOS – ATVAIZDO NAUDOJIMO ATMINTINĖ

- Kaip ir autorius ar atlikėjas, teisių į atvaizdą turėtojas savo nuožiūra gali spręsti, ką su jo atvaizdu galima daryti – ar galima jį demonstruoti, atgaminti ir pan.
- Teisė į atvaizdą, skirtingai nei, tarkime, autorių turtinės teisės, „neturi galiojimo termino“, taigi nėra tokio laiko tarpo, po kurio teisės nustotų galioti.
- Žinoma, kuo turimas atvaizdas senesnis, tuo mažesnė tikimybė, jog atvaizdo savininkas bus identifikuotas ar reikš pretenzijas. Be to, neretai teisių į atvaizdą turėtojai ne tik neprieštarauja, kad jų atvaizdas būtų panaudotas, bet ir linkę tai skatinti. Taigi nors formaliai paskelbimas be sutikimo nebūtų teisėtas, interesų pažeidimo tikimybė, įvertinus praktinę pusę, gali būti itin maža.

² Teisė į atvaizdą reglamentuoja LR civilinio kodekso 2.22 str.:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687/iWbNZgHGuj>

REKOMENDACIJOS – ATVAIZDO NAUDOJIMO ATMINTINĖ

- Kaip ir kalbant apie autorių teises, po atvaizduoto asmens mirties teises perima (ir atitinkamus leidimus gali duoti) jo sutuoktinis, tėvai ar vaikai. Tuo atveju, jei, tarkime, asmuo atminties institucijai suteikia fotografijų rinkinį iš giminės archyvo, priimant tokias ketinamas (skaitmeninti ir) skelbti nuotraukas patogiu ir rekomenduotina nedelsiant pasirašyti jas pateikiančio asmens sutikimą dėl atvaizdų (skaitmeninimo ir) panaudojimo.
- Sutikimas naudoti atvaizdą nereikalingas, jei asmuo nufotografuotas viešoje vietoje. Tokiu atveju atvaizdas nebus pagrindinis fotografijos elementas, fotografijoje figūruos aplinkiniai vaizdai.
- Sutikimas naudoti atvaizdą nereikalingas, jei dėl asmens vaizdavimo būdo ar atvaizdo kokybės konkretaus asmens fotografijoje neįmanoma identifikuoti.
- Sutikimas naudoti atvaizdą nereikalingas, jei vaizduojamas asmuo, kurio atvaizdas padarytas ir skelbiamas dėl asmens specifinės visuomeninės veiklos, tarnybinės padėties (vieši asmenys, įžymybės).
- Net ir viešo asmens atvaizdo paskelbimą teisių turėtojas gali drausti, jei tai žemintų asmens garbę, orumą ar dalykinę reputaciją. Ar asmuo yra žeminamas, kiekvienu atveju sprendžiama individualiai, bet paprastai tokiu žeminimu būtų laikomas asmens vaizdavimas kompromituojančioje padėtyje, nepagarbiai, kas leistų susidaryti įspūdį apie asmens neteisėtą, nemoralią elgseną ir pan.
- Jei pasirašysite sutikimą naudoti atvaizdą (tai visuomet rekomenduotina susidūrus su atvaizdo panaudojimu), teisiniame dokumente (pareiškime, sutikime, sutartyje ar pan.) numatykite teisę neatlygintinai (žinoma, jei nesutarėte kitaip) atvaizdą skaitmeninti (jei jis Jums nepateikiamas skaitmeninis), padaryti prieinamą viešai (ir internete), o jei ketinate leisti interneto bendruomenei atlikti ir kitus veiksmus, ne tik apžiūrėti objektą, numatykite ir teisę objektą naudoti norimais būdais, jį keisti. Dėl būdų, kuriais naudotojai gali panaudoti internete randamus objektus ir jiems galimų suteikti leidimų, plačiau žiūrėkite 5 skyriuje, o sutarties rengimui aktualus yra 4.3 skyrius.
- Nepamirškite, kad teisė į atvaizdą – atskira teisė, egzistuojanti greta autorių teisių. Kalbant apie fotografiją padariusį autorių (ar kitą vaizduojamo objekto kūrėją, sukūrusį dagerotipą, grafikos darbą, piešinį, tapytą portretą ir pan.), reikia įvertinti ir fotografo (ar kito kūrėjo), kaip autorinio kūrinio autoriaus, teises. Tai daroma vadovaujantis 4.1 skyriaus medžiaga.
- Jums gali kilti klausimas, kas nutiktų, jei paaiškėtų, kad teisės į atvaizdą buvo pažeistos, ir kokių veiksmų galėtų imtis tokių teisių turėtojas, ko galėtų reikalauti iš Jūsų atstovaujamos institucijos? Tokių teisių turėtojas galėtų reikalauti (a) nustoti naudoti atvaizdą ir (b) atlyginti už atvaizdo naudojimą. Koks galėtų būti toks atlyginimas, būtų sprendžiama pagal tai, kiek uždirbote naudodami šį atvaizdą arba kiek paprastai tokio atvaizdo turėtojas iš to uždirba. Taigi, pirma, skaitmeninę nuotrauką gali tekti pašalinti iš interneto. Antra, jei naudojote atvaizdą

REKOMENDACIJOS – ATVAIZDO NAUDOJIMO ATMINTINĖ

nekomerciniais tikslais ir iš jo turėjimo neuždirbote, taip pat jei teisių į atvaizdą turėtojas paprastai neuždirba iš tokio pobūdžio veiklos, greičiausiai ir teisių į atvaizdą turėtojo nuostoliai nebūtų apskaičiuoti ar būtų nedideli. Taigi kiekvienu atveju turėsite individualiai įvertinti riziką, kokios gali būti atvaizdo panaudojimo pasekmės ir ar verta tai daryti, tarkime, nepavykus identifikuoti vaizduojamo asmens.

- Kartais atminties institucijoms kyla klausimų dėl vaikų fotografijų panaudojimo. Bendra taisyklė ta, kad dėl jų sprendimą priima (sutikimą turi duoti) vaikų tėvai ar globėjai. Jei nuotrauka sena ir vaizduojamas vaikas jau yra suaugusysis, sprendimą priims jis pats (jam mirus – paveldėtojai), kaip ir kitais aukščiau aptartais atvejais dėl atvaizdų panaudojimo.
- Atminties institucijos taip pat kartais turi spręsti dėl panaudojimo nuotraukų, kuriose vaizduojami mirusieji. Dažniausiai tai – laidotuvių fotografijos. Jei mirusiojo giminės duoda sutikimus nuotraukų panaudojimui, paprastai jas galima naudoti. Be to, galite vadovautis bendromis išimtimis, pavyzdžiui, dėl viešo asmens viešų laidotuvių, laidotuvių procesijos viešoje vietoje. Visgi reikia atkreipti dėmesį, ar nuotraukose nėra asmens garbė ir orumą žeminančių elementų, pernelyg akivaizdaus „kišimosi“ į privatų asmenų gyvenimą. Daug sudėtingiau priimti sprendimą, kai nuotraukose vaizduojamos žūtys, smurtinės mirtys – karo ir kiti nusikaltimai, nelaimingi atsitikimai ir pan. Kiekvienu atveju svarbus konkrečios nuotraukos turinys, įvykio pavaizdavimo būdas. Čia svarbus ne tik asmens privatumas, asmens garbė ir orumas, tačiau ir smurtinis vaizdo pobūdis, jo galimas poveikis nepilnamečiams (ir suaugusiesiems), neapykantos kurstymas ir kiti, ne tik teisiniai, bet ir etiniai aspektai. Ir šiuolaikinėje fotografijoje, naudojamoje spaudoje ir socialinėje medijoje, kai kurios gerai žinomos nuotraukos kelia klausimų dėl jų etiškumo ir teisėtumo. Tokiais atvejais vertinama, iš vienos pusės, būtinybė pranešti faktus, informuoti visuomenę apie karo realybę, fiksuoti istorinius įvykius, o iš kitos pusės, moralinės, teisinės ir etinės šios būtinybės ribos. Pasaulį yra apskriejusios nuotraukos, kuriose vaizduojamos 2001 m. rugsėjo 11 d. iš Pasaulio prekybos centro dangoraižio langų šokančios aukos, nuskendusių Sirijos pabėgėlių vaikų kūnai, karo aukų Ukrainos kviečių laukuose vaizdai. Tokias nuotraukas patartina naudoti itin atsargiai, ir jei jos kelia rimtų abejonių dėl etinių ar teisinių aspektų, vertėtų riboti jų visuotinį prieinamumą ir apsiriboti saugojimu, pateikimu istorinių įvykių tyrėjams.

1 pavyzdys. Turite seną fotografiją, kurios šaltinis nežinomas, bet galite identifikuoti joje vaizduojamą asmenį. Asmuo pavaizduotas namų aplinkoje. Tokiu atveju, vertinant formaliai, turėtumėte nustatyti vaizduojamą asmenį ir gauti leidimą atvaizdą skaitmeninti ir panaudoti (tarkime, paskelbti internete). Jei nustatyti asmens neįmanoma, įvertinkite riziką pagal pateiktą atmintinę ir 4 pavyzdį. *Pastaba: pavyzdys yra apie teises į atvaizdą. Atskirai pagal 4.1 skyriaus taisyklės vertintinos fotografo, kaip autoriaus, teisės.*

2 pavyzdys. Norite suskaitmeninti ir paskelbti internete fotografiją, kurioje scena iš miesto gyvenimo – matomos gatvės, architektūra, taip pat praeiviai. Jei praeiviai yra tik vienas iš nuotraukos fragmentų, fotografiją galite skaitmeninti ir naudoti savo nuožiūra. *Pastaba:*

pavyzdys yra apie teises į atvaizdą. Atskirai pagal 4.1 skyriaus taisykles vertintinos fotografo, kaip autoriaus, teisės.

3 pavyzdys. Turite istorinę fotografiją, vaizduojančią viešą asmenį – tarpukario įžymybę (tarkime, atlikėją scenoje), posėdžiaujančius ar vizitą vykdančius politikus ir pan. Tokius viešų asmenų atvaizdus galima skaitmeninti ir naudoti be sutikimo. *Pastaba: pavyzdys yra apie teises į atvaizdą. Atskirai pagal 4.1 skyriaus taisykles vertintinos fotografo, kaip autoriaus, teisės.*

4 pavyzdys. Turite fotografiją, kurios šaltinis nežinomas (arba pateikėjas žinomas, bet neturi informacijos ar nenori prisiimti atsakomybės už teises į atvaizdą), joje vaizduojami asmenys nėra vieši, jie vaizduojami ne tik viešose vietose arba jų atvaizdai sudaro esmines nuotraukos dalis (tarkime, didžiąją fotografijos dalį užima portretas, o vieša vieta yra tik mažą nuotraukos dalį užimantis fonas). Neturite informacijos apie vaizduojamų asmenų tapatybę. Nusprendėte nuotrauką suskaitmeninti ir paskelbti savo tinklalapyje (suteikiate tik teisę ją pamatyti besidomintiems istorija tinklalapio lankytojams) be teisių į atvaizdą turėtojo leidimo. Rizikuojate tuo, kad atsiradus teisių į atvaizdą turėtojui (ar paveldėtojui), privalėsite nustoti objektą naudoti, t. y. iš tinklalapio pašalinti nurodytas nuotraukas. Jei neuždirbote lėšų už tokios fotografijos (ar analogiškų fotografijų) paskelbimą leidimą naudoti interneto bendruomenei, ir jei teisių į atvaizdą turėtojas paprastai neuždirba iš tokių fotografijų skelbimo, tikimybė, kad privalėsite atlyginti finansinius nuostolius, yra labai maža. *Pastaba: pavyzdys yra apie teises į atvaizdą. Atskirai pagal 4.1 skyriaus taisykles vertintinos fotografo, kaip autoriaus, teisės.*

5 pavyzdys. Į Jūsų atminties instituciją kreipėsi asmuo ir pateikė istorines fotografijas, kurias norite skaitmeninti ir skelbti internete. Net jei šis asmuo nežino, kokie asmenys jose vaizduojami ar neturi visų teisių į tokių asmenų nuotraukas, bet mano, kad nebūtų tam prieštaraujančių asmenų, norint nuotraukas skaitmeninti ir skelbti internete, rekomenduotina pasirašyti dokumentą (pvz., sutikimą, sutartį ar pan.), nustatantį, kad nuotraukas pateikė konkretus asmuo ir jis patvirtina prisiimantis visą riziką dėl galimo atvaizdų skaitmeninimo ir naudojimo. Patogu turėti tokį pavyzdinį dokumentą, jei tokių nuotraukų gaunate dažnai. *Pastaba: pavyzdys yra apie teises į atvaizdą. Atskirai pagal 4.1 skyriaus taisykles vertintinos fotografo, kaip autoriaus, teisės.*

3.4. ASMENS DUOMENYS

Asmens duomenys – tai bet kokia informacija, kuria remiantis galima nustatyti asmens tapatybę. Tai gali būti vardas, pavardė, pseudonimas, inicialai, parašas, adresas ar koks kitas asmenį identifikuojantis elementas. Tokiu atveju, jeigu Jūsų naudojamame (skaitmeniname) dokumente yra elementų, kurie identifikuoja tam tikrą žmogų, privalote gauti to žmogaus sutikimą.

Aukščiau aprašyta taisyklė nėra taikoma, jeigu asmuo jau yra davęs sutikimą (pvz., parašyti jo biografiją) arba asmuo yra miręs. Pastaruoju atveju nereikia to asmens giminių sutikimo.

Pavyzdys. Į Jus kreipėsi asmuo, kuris nori Jums perduoti aprašymą apie šiuo metu gyvenantį poetą. Šiame aprašyme pateikiama informacija apie tai, kur gyveno poetas, kokiais pseudonimais pasirašinėja, jo tikrasis vardas ir pavardė, kiek vaikų turi, kokie jų vardai, tačiau aprašymo autorius nėra žinomas. Tokiu atveju Jums reikia kreiptis į aprašomą poetą ir gauti jo sutikimą, kad galėtumėte skelbti tekstą su jo asmens duomenimis. *Pastaba: pavyzdys yra apie asmens duomenis. Atskirai pagal 4.1 skyriaus taisykles vertintinos aprašymo kūrėjo, kaip autoriaus, teisės.*

3.5. KITOS TEISĖS (TEISINIAI APRIBOJIMAI)

Naudodami kūrinis, retesniais atvejais galite susidurti ir su kitomis saugomomis teisėmis ar teisiniais apribojimais.

Teisė į privatų gyvenimą

Fizinio asmens privatus gyvenimas neliečiamas. Tai reiškia, kad informacija apie asmens privatų gyvenimą gali būti skelbiama tik jam sutikus. Taigi jeigu ketinate naudoti (skelbti) asmens dienoraščius, laiškus, asmenines nuotraukas ar vaizdo įrašus, privalote gauti šio asmens sutikimą. Jei asmuo yra miręs, tokį sutikimą gali duoti jo sutuoktinis, tėvai ar vaikai.

Pavyzdys. Atminties institucija gavo žymaus asmens rašytus laiškus mylimajai, tačiau abu asmenys yra mirę. Tokiu atveju reikėtų kreiptis tiek į laiškus rašiusio asmens vaikus ar sutuoktinius, jei tokių yra, tiek į kitų asmenų, kurių privatus gyvenimas yra aprašomas laiškuose, vaikus ar sutuoktinius.

Garbė ir orumas

Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad skelbiant kūrinį nebūtų pažeista asmens garbė ar orumas. Kartais turimuose ir norimuose skelbti dokumentuose pateikiama informacija gali neatitikti tikrovės arba žeminti asmens garbę ir orumą. Prieš skelbiant rašytinius dokumentus reikėtų išanalizuoti jų turinį, nes asmuo turi teisę reikalauti paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą (jei jie neatitinka tikrovės, tačiau atitikimą turi įrodyti skelbiantysis), taip pat atlyginti jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Po asmens mirties tokią teisę turi jo sutuoktinis, tėvai ir vaikai, jeigu tikrovės neatitinkančių duomenų apie mirusįjį viešinimas kartu žemina ir jų garbę bei orumą. Be to, preziumuojama, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai. Visgi dažniausiai atsakomybė dėl turinio teks jo kūrėjui (o ne skaitmenintojui, skelbėjui).

Pavyzdys. Asmuo Jums pateikia visuomenės veikėjo gyvenimo aprašymą, kuriame nurodoma, jog aprašomas asmuo užsiėmė kyšininkavimu. Jeigu norite skelbti tokį aprašymą prie šio asmens gyvenimo ir kūrinų aprašymo interneto svetainėje, reikėtų išsiaiškinti, ar duomenys, kurie pateikiami kaip faktai, yra teisingi. Antraip rizikuojate tuo, jog aprašomas asmuo reikalaus paneigti tikrovės neatitinkančius faktus ir atlyginti patirtą neturtinę žalą.

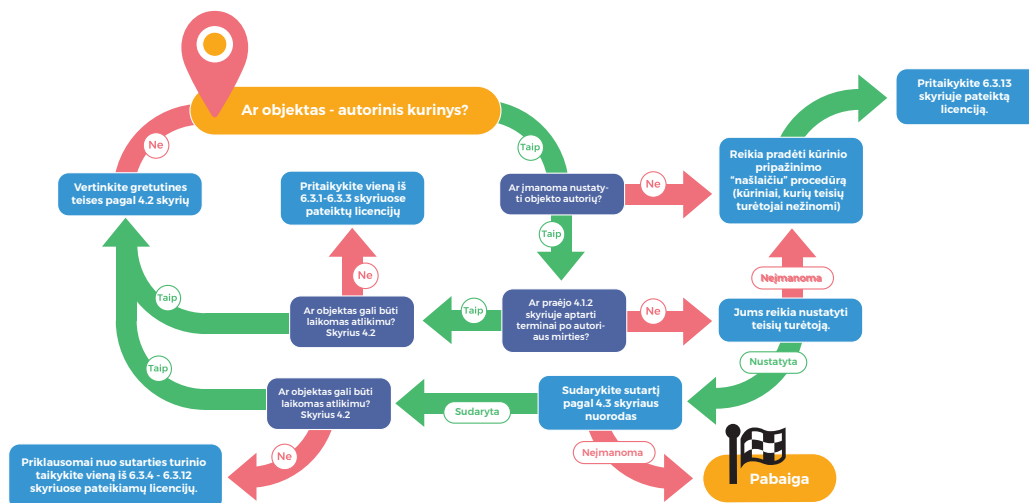
Kitas neleistinas turinys

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad skelbiamas turinys negali būti pornografinio pobūdžio, skatinti žalingų įpročių ar agresyvaus elgesio. Toks turinys taip pat negali atskleisti konfidencialios informacijos apie fizinį ar juridinį asmenį. Jeigu Jums kyla dvejonų dėl to, ar tam tikra informacija yra konfidenciali, reikėtų kreiptis į aprašomą asmenį ar įmonę (jų atstovus).

4. Įvertinkite, ar galite teisėtai paskelbti objektą internete

2 schema

Autorių teisių vertinimo eiga

4.1. AR EGZISTUOJA AUTORIAUS TEISĖS IR KOKIOS JOS?

Šiame etape sieksime įvertinti, ar objektas, su kuriuo Jūsų atminties institucija pageidauja atlikti tam tikrus veiksmus – suskaitmeninti, paskelbti elektroninėje erdvėje, modifikuoti, paskelbti užsienio kalba, suteikti teises parsisiųsti interneto svetainės lankytojams, leisti interneto paslaugų naudotojams atlikti modifikacijas ar pan., – yra autorinis kūrinys, ir jei taip, ar galioja autoriaus (ar kito asmens) turinės teisės. Išsiaiškinus šiuos aspektus, vertinsite, ar reikalingi susitarimai su teisių turėtojais ir ką būtina įtraukti į tokių susitarimų turinį.

4.1.1. AR TAI – AUTORINIS KŪRINYS?

Ne visi objektai, kurie įprastinėje kalboje vadinami kūryba, yra ir teisiškai kvalifikuojami kaip autoriniai kūriniai – t. y. tokie objektai, kurių kūrėjai turi išimtinės teisės spręsti dėl jų panaudojimo. Ir atvirkščiai, objektai, kurie galbūt visuotinai nelaikomi kūryba (dėl, tarkime, abejotinos meninės vertės), teisiškai gali būti laikomi kūriniais, arba gali paaiškėti, kad tam tikras objektas apima net kelis autorių teisių paketus (pvz., knygos autoriaus ir jos vertėjo teisės; atskira dainos muzikos ir dainos žodžių autorystė). Plačiau informacija apie tai, kas teisiškai laikytina ir kas nelaikytina autoriniais kūriniais, pateikiama 4.1.1.1 ir 4.1.1.2 skyriuose.

4.1.1.1. Objektai, laikomi autoriniais kūriniais

Ne visi paveldo (ir kiti susiję) objektai, kuriuos turite savo žinioje, teisiškai bus pripažįstami autoriniais kūriniais. Jei pagal galiojančias teisės normas jie **laikomi autoriniais kūriniais**, sprendami dėl tokio skaitmeninio (suskaitmeninto) objekto paskelbimo internete, turėsite įvertinti, ar (tebe)galioja autoriaus teisės (žr. 4.1.2 skyrių). Tačiau jei objektas, dėl kurio paskelbimo internete sprendžiate, teisiškai **autoriniu kūriniumi nelaikomas** (ir kitų teisiųjų apribojimų nėra), tolesni žingsniai dėl autorių

teisių pagal 2 schemą nereikalingi ir šį kūrinį galite skelbti savo nuožiūra. Vis dėlto nepamirškite, kad gali egzistuoti ne tik autoriaus, bet ir kitos teisės į tokį kūrinį, aptartos 3 skyriuje, pvz., gretutinės teisės.

Ar objektas laikomas autoriniu kūriniu, išsamiai reglamentuoja LR ATGTĮ³. Toliau pateikiame atminties institucijoms aktualius pavyzdžius, kas laikoma ir kas nelaikoma autoriniais kūrinių. Taip pat primename, kad pateikiami sąrašai pavyzdiniai, skirti Jūsų institucijos darbui palengvinti (tai atminties institucijose dažniausių atvejų aptarimas ir nėra išsamus įstatymo reglamentuojamų atvejų sąrašas ar teisinė konsultacija; plačiau apie šios metodikos paskirtį ir statusą žr. 2.2 skyriuje).

1 lentelė

AUTORINIAI KŪRINIAI
knygos, brošiūros, straipsniai (įskaitant savilaidą), dienoraščiai, kiti literatūros kūriniai
literatūros kūrinių vertimai (jie laikomi atskirais – išvestiniais – kūrinių)
kalbos, paskaitos, pamokslai ir kiti žodiniai kūriniai
studijos, monografijos, išvados, referatai, kraštotyros darbai, anotacijos, mokslo projektai, projektinė dokumentacija, kiti mokslo kūriniai (ir rašytiniai, ir žodiniai)
ilustracijos, taip pat iliustruoti knygų viršeliai, muzikos albumų ar vaizdo įrašų viršeliai
fotografijos
dainos, vokalinės, instrumentinės muzikos kūriniai ir kiti muzikos kūriniai
filmai, filmuotos laidos, radijo laidos
scenoje skirti atlikti kūriniai: spektakliai, pantomima, choreografijos kūriniai, scenarijai
dailės kūriniai: skulptūra, tapyba, grafika
architektūros kūriniai (įskaitant projektus, brėžinius, eskizus ir modelius)
taikomosios dailės kūriniai
ilustracijos, žemėlapiai, planai

Radę Jūsų turimo objekto kategoriją 1 lentelėje, turėsite omenyje, kad susidūrėte su autorių teisių saugomu kūriniu, vadinasi, kitas žingsnis – įvertinti, ar teisės tebegalioja pagal 4.1.2 skyrių.

³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxF>.

4.1.1.2. Objektai, nelaikomi autoriniais kūriniais

2 lentelė

AUTORINIAIS KŪRINIAIS NELAİKOMA
folkloro kūriniai, pvz., liaudies pasakos, mįslės, patarlės, dainos, šokiai
teisės aktai, oficialūs administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentai, pvz., įstatymai, potvarkiai, teismų ar kitų institucijų sprendimai, teritorijų planavimo dokumentai
oficialūs valstybės simboliai – vėliavos, herbai, himnai, pinigai ir pan.
įprastiniai informaciniai pranešimai
ne žmogaus sukurti objektai, pvz., kompiuterių automatiškai sugeneruoti objektai, gamtiniai objektai, organizmai
daiktai, nelaikomi taikomosios dailės kūriniais (pvz., archeologiniai radiniai – buities rakandai, apyvokos reikmenys, ginklai, organizmai ar jų fragmentai ir pan.)

Jei Jūsų turimas objektas yra 2 lentelėje, vadinasi, tai ne autorinis kūrinys, taigi vertinti teisių galiojimą ir gauti kokius nors leidimus Jums nėra aktualu – autorių teisių prasme, atminties institucija savo nuožiūra gali spręsti dėl jo skaitmeninimo ir naudojimo. Visgi nepamirškite, kad autorių teisės – ne vieninteliai galimi teisiniai apribojimai, taigi remdamiesi 3 skyriumi nustatykite, ar neegzistuoja gretutinės ar kitos teisės.

1 pavyzdys. Jei turite rašytinę liaudies pasaką, dainos tekstą ir melodiją (užrašytą natomis), vadinasi, tai yra tautosakos ar folkloro kūrinys, kurio teisė nepripažįsta autoriniu kūriniumi. Taigi ir autoriaus teisės į šį kūrinį neegzistuoja, galite jį skelbti savo nuožiūra. *Pastaba. Jei liaudies muzikos kūriniai buvo aranžuoti, jie gali būti saugomi kaip atskiri – išvestiniai – kūriniai.*

2 pavyzdys. Jei turite skaitmeninį dainuojamosios liaudies dainos įrašą, pagal ankstesnį pavyzdį aišku, kad tai liaudies kūryba ir būtų galima skelbti patį dainos tekstą ir melodiją neribotai. Tačiau daina atlikta (sudainuota, sugrota), todėl egzistuoja ne autoriaus, o gretutinės teisės į patį įrašą (atlikimą). Taigi pagal autorių teisių reglamentavimą leidimai Jums nereikalingi, tačiau turite įvertinti galimybę, kad egzistuoja atlikėjo ar pirmojo įrašo gamintojo teisės į atlikimą/įrašą – tai atlikite pagal 4.2 skyrių. *Pastaba. Jei liaudies muzikos kūriniai buvo aranžuoti, jie gali būti saugomi kaip atskiri – išvestiniai – kūriniai.*

3 pavyzdys. Archeologinis radinys – pvz. buities įrankis ar drabužis – dažniausiai nebus laikomas autoriniu kūriniumi, taigi ir tolesnis vertinimas pagal 4.1.2 ir 4.1.3 skyrius nereikalingas, norint skaitmeninti ar skelbti jų pavyzdžius. Tačiau norint skelbti internete tokio radinio nuotrauką, turite atkreipti dėmesį į tai, jog pati fotografija laikoma autoriniu kūriniumi. Tokiu atveju pagal 2 schemą vertintinos autoriaus teisės į fotografiją, t. y. ar fotografo teisės tebegalioja, kam priklauso. Paprasčiau, kai norimi skelbti objektai fotografuojami atminties institucijos iniciatyva, svarbu sutartyje su fotografu paminėti, kad jis ne tik samdomas (fotografavimo) darbams atlikti ir perleidžia institucijos nuosavybėn (spausdintas ar skaitmenines) nuotraukas kaip objektus, bet perleidžia ir autoriaus teises į tokias nuotraukas, įskaitant ir teisę padaryti fotografijas prieinamas viešojo naudojimo kompiuterių tinklais (internetu), taip pat naudoti kitais institucijos pageidaujama būdais.

4 pavyzdys. Nors Jūsų žinioje gali būti vienas fizinis objektas, jis gali apimti keletą autorinių kūrinių. Tarkime, knyga gali apimti autorinį kūrinį – knygą, jos vertimą į užsienio kalbą (tai laikoma atskiru, išvestiniu kūriniumi), iliustracijas. Turimas muzikos įrašas gali apimti teises į

muziką, kūrinių žodžius, be to, egzistuos ir gretutinės teisės į atlikimą. Tokiu atveju pagal 2 schemą reikia įvertinti kiekvieną autorinį kūrinį (autorių ir kitas teises) atskirai.

5 pavyzdys. Jei Jūsų institucijos žinioje yra įstatymų rinkiniai, teisės aktai ar jų projektai (tarkime, atgautas iš Vokietijos archyvo Vasario 16-osios akto originalas), pagal 2 lentelę tai nėra autorinis kūrinys, vadinasi, toliau vertinti objekto ar gauti leidimų jam skaitmeninti ir viešai skelbti nereikia.

6 pavyzdys. Institucijos turimi individualūs dokumentai (sprendimų, asmens dokumentų kopijos ar pan.) nelaikomi autoriniais kūriniais. Visgi atkreipkite dėmesį, ar tokiems dokumentams negali būti taikomos nuostatos dėl teisių į atvaizdą (jei dokumentai su asmenų nuotraukomis) ar kitų apribojimų pagal 3.5 skyrių.

4.1.2. AR AUTORIAUS TEISĖS TEBEGALIOJA?

Vienas svarbiausių darbų, prieš naudojant kokį nors kūrinių, yra autorių turtinių ir neturtinių teisių galiojimo patikrinimas. Autoriaus turtinės teisės, praėjus tam tikram laikotarpiui, nustoja galioti, ir kūryba tampa laisvai prieinama visuomenei. Nustatant, ar autorių teisės yra galiojančios, siūlome vadovautis 3 lentele, kurioje nurodomi autoriaus mirties metai ir autorių turtinių teisių apsaugos terminai.

3 lentelė

<i>AUTORIAUS MIRTIES METAI</i>	<i>AUTORIŲ TURTINIŲ TEISIŲ APSAUGOS TERMINAS</i>
Iki 1945-12-31	Autorių turtinės teisės jau nebegalioja.
1946 01 01 - 1972 12 31	Autorių turtinės teisės galioja 15 metų po autoriaus mirties.
1973-01-01 – 1993-12-31	Autorių turtinės teisės galioja 25 metų po autoriaus mirties.
1994-01-01 – 1998-12-31	Autorių turtinės teisės galioja 50 metų po autoriaus mirties.
Nuo 1999-01-01	Autorių turtinės teisės galioja 70 metų po autoriaus mirties (vadovautis 4 lentele).

Atkreipiame dėmesį, jog aukščiau nurodytų terminų lentelė galioja Lietuvos autorių (Lietuvos TSR piliečių ar Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenusių Lietuvoje) kūrinių bei kūrinių, kurie buvo pirmą kartą paskelbti Lietuvos (ar Lietuvos TSR) teritorijoje ir nebuvo tuo pačiu metu paskelbti kitose valstybėse, atžvilgiu. Jei asmuo, kurio kūrybą vertinate, nebuvo Lietuvos (Lietuvos TSR) piliečiu ar nuolat gyveno užsienyje, vertinimą reikės atlikti pagal atitinkamos užsienio valstybės teisės normas.

Be to, vertinant teisių galiojimo terminus svarbu turėti omenyje, jog tuo atveju, jeigu iki aukščiau lentelėje nurodyto laikotarpio pabaigos teisių galiojimas nepasibaigė, vadinasi jis buvo pratęstas po jo sekusio laikotarpio terminui (tiek kartų, iki kol teisių galiojimas baigėsi atitinkamo laikotarpio metu).

Pavyzdys. Jei autorius mirė 1962 m., jo turtinės teisės galios iki 1987 m., t.y. jų galiojimui bus taikomas 25 m. terminas. Kadangi laikotarpiu, trukusiu nuo 1946 01 01 iki 1972 12 31 15 m. terminas nespėjo sueiti, teisių galiojimo terminas prasitęsė naujojo laikotarpio (trukusio nuo 1973-01-01 iki 1993-12-31) metu galiojusiam terminui (t.y. 25 m. po autoriaus mirties). Laikotarpio, trukusio nuo 1973-01-01 iki 1993-12-31 metu 25 m. terminas ir suėjo.

Toliau pateiktoje 4 lentelėje detalizuojami šiuo metu galiojantys (nuo 1999 m. taikomi) autorių teisių apsaugos terminai priklausomai nuo kūrinio pobūdžio ir faktinės situacijos. Lentelė padės nustatyti, ar reikia gauti leidimą prieš naudojant kūrinį.

4 lentelė

SITUACIJA	TURTINIŲ TEISIŲ GALIOJIMO TERMINAS	KOMENTARAS
1. Kūrinio autorius yra žinomas.	Visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties.	
2. Kūrinys buvo sukurtas kelių autorių.	Visą bendraautorių gyvenimą ir 70 metų po paskutinio autoriaus mirties.	
3. Kolektyvinis kūrinys*	70 metų po kūrinio teisėto padarymo viešai prieinamu datos.	Jeigu kolektyvinio kūrinio autorių tapatybė nekelia abejonių, žiūrėti 2 situaciją.
4. Audiovizualinis kūrinys	Kol gyvi režisierius, scenarijaus autorius, dialogų autorius, dailininkas, operatorius bei ir specialiai audiovizualiniam kūriniai sukurtos muzikos autorius ir 70 metų po paskutinio iš jų mirties.	

SITUACIJA	TURTINIŲ TEISIŲ GALIOJIMO TERMINAS	KOMENTARAS
5. Muzikos kūriniai	Kol gyvas kompozitorius bei žodžių autorius ir 70 metų po ilgiausiai išgyvenusio autoriaus mirties.	Su sąlyga, kad jų sukurtos kūrinio dalys (muzika ir žodžiai) buvo specialiai kuriamos tam muzikos kūriniai (su žodžiais).
6. Kūrinio autorius nežinomas	70 metų po kūrinio teisėto padarymo viešai prieinamu datas.	Jei tokio kūrinio autoriaus tapatybė nekelia abejonių arba per nurodytą terminą paaiškėja autoriaus tikrasis vardas, žiūrėti 1 situaciją.

* *Kolektyviniai kūriniai – tai kūriniai, sudaryti iš skirtingų autorių atskirų kūrinių (pvz., enciklopedijos, periodiniai mokslo kūrinių rinkiniai, laikraščiai, žurnalai).*

1 pavyzdys. Norite skaitmeninti ir paskelbti internete M. K. Čiurlionio simfoninės poemos „Jūra“ natas. Autorius mirė 1911 m. (iki 1945 m. gruodžio 31 d.), todėl tai galite padaryti nurodydami M. K. Čiurlionį kaip kūrinio autorių (1 situacija, 4 lentelė) – autoriaus turtinių teisių galiojimas yra pasibaigęs.

2 pavyzdys. Norite skaitmeninti ir paskelbti internete 1977 m. kino filmą. Kino filmas yra audiovizualinis kūrinys, todėl Jums reikia vadovautis 4 situacija, aprašyta lentelėje Nr. 4. Išsiaiškinote, kad filmo režisierius, dialogų autorius, dailininkas ir muzikos autorius yra mirę. Tokiu atveju Jums reikia susisiekti su filmo scenarijaus autoriumi ir operatoriumi ir gauti jų, o taip pat mirusių autorių teisių perėmėjų (žr. 4.1.3 skyrių) sutikimus.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad autoriaus neturtinės teisės (autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą, teisė į kūrinio neliečiamybę) yra saugomos neterminuotai. Plačiau apie pareigą nurodyti autorių – 5.7 skyriuje.

4.1.3. KAM PRIKLAUSO AUTORIAUS TEISĖS (KAS TURĖTŲ DUOTI LEIDIMĄ)?

4.1.3.1. Autorius

Jei autorius gyvas, pats ir turėtų duoti leidimą naudoti kūrinį arba nurodyti asmenį, kuriam yra perleidęs teises (1 situacija, aprašyta lentelėje Nr. 4).

4.1.3.2. Bendraautoriai

Kai kada kūrinį bendru kūrybiniu darbu sukuria ne vienas asmuo, o keli. Toks kūrinys gali būti vientisas (pvz., yra keli muzikos autoriai) arba iš kelių dalių (pvz., pasakų knygos vienas autorius sukuria tekstą, o kitas nupiešia iliustracijas). Pirmu atveju, prieš naudojant kūrinį, būtina gauti visų autorių leidimus, antruoju pakaks to autoriaus, kurio sukurtą knygos dalį norite naudoti, leidimo, o kito autoriaus kūrybą galite atskirti ir neskaitmeninti (2 situacija, aprašyta lentelėje Nr. 4).

1 pavyzdys. Du kompozitoriai kartu sukuria vieną simfoninį kūrinį, kuris nėra padalintas į atskiras dalis. Turėtumėte gauti abiejų kompozitorių sutikimus, kad galėtumėte skaitmeninti ir skelbti šį kūrinį internete.

2 pavyzdys. Rašytojas ir dailininkas išleido knygą vaikams. Rašytojas sukūrė trumpus apsakymus, o dailininkas – knygos viršelį ir kitas iliustracijas. Jeigu norite internete paskelbti tik tam tikras knygos iliustracijas, turite susisiekti su jų dailininku ar jo teisių perėmėjais ir gauti leidimą. Norint naudoti tekstą, reikės gauti rašytojo (jo teisių perėmėjų) leidimą.

4.1.3.3. Teisių į kolektyvinius kūrinius turėtojai

Kolektyviniai kūriniai – tai kūriniai, sudaryti iš skirtingų autorių atskirų kūrinių (pvz., enciklopedijos, periodiniai mokslo kūrinių rinkiniai, laikraščiai, žurnalai). Teisių į kolektyvinių kūrinių turėtojas yra asmuo, kurio iniciatyva ir kuriam vadovaujant kolektyvinis kūrinys sukurtas. Įprastai atskirų kūrinių, įtrauktų į kolektyvinius kūrinius, autoriai išsaugo išimtinės teises naudoti savo kūrinius atskirai nuo kolektyvinio kūrinio. Taigi naudojant visą kūrinį reikalingas teisių į kolektyvinių kūrinių turėtojo sutikimas, o naudojant atskiras kolektyvinio kūrinio dalis – konkrečios dalies autoriaus sutikimas (3 situacija, aprašyta lentelėje Nr. 4).

Pavyzdys. Turite Vilniaus universiteto mokslininkų mokslinių straipsnių rinkinį, t. y. knygą, kurioje yra sudėti skirtingų autorių straipsniai. Jeigu norite skaitmeninti tik kelis knygos straipsnius, reikės susisiekti su tų straipsnių autoriais ar jų teisių perėmėjais ir gauti atitinkamus leidimus. O jeigu norite skaitmeninti visą knygą, sutikimą turės duoti Vilniaus universiteto atstovas.

4.1.3.4. Teisių į audiovizualinius kūrinius turėtojai

Minėta, kad teisės į audiovizualinį kūrinį priklauso jį sukūrusiems autoriams. Tačiau teises į audiovizualinį kūrinį įgyvendina audiovizualinio kūrinio prodiuseris. Taigi, norėdami naudoti tokį kūrinį, visų pirma, turite susisiekti su prodiuseriu ar jo teisių perėmėjais (4 situacija, aprašyta lentelėje Nr. 4).

4.1.3.5. Teisių perėmėjai

Minėta, kad kūrinys, autoriui mirus, yra saugomas dar tam tikrą laiką tarpą. Kadangi autoriaus turtingos teisės gali būti paveldimos ar perduodamos sutartiniu pagrindu, po autoriaus mirties, teisėms tebegaliojant, reikės rasti teisių perėmėjus ir gauti jų sutikimą(-us) norint skaitmeninti ir skelbti kūrinį. Pačiame kūrinyje gali būti nurodytas teisių savininkas (leidėjas, prodiuseris ir pan.).

Autorių turtingos teisės paveldimos pagal įstatymą arba testamentą. Pagal testamentą šias teises gali paveldėti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, o šių asmenų sąrašas nėra baigtinis. Siekiant įsitikinti teisių perėmimu, galite pareikalauti paveldėtoją pateikti paveldėjimo teisės liudijimą. Taip pat tam neretai tikrą informaciją apie teisių turėtoją gali suteikti kolektyvinio teisių administravimo asociacijos (LATGA, AGATA).

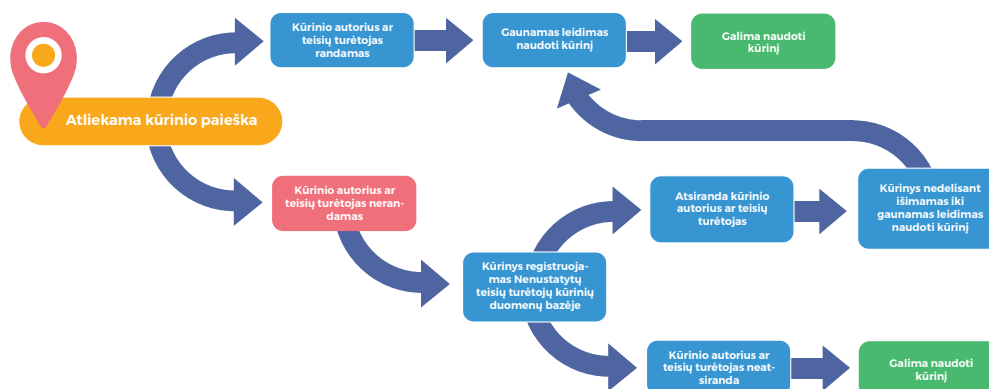
Jei autorius būdamas gyvas savo teises perleido kitam asmeniui, dėl leidimo naudoti kūrinį reikės kreiptis ne į paveldėtojus, o į tą asmenį, kuriam yra perduotos teisės. Galimas atvejis, kai autorius dar būdamas gyvas savo teises perdavė skirtingiems asmenims arba dalį jų perleido pagal sutartį (tarkime, teisę leisti knygą ir ją versti į kitas kalbas), o likusios su šiuo kūriniu susijusios teisės yra neperleistos ir paveldėtos. Tokiu atveju turite susisiekti su tuo teisių perėmėju, kuris turi teisę suteikti būtent Jums reikalingus leidimus (pvz., teisę skaitmeninti kūrinį ir padaryti prieinamą internete).

4.1.3.6. „Kūriniai našlaičiai“

Kai teisių turėtojų nustatyti ar jų surasti neįmanoma (LR ATGTĮ⁴ VII skyrius), po kruopščios paieškos nenustatytų teisių turėtojų kūriniais („kūriniais našlaičiais“) paskelbtus kūrinius gali naudoti kultūros, švietimo, mokslo įstaigos ir visuomeniniai transliuotojai – tos įstaigos, kurių kolekcijose yra šie kūriniai.

3 schema

Kūrinio pripažinimas nenustatytų teisių turėtojų kūrinium

Jeigu Jums pavyko rasti bent vieną kūrinio autorių ar teisių perėmėją, kūrinys negali būti laikomas nenustatytų teisių turėtojų kūrinium („kūrinium našlaičiu“), tad turite gauti leidimą, prieš pradėdami kūrinį naudoti.

Jei atlikus detalią paiešką nerandama nė vieno autoriaus ar jo teisių perėmėjo, privalote kūrinį registruoti Nenustatytų teisių turėtojų kūrininių duomenų bazėje. Atlikę šiuos veiksmus galite naudoti kūrinį, bet jei ateityje atsiras šio kūrinio teisių savininkas, privalėsite gauti jo leidimą toliau naudoti kūrinį (arba jo daugiau nebenaudoti).

⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxF>.

4.2. AR EGZISTUOJA GRETUTINĖS TEISĖS IR KOKIOS?

Šiame skyriuje pateiksime paaiškinimus ir instrukcijas, kaip nustatyti, ar Jūsų norimas naudoti kūrinys yra gretutinių teisių saugomas objektas ir ar privalote gauti tokių teisių turėtojų sutikimus jo skaitmeninimui bei paskelbimui internete.

4 schema

4.2.1. KĄ SAUGO GRETUTINĖS TEISĖS?

Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas numato, kad saugomos ne tik kūrinio autoriaus teisės, bet ir kitos su kūryba susijusios teisės, esančios „greta“ autorių teisių – gretutinės teisės, saugančios kūrinių atlikimą, užfiksavimą:

- kūrinio atlikimą;
- fonogramą;
- audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmąjį įrašą;
- transliuojančiosios organizacijos radijo ir/ar televizijos transliacijas.

Atlikimas – artistinis literatūros ar meno kūrinio atlikimas, tiek tiesioginis (gyvas atlikimas), tiek įrašytas į garso ar audiovizualinę laikmeną.

Pavyzdys. Atlikimu yra laikomi muzikinių kūrinių vaizdo ar garso įrašai, taip pat knygos įgarsinimas, šokio ar teatro pasirodymas.

Fonograma – kūrinio atlikimo, kitų garsų ar garsų išraiškos įrašas, užfiksuotas techninėmis priemonėmis kokioje nors materialioje garso laikmenoje (audiokasetėje, CD ir pan.).

Audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmasis įrašas – kinematografinio kūrinio ar kito kinematografinėmis priemonėmis išreikšto kūrinio, sudaryto iš tarpusavyje susijusių vaizdų, perteikiančių judesį, lydimą arba nelydimą garso, įrašas materialioje vaizdo įrašymo laikmenoje (videokasetė, CD, DVD ir pan.).

Kitaip tariant, fonograma – tai garsų (*audio-*) įrašas, o audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmasis įrašas – ir garsų, ir vaizdo (*video-*) įrašas.

Pavyzdys. Audiovizualiniu kūriniu bus laikomas ir nufilmuotas susitikimas su autoriumi jo namuose, filmuoti amžininkų atsiminimai apie autorių.

Transliuojančiosios organizacijos radijo ir (ar) televizijos transliacija – garsų arba vaizdų ir garsų arba jų išraiškos viešas perdavimas bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant palydovinį ryšį. Ši kategorija apima, pvz., filmuotus televizijos interviu ar įrašytus radijo pokalbiai.

4.2.2. AR GRETUTINĖS TEISĖS GALIOJA?

Kaip ir tikrinant autorių teisių galiojimo terminus, visų pirma, prieš naudojant kokio nors kūrinio atlikimo vaizdo ar garso įrašą, būtina patikrinti, ar jis yra saugomas gretutinių teisių ir ar jos tebegalioja.

Bendra taisyklė yra ta, kad gretutinės teisės galioja 50 metų nuo atlikimo arba jo pirmojo įrašo; nuo fonogramos padarymo ar nuo jos teisėto išleidimo/viešo paskelbimo; nuo pirmojo transliacijos viešojo perdavimo; nuo audiovizualinio kūrinio pirmojo įrašo padarymo arba jo išleidimo/viešo paskelbimo. Toliau pateikta lentelė detalizuoja gretutinių teisių galiojimo terminų skaičiavimą.

5 lentelė

NR.	SITUACIJA	TURTINIŲ TEISIŲ GALIOJIMO TERMINAS
1.	Atlikėjas yra žinomas.	50 metų po atlikimo datos.
<p>Jeigu per šį laikotarpį atlikimo įrašas teisėtai išleidžiamas arba teisėtai viešai paskelbiamas, atlikėjų turtinės teisės galioja:</p> <p>1) 50 metų po pirmojo atlikimo įrašo, kuris nėra fonograma (video-), išleidimo arba viešo paskelbimo datos, atsižvelgiant į tai, kas įvyko pirmiau;</p> <p>2) 70 metų po pirmojo atlikimo įrašo, kuris yra fonograma (audio-), išleidimo arba viešo paskelbimo datos, atsižvelgiant į tai, kas įvyko pirmiau.</p>		
2.	Fonogramų gamintojų teisės galioja 50 metų po įrašo padarymo datos.	
<p>Jeigu per šį laikotarpį:</p> <p>1) fonograma teisėtai išleidžiama, fonogramų gamintojų teisės galioja 70 metų nuo pirmojo teisėto išleidimo datos;</p> <p>2) neišleista fonograma teisėtai viešai paskelbiama, fonogramų gamintojų teisės galioja 70 metų nuo pirmojo teisėto viešo paskelbimo datos.</p>		
3.	Transliuojančiųjų organizacijų teisės galioja 50 metų po pirmojo transliacijos viešo perdavimo.	
4.	Audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojo teisės galioja 50 metų po įrašo padarymo datos.	
<p>Jeigu per šį laikotarpį audiovizualinis kūrinys (filmas) teisėtai išleidžiamas arba teisėtai viešai paskelbiamas, gamintojo teisės saugomos 50 metų po pirmojo tokio išleidimo arba pirmojo tokio viešo paskelbimo datos, atsižvelgiant į tai, kas įvyko pirmiau.</p>		

1 pavyzdys. Atminties institucija turi vinilinę plokštelę, kurioje yra įrašyta, kaip kamerinis orkestras 1974 m. atlieka W. A. Mozarto muziką. Šią plokštelę norima skaitmeninti ir muzikos įrašą paskelbti internete. Patikrinus autoriaus teisių galiojimą pagal 4.1.2 skyrių ir nustatoma, kad autorių teisės yra pasibaigusios. Tuomet tikrinamas gretutinių teisių galiojimas pagal 4.2.2 skyrių, 5 lentelę ir nustatoma, kad turinės gretutinės teisės tebegalioja. Tokiu atveju reikia kreiptis į įgaliojimą orkestro atstovą (jei tokio įgaliojimo nėra – kolektyvo vadovą (dirigentą) ar, jei pastarasis yra miręs, teisių perėmėjus, ir gauti sutikimą dėl kūrinio skaitmeninimo ir skelbimo internete (1 situacija, 5 lentelė).

2 pavyzdys. Atminties institucija gavo originalui artimą muziką be pagrindinio atlikėjo balso, tačiau su pritariamuoju vokalu. Ant turimos kasetės yra nurodyta, jog 1992 m. ją išleido UAB „Fonograma“. Jeigu norės naudoti kasetėje esančią muziką, atminties institucijos atstovams reikės kreiptis į UAB „Fonograma“ ir gauti jos atstovų sutikimą.

3 pavyzdys. Atminties institucija turi 1963 m. radijo laidos įrašą, kuriame yra kalbinamas garsus to meto kompozitorius. Šį įrašą norima skaitmeninti ir padaryti viešai prieinamą internete. Įprastai tokiu atveju reikėtų kreiptis į radijo stotį kaip transliuojančiąją organizaciją ir gauti jos atstovų sutikimą, tačiau nuo radijo laidos yra praėję daugiau nei 50 metų, todėl gretutinės turinės teisės jau nebegalioja ir atminties institucija gali skelbti šį įrašą nurodydama radijo laidos pavadinimą, jos vedėjo ir dalyvio vardus ir pavardes (ar pseudonimus).

4.2.3. KAM PRIKLAUSO GRETUTINĖS TEISĖS (KAS TURĖTŲ DUOTI LEIDIMĄ)?

Norint naudoti atlikimą (kūrinio įrašą) svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad kartu dažniausiai yra naudojamas ir kūrinys, saugomas autorių teisių. Jų galiojimo terminai gali nesutapti. Jei autoriaus teisės irgi tebegalioja (4.1.2 skyrius) ir ketinate objektą skaitmeninti bei padaryti prieinamą internetu, privalu sudaryti licencinę sutartį ne tik su AGATA, bet ir su LATGA.

4.2.3.1. Atlikėjai

Atlikėjas – aktorius, dainininkas, muzikantas, šokėjas ar kitas asmuo, vaidinantis, dainuojantis, skaitantis, deklamuojantis, kitaip atliekantis literatūros, meno, folkloro kūrinius ar cirko numerius. Atlikėju taip pat laikomas orkestro, ansamblio ar choro vadovas ir dirigentas. Taigi, jeigu kūrinio atlikime identifikuojate vieną iš tokių asmenų, dėl teisių suteikimo turėtumėte kreiptis būtent į jį (1 situacija, 5 lentelė).

4.2.3.2. Fonogramų gamintojai

Fonogramos gamintojas – fizinis arba juridinis asmuo, kurio iniciatyva ir atsakomybe užfiksuotas pirmasis kūrinio atlikimo, kitų garsų ar garsų išraiškos įrašas. Jeigu norite naudoti fonogramą, turėtumėte gauti jos gamintojo ar jo teisių perėmėjo leidimą. Tai, kad šiuo metu neegzistuoja įmonė tokiu pačiu pavadinimu, nereiškia, kad šios įmonės teisių neperėmė kita įmonė ar asmuo. Kad sužinotumėte, kas jis, galite kreiptis į AGATA, kuri neretai tokią informaciją gali suteikti (2 situacija ir 2 pavyzdys, 5 lentelė).

4.2.3.3. Audiovizualinio kūrinio gamintojai

Audiovizualinio kūrinio gamintojas – fizinis arba juridinis asmuo, kurio iniciatyva ir atsakomybe sukuriama audiovizualinis (kinematografinis) kūrinys.

Pavyzdys. Žymaus aktoriaus anūkas sukūrė filmą apie savo senelį, t.y. surinko turėtą dokumentinę medžiagą, pasamdė filmavimo komandą, medžiagos montuotojus ir kitus filmui sukurti reikalingus asmenis. Jeigu norėsite skaitmeninti ir (ar) naudoti šį filmą, Jums reikės kreiptis į anūką, kurio iniciatyva ir atsakomybe buvo sukurtas dokumentinis filmas.

4.2.3.4. Teisių perėmėjai

Kaip ir autorių teisės, taip ir gretutinės turtinės teisės gali būti perduodamos sutartiniu pagrindu ar paveldimos. Plačiau apie teisių perėmėjus skaitykite 4.1.3.5 skyriuje apie autorių teisių perleidimą – analogiškai gali būti perleidžiamos ir gretutinės teisės.

4.2.3.5. „Kūriniai našlaičiai“

Gali pasitaikyti atveju, kai neįmanoma rasti gretutinių teisių savininko. Tokiu atveju kūrinys gali būti laikomas nenustatytų teisių turėtojų kūrinium („kūrinium našlaičiu“). Kaip elgtis tokiu atveju, žiūrėkite 4.1.3.6 skyriuje.

4.3. SUTARTIS SU JŪSŲ ATMINTIES INSTITUCIJA

Ankstesniuose skyriuose rašėme, kad norėdami naudoti (skaitmeninti) kūrinius ar gretutinių teisių objektus, turite gauti teisių turėtojų sutikimus, t. y. raštu sudaryti sutartis su teisių turėtojais. Autorinės sutartys gali būti dviejų rūšių, t. y. sutartys dėl teisių perdavimo (perduodamos visos ar dalis teisių) ir licencinės sutartys (suteikiama teisė kūrinių naudoti). Esminis šių sutarčių skirtumas yra tas, kad pagal teisių perdavimo sutartį, autorius savo turtines teises į kūrinių perduoda kitam asmeniui negrįžtamai, o licencine sutartimi autorius kitiems asmenims tik suteikia teises laikinai pasinaudoti kūriniu.

6 lentelėje pateikiame sąrašą ir pavyzdžius nuostatų, kurias privaloma įtraukti į autorines sutartis, taip pat nuostatas, kurios gali būti naudingos siekiant ženklinti ir licencijuoti objektus pagal Creative Commons licencijų sąlygas. Taip pat atkreipiame dėmesį, kad tokios nuostatos taikytinos sudarant sutartį ne tik su autoriumi ar jo turtinių teisių turėtoju, bet ir su atlikėju, fonogramų gamintoju ar kitu asmeniu, įvardytu 4.2.3 skyriuje.

6 lentelė

NUOSTATA	PAAIŠKINIMAS	KOMENTARAI	PAVYZDYS
Privalomos nuostatos			
Kūrinio pavadinimas		Užsienio autorių kūrinių pavadinimai nurodomi ir originalo kalba.	
Kūrinio apibūdinimas	Nurodoma kūrinio rūšis, pavadinimas, pagrindiniai reikalavimai kūriniui.	Būtina tiksliai ir detalai nurodyti, dėl kokio kūrinio sudarote sutartį.	„2009 m. Vaidos Striaupaitės-Beinarienės muzikinis kūrinys „Protėvių laiškai“, skirtas obojui, balsui ir orkestrui“.
Perduodamos ar suteikiamos turtinės teisės	Pateikiami kūrinio panaudojimo būdai (žr. 4.1 skyrių).	Labai svarbu yra nurodyti, kokių tikslu sudarote sutartį ir kokius veiksmus planuojate atlikti su tuo kūriniu.	„Autorius [Institucijai] suteikia teisę kūrinių skaitmeninti, viešai skelbti kūrinių, viešai rodyti kūrinių originalą“ [galima vardinti ir kitas suteikiamas teises].
Licencijos rūšis	Nurodoma, licencija išimtinė ar neišimtinė.	Nuostata įrašoma tik tada, kai sutartis yra licencinė.	„Šia sutartimi Autorius suteikia Institucijai išimtinę licenciją versti, adaptuoti, skaitmeninti ir rodyti

NUOSTATA	PAAIŠKINIMAS	KOMENTARAI	PAVYZDYS
		Jei sutartimi suteikiama neišimtinė licencija, kūriniu galės naudotis ir pats autorius, ir vienas ar keli kiti asmenys. Jei sutartimi suteikiama išimtinė licencija, kūriniu sutartyje numatytomis sąlygomis galės naudotis vienintelis licenciatas.	<i>kūrinių šioje sutartyje nustatyta tvarka ir terminais.“</i>
Teritorija	Nurodoma teritorija, kurioje galioja teisių perdavimas ar licencija, suteikianti teisę naudoti kūrinių.	Kadangi skaitmeninami kūriniai gali būti dedami internete, siūlome savo sutartyse teritorija įvardinti visą pasaulį.	<i>„Suteikiama licencija galioja neribotoje teritorijoje (visame pasaulyje).“</i>
Teisių perdavimo ar licencijos galiojimo terminas	Nurodomas laiko tarpas, kuriuo Jūs galite naudoti kūrinių sutartais būdais.	Siūlome sutartyje nustatyti kuo ilgesnį teisių perdavimo laikotarpį, pageidautina – visą teisių galiojimo laikotarpį.	<i>„Suteikiama licencija galioja visą [autorijų/gretutinių] turtinių teisių galiojimo laikotarpį, bet ne trumpiau nei [70/50/kitas metų skaičius] metų nuo sutarties įsigaliojimo.“</i>
Atlyginimo dydis, mokėjimo tvarka ir terminai		Siūlome sutartyse nurodyti, kokios teisės yra suteikiamos neatlygintinai. Jei toks susitarimas negalimas, nustatomas vienkartinis mokestis.	<i>„Šia sutartimi šalys susitaria, kad [autorius] suteikia [Institucijai] sutartyje nustatytas teises neatlygintinai.“</i>
Ginčų sprendimo tvarka	Sutartyje būtina nustatyti, kaip ir kur bus sprendžiami ginčai.	Sutartyje siūlome nustatyti, kad ginčai būtų sprendžiami pagal LR teisę LR teismuose, pagal Jūsų atminties institucijos buveinės vietą.	<i>„Visi su šia sutartimi susiję ginčai sprendžiami derybomis. Šalims nepavykus susitarti, ginčai sprendžiami Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka teisme, teisingumą nustatant pagal [Istaigos] buveinės vietą.“</i>
Atsakomybė	Sutartyje būtina nustatyti pažeidimus, už kuriuos Šalis yra atsakinga.	Tokie pažeidimai iš teisių turėtojo pusės galėtų būti: <ul style="list-style-type: none"> – perduotas nekokybiškas kūrinys; – perduotas kūrinys pažeidžia kitų asmenų teises ar teisės aktų reikalavimus; – atskleidžiama konfidenciali informacija; – perduotas kūrinys yra neoriginalus ar netikras (padirbtas, kopija). 	
Neprivalomos nuostatos			

NUOSTATA	PAAIŠKINIMAS	KOMENTARAI	PAVYZDYS
Teisės naudoti atvaizdus suteikimas	Aktualu, kai atminties institucijai perduodamos fotografijos ar kiti asmenis vaizduojantys objektai	<p>Apie atvaizdo naudojimą, poreikį gauti sutikimus ir išimtis (kai sutikimas nėra reikalingas) žr. 3.3 skyriuje.</p> <p>Jei nuotraukos skelbiamos internete ir suteikiami leidimai jas naudoti interneto bendruomenei, reikėtų paminėti, kad atminties institucijai nuotraukų pateikėjas suteikia ir teisę leisti nuotraukomis naudotis tretiesiems asmenims.</p>	<p>„[Pateikėjas] patvirtina, kad turi visas autorių teises į perleidžiamas fotografijas [kt. kūrinius] ir teisę naudoti jose vaizduojamų asmenų atvaizdus savo nuožiūra. [Pateikėjas] suteikia [atminties institucijai] teisę neatlygintinai, neribotoje teritorijoje ir neterminuotai naudoti pateiktas fotografijas (ir jose vaizduojamų asmenų atvaizdus) visais kūrinių panaudojimo būdais, įskaitant teisę leisti juos naudoti savo nuožiūra tretiesiems asmenims.“</p>
Teisės naudoti neribotai suteikimas	Aktualu, kai teisių turėtojas atminties institucijai (ir interneto bendruomenei) leidžia objektą ne tik skaitmeninti, skelbti internete, bet ir atlikti bet kokius veiksmus, atlikti pakeitimus (modifikacijas), naudoti komerciniams ar nekomerciniams tikslams, ir pan.	<p>Apie neribotą naudojimą žr. 5.2 skyriuje.</p> <p>Aktualu, kai taikoma CC-BY licencija (o taip pat ir kitos <i>Creative Commons</i> licencijos, tačiau tokiu atveju gali būti reikalingos papildomos nuostatos – viena ar kelios iš išvardintųjų žemiau lentelėje).</p> <p>Jei objektai bus skelbiami internete ir bus leidžiama juos naudoti interneto bendruomenei, reikėtų nurodyti, kad atminties institucijai nuotraukų pateikėjas suteikia teisę leisti nuotraukomis naudotis tretiesiems asmenims.</p> <p>Nepamirškite nurodyti, kaip minėta lentelėje aukščiau, (neribotos) teritorijos, termino ir (ne)atlygintinumo.</p>	<p>„[Autorius/atlikėjas/teisių turėtojas] [neatlygintinai] suteikia [atminties institucijai] teisę [objektą] naudoti visais galimais būdais, įskaitant, teisę [objektą] atgaminti bet kokia forma ar būdu, kopijuoti, įrašyti, išleisti, versti, adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar bet kaip kitaip perdirbti ar keisti kūrinių, bet kokiais būdais platinti, viešai rodyti originalą ar kopijas, viešai atlikti bet kokiais būdais ir priemonėmis, transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti [objektą], įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internetu), taip pat suteikti teisę atlikti bet kuriuos iš aukščiau nurodytų veiksmų tretiesiems asmenims.“</p>
Draudimas atlikti modifikacijas	Aktualu, kai teisių turėtojas draudžia bet kokius objekto pakeitimus.	<p>Apie modifikacijas žr. 5.4 skyriuje.</p> <p>Aktualu taikant CC BY-ND, CC BY-NC-ND licencijas.</p> <p>Jei naudosite aukščiau lentelėje pateiktą sutarties sąlygos dėl neriboto naudojimo pavyzdį, reikėtų nepamiršti išbraukti iš suteikiamų teisių sąrašo, teisės daryti pakeitimus („versti, adaptuoti, aranžuoti,</p>	<p>„Suteikdamas aukščiau nurodydamas teises, [autorius/atlikėjas/teisių turėtojas] nesuteikia teisės [objekto] pakeisti, bet kaip modifikuoti, kurti jo pagrindu bet kokių išvestinių kūrinių jo pagrindu (įskaitant draudimą versti, adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinių)“.</p>

NUOSTATA	PAAIŠKINIMAS	KOMENTARAI	PAVYZDYS
		<i>inscenuoti ar bet kaip kitaip perdirbti ar keisti kūrinių“).</i>	
Draudimas naudoti komerciniais tikslais	Aktualu, kai teisių turėtojas draudžia naudojimą komerciniais tikslais.	Apie komercinį ir nekomercinį naudojimą žr. 5.3 skyriuje. Aktualu taikant CC BY-NC, CC BY-NC-ND licencijas arba NoC-NC pareikštį.	<i>„Aukščiau nurodytos teisės suteikiamos tik [objekto] naudojimui nekomerciniais tikslais, t.y., kai naudotojas nesiekia jokios tiesioginės nei netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos iš [objekto] panaudojimo“.</i>
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūrinių	Aktualu, kai teisių turėtojas leidžia objektą modifikuoti su sąlyga, kad išvestiniais kūrinių bus dalijamasi analogiškais sąlygomis.	Apie įpareigojimą dalintis išvestiniais kūrinių žr. 5.5 skyriuje. Aktualu taikant CC BY-SA, CC BY-NC-SA licencijas.	<i>„Aukščiau nurodyta teisė [objektą] pakeisti, bet kaip modifikuoti, kurti jo pagrindu bet kokius išvestinius kūrinius ir teisė leisti tai daryti tretiesiems asmenims suteikiama tik su sąlyga, kad išvestiniais kūrinių (objektais) bus dalijamasi (tretieji asmenys bus atitinkamomis licencijų sąlygomis įpareigojami dalintis) analogiškais sąlygomis, analogiškai ženklinant ir išvestinius objektus bei nurodant pradinio [objekto] autorių/ius [ir atlikėjus].“</i>
Teisės naudoti edukaciniais tikslais suteikimas	Aktualu, kai teisių turėtojas leidžia objektą naudoti tik edukaciniais tikslais.	Apie naudojimą edukaciniais tikslais žr. 5.6 skyriuje. Aktualu taikant InC-EDU pareikštį.	<i>„Aukščiau nurodytos teisės suteikiamos tik [objekto] naudojimui (visa apimtimi ar bet kurių dalių) edukaciniais tikslais, t.y., visais aukščiau nurodytais būdais [objektą] naudoti (ir leisti jį naudoti tretiesiems asmenims) leidžiama tik mokymui, mokymuisi, kvalifikacijos kėlimui, mokslui ar moksliniams tyrimams. [Jei [objektas] bus padarytas viešai prieinamu kompiuterių tinklais, jis bus ženklinamas InC-EDU pareikštimi]“.</i>
Perdavimo ir priėmimo aktas			
Su kiekviena sutartimi rekomenduotina sudaryti ir Perdavimo ir priėmimo aktą, kuriuo abi šalys patvirtintų, kad sutarties objektas (piešinys, įrašas, filmas ar kitas objektas) buvo pateiktas, patikrintas ir priimtas.			

REKOMENDACIJOS

- Jeigu sudarote sutartį su fiziniu asmeniu – autoriumi, atlikėju, pastarasis yra laikomas silpnesnįja sutarties šalimi, o visi sutarties neaiškumai ar netikslumai yra aiškinami jo naudai. Dėl šios priežasties labai svarbu lentelėje nurodytas nuostatas išdėstyti aiškiai ir tiksliai, nepamiršti paminėti visų norimų objekto naudojimo būdų (suteikiamų teisių), aiškiai įvardinti teritoriją, terminus, atsiskaitymo sąlygas (ar neatlygintinį sutarties pobūdį).

Pavyzdys. Jeigu sutartyje nėra tiksliai įvardijama, kurios turtinės teisės yra perduodamos, laikoma, kad buvo perduotos tik tos teisės, kurios buvo tiesiogiai įvardytos. Taigi tokiam punkte labai svarbu tiksliai įvardyti, ką atminties institucija ketina daryti su kūriniumi ir, atitinkamai, kokias teises galės suteikti interneto bendruomenei.

- Jeigu jau esate sudarę kūrinio (ar gretutinių teisių objekto) naudojimo sutartį, bet joje nėra tinkamai apibrėžtas autorių teisių perleidimas, išdėstyti norimi panaudojimo būdai, turėtumėte sudaryti dar ir sutarties priedą, kur būtų tinkamai ir detalai išdėstyti šie aspektai.
- Jeigu naudojamame kūrinyje yra žmogaus atvaizdas (nuotrauka, filmas, vaizdo klipas), turėtumėte atkreipti dėmesį į tai, ar susidūrėte su teisių į atvaizdą klausimu (3.3 skyrius). Jeigu nustatysite, jog turite gauti leidimą naudoti tokį atvaizdą, turėsite sudaryti su asmeniu atitinkamą sutartį arba įtraukti į kūrinio naudojimo sutartį skyrių apie atvaizdo naudojimą.
- Labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad suskaitmeninus kūrinius ir padarius jį prieinamą interneto bendruomenei, naudotojams negali būti suteikiama daugiau teisių, nei Jūsų atminties institucija yra gavusi pagal sutartį (5 skyrius).

5. Ką galite leisti daryti naudotojui su internete paskelbtu objektu?

5.1. KOKIAS TEISES GALIME SUTEIKTI?

Kuo paprasčiau kultūros paveldo objektas gali būti randamas interneto erdvėje, kuo aiškesnės jo naudojimo sąlygos, kuo plačiau interneto bendruomenės nariai gali panaudoti ir toliau skleisti tokį objektą ar susijusią informaciją, tuo geriau visuomenė supažindinama su paveldu, tuo didesnė informacijos sklaida ir tuo efektyviau atminties institucija įgyvendina savo misiją. Kai internete naudotojas ras jam aktualų objektą, kartais jo interesus tenkins tik pati jo apžvalga, t. y. susipažinimas su objektu, bet kitais atvejais jam galbūt norės objektą platinti didesniai asmenų ratui, panaudoti savo moksliniuose ar meno darbuose, galbūt tuo tikslu jis norės atlikti objekto modifikacijas ir pan. Ką atminties institucija gali leisti ar drausti daryti su skelbiamais objektais? Prisiminkite šiuos svarbius principus:

- Visų pirma, nustatykite, **ar egzistuoja ir tebegalioja** turtinės autorių ar gretutinės teisės (4.1 ir 4.2 skyriai) arba galbūt kitos teisės (3.3–3.5 skyriai).
Jei jokių teisinių apribojimų nėra, interneto bendruomenė turės galimybę naudoti objektą didžiausia apimtimi, tačiau ženklavimas išlieka aktualus siekiant, kad tokie naudotojai būtų informuoti apie objekto teisinį statusą ir taip skatintumėte informacijos sklaidą.
- ! Galite leisti naudoti skaitmeninį (suskaitmenintą) kultūros paveldo objektą taip ir tiek, kiek atminties institucijai (ar kitiems subjektams, pvz., interneto naudotojams, pažymėdamas atitinkama licencija) tai yra **leidęs daryti pats teisių turėtojas**, arba mažesne apimtimi, tačiau **ne daugiau**. Kitaip tariant, interneto bendruomenei negalite leisti atlikti tokių veiksmų, kurių Jums nėra leidęs atlikti autorius (ar kitas subjektas, turintis teises į objektą).
- Teisine prasme galite leisti interneto bendruomenei atlikti mažiau veiksmų, nei Jūsų atstovaujama atminties institucijai yra leidęs atlikti autorius (tarkime, jei sutartyje autorius leido daryti modifikacijas, Jūs galite, tačiau neprivalote leisti to daryti interneto bendruomenei). Tačiau pats atminties institucijos tikslas kuo labiau skatinti informacijos sklaidą, kultūros apyvartą, didinti visuomenės įsitraukimą, lemia kad, kiek teisėtai galite, **siectumėte interneto bendruomenei suteikti kuo daugiau teisių**, kad skaitmeninių (suskaitmenintų) kultūros paveldo objektų apyvarta vyktų kuo plačiau.
- Jei kultūros paveldo objektas yra autorių/gretutinių teisių objektas, turėkite omenyje, kad, nepriklausomai nuo turtinių teisių statuso ar perimtų teisių apimtys, **neturtinės teisės galioja neterminuotai**, vadinasi, išskyrus atvejus, kai objektas nėra kūrinys ar atlikimas apskritai, turėsite **nurodyti autoriaus (atlikėjo) vardą** ir tai įpareigoti daryti ir interneto bendruomenės narius (plačiau apie autorystės nurodymą – 5.7 skyriuje). Dar viena neturtinė autoriaus teisė – **teisė į kūrinio neliečiamybę**. Autorius turi teisę prieštarauti dėl jo kūrinio

ar kūrinio pavadinimo bet kokio iškraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl bet kokio kėsinosi į kūrinį, galinčio pažeisti autoriaus garbę ar reputaciją.

1 pavyzdys. Sutartis su atminties institucija numato, jog atminties institucija gali skaitmeninti ir viešinti kūrinį, padaryti jį viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete). Jei turtinės teisės nėra pasibaigusios ir sutartis nenumato jokių papildomų teisių, vadinasi, įkeldama objektą į internetą, atminties institucija leis interneto bendruomenei susipažinti su šiuo kūriniumi, tačiau neleis atlikti kitų veiksmų, tokių kaip atlikti kūrinio modifikacijų, jo panaudoti kaip nors kitaip (bus naudojama licencija, kuri draus atlikti tokius veiksmus).

2 pavyzdys. Autoriaus sutartis su atminties institucija numato, jog atminties institucija gali atlikti visus LR ATGTĮ 15 str. numatytus (t.y. visus įmanomus) veiksmus su kūriniumi neterminuotai ir neribotoje teritorijoje (visame pasaulyje) ir leisti tai daryti tretiesiems asmenims (internetu bendruomenei). Atminties institucija šiuo atveju gali rinktis iš plataus licencijų sąrašo, tačiau rekomenduotina suteikti plačiausias įmanomas licencijų suteikiamas teises internete objektą rasiantiems naudotojams, t.y. leisti naudoti ir komerciniais, ir nekomerciniais tikslais (nebent institucija moka autoriui atlyginimą ir norėtų, kad interneto bendruomenė už komercinį naudojimą taip pat mokėtų), leisti kūrinį modifikuoti, taip pat gali pasirinkti įpareigoti naudotojus dalintis modifikavus kūrinį sukurtais produktais (išvestiniais kūriniais).

3 pavyzdys. Sutartis su atminties institucija numato, jog už sutartyje numatytą atlyginimą atminties institucija turi teisę viešai rodyti autoriaus kūrinį. Jei išanalizuotumėte LR ATGTĮ nuostatas, paaiškėtų, kad teisė „viešai rodyti“ objektą (tarkime, per parodą) ir teisė „viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete)“ yra dvi skirtingos teisės, taigi tokia sutarties nuostata įkelti objekto į interneto svetainę neleidžia, taip pat nesuteikia ir teisės skaitmeninti objekto.

Prieš nustatydami, kokias licencijas (teisių pareikštis) taikyti konkrečiam objektui (atskiris atvejais – jų rinkiniui) pagal 6 skyrių, pirmiausia turėtumėte žinoti, koks yra atskirų tokių licencijų komponentų turinys, pvz., ką reiškia licencijose vartojami terminai „nekomercinis naudojimas“, „dalijimasis“ ar „modifikacija“ („išvestinis kūrinys“). Tai aptariama tolesnėse 5 skyriaus potėmėse. Prie jų galite grįžti ir pasitikslinti jų reikšmę kaskart kilus klausimams, kai naudositės 6 skyriaus instrukcijomis.

5.2. KĄ REIŠKIA „NERIBOTAS NAUDOJIMAS“?

Teisė naudoti kūrinį be jokių apribojimų – tiek numatyta atminties institucijos sutartyje su teisių turėtoju, tiek ir tokios teisės suteikimas interneto bendruomenės nariams – reikš, jog internete kūrinį radęs naudotojas turi visas LR ATGTĮ išvardintas turtines teises:

⁵ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxF>.

7 lentelė

TEISĖ	PAVYZDŽIAI/KOMENTARAI
Atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu	Kopijavimas, įrašymas, skaitmeninimas .
Išleisti kūrinį	Apima ir elektroninę leidybą.
Versti kūrinį	Vertimas į užsienio kalbą laikytinas modifikacija (išvestiniu kūrinium) (5.4 skyrius); sukuriamas naujas autorinis kūrinys – vertimas.
Adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį	Tai laikytina modifikacija (išvestiniu kūrinium) (5.4 skyrius).
Platinti kūrinio originalą ar jo kopijas	Tai ir pardavimas, ir nuoma, ir kiti komercinio naudojimo būdai (įskaitant elektroninę komerciją), taip pat importą/eksportą (plačiau apie komercinį naudojimą/komercinius tikslus – 5.3 skyriuje).
Viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas	Pvz., parodoje, nuolatinėje ekspozicijoje ar pan.; nepainioti su „įkėlimu į internetą“ – tai įvardijama kaip teisė „padaryti prieinamą kompiuterių tinklais“.
Viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis	Tai literatūros kūrinio skaitymas, vaidinimas (ir per transliacijas, spektakliuose, televizijoje ir pan.); muzikos kūrinio dainavimas, grojimas; choreografijos kūrinio atlikimas ir pan.
Viešai skelbti kūrinį	Transliuoti, retransliuoti, padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete) .

Be to, „neribotas naudojimas“ („apribojimų nebuvimas“) taip pat reikš, kad naudotojas be atskiro leidimo tokius veiksmus gali atlikti bet kokioje teritorijoje tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais ir pan. Taigi licencijos (teisių pareikštis) nuostata „neribotas naudojimas“ suteikia naudotojui plačiausią teisių rinkinį ir maksimaliai skatina intelektinės nuosavybės produktų (mūsų atveju – paveldo objektų) apyvartą.

Informacijos apie paveldo objektus maksimalaus platinimo prasme teisę interneto bendruomenei „neribotai naudoti“ suteikianti licencija (teisių pareikštis) labiausiai pageidautina, tačiau ji taikytina atsargiai; ypač svarbu atkreipti dėmesį, ar tokią licenciją (teisių pareikštį) taikanti institucija pati visas šias teises turi (tik tuomet ir galima jas suteikti).

5.3. KAS YRA KOMERCINIS IR NEKOMERCINIS NAUDOJIMAS?

NC, Non Commercial

Vienas iš licencijose (teisių pareikštyse) naudojamų elementų, kurį galite įtraukti įkeldami į internetą skaitmeninį (suskaitmenintą) objektą – teisė naudoti tik nekomerciniais tikslais, licencijoje trumpinama NC). Tokio elemento neįtraukus į licenciją (išskyrus atvejus, kai nekomercinis naudojimas akivaizdus pagal licencijos esmę; plačiau apie konkrečių licencijų suteikiamas teises – 6 skyriuje), internete jį radęs svetainės lankytojas galės naudoti įkeltą objektą ir komerciniais, ir nekomerciniais tikslais savo nuožiūra.

NC elementą galima rinktis, jei atminties institucija turi jai suteiktą teisę objektą naudoti tik nekomerciniais tikslais arba, tarkime, dėl savo indėlio (ar investicijų) pageidauja, kad interneto bendruomenės nariai, gaudami iš objekto naudojimo ekonominę naudą, atlygintų atminties institucijai.

Licencijos sąlyga, draudžianti objekto naudojimą komerciniais tikslais, žymima **NC** (angl. *Non-Commercial* – „nekomercinis naudojimas“).

NC elementą turinčios *Creative Commons*⁶ licencijos: CC BY-NC, CC BY-NC-ND. Naudojimas komerciniais tikslais negalimas ir kai taikoma 6.3.2 aprašyta licencija, 6.3.11–6.3.14 skyriuose aptartos pareikštys. Plačiau apie licencijas – 6 skyriuje.

Ką apima komercinis naudojimas? LR ATGTĮ⁷ „komercinius tikslus“ apibrėžia kaip „tikslus, kuriais siekiama **tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos**; su jais paprastai nesiejama veikla, kurią gera valia vykdo galutiniai vartotojai“.

Čia svarbu paminėti, kad licencija (teisių pareikštis) yra licencijos davėjo (atminties institucijos) sutartis su visuomene (bet kuriuo interneto bendruomenės nariu), kurioje nustatomi atskiri sutartiniai terminų apibrėžimai, nebūtinai tiksliai sutampantys su įstatyme pateikiamomis sąvokomis. Net jei Lietuvoje galiojanti įstatyminė sąvoka būtų kitokia ar laikui bėgant keistųsi, taikytume ir galiotų apibrėžimas, pateiktas licencijos tekste. Taigi būtina analizuoti, kaip nekomercinius tikslus apibrėžia pačios licencijos (teisių pareikšties) sutartinės sąlygos.

Creative Commons licencijos (jomis naudojasi ir *Europeana*) apibrėžia nekomercinį naudojimą (NC) kaip naudojimą, kuris „**neskirtas ir nenukreiptas į komercinės naudos ar piniginio atlygio gavimą**“.

Akivaizdu, kad piniginiai mokėjimai, internete objektą radusio ir panaudojusio asmens gaunami jam panaudojus objektą, reiškia komercinių tikslų pasiekimą. Nesvarbu, ar toks objektas naudojamas tik kaip vienas iš elementų, leidžiančių gauti piniginį atlygį ar kitą ekonominę naudą (tarkime, kaip viena iš parduodamos knygos iliustracijų), ar mokama tiesiogiai už vieno konkretaus objekto panaudojimą (tarkime, leidimas atsisiųsti plakatą su paveldo objekto reprodukcija už pinigus).

Taip pat nesvarbu, ar nauda gaunama pinigais, ar tai yra kitokia ekonominė nauda, tarkime, objektas panaudojamas reklamoje, kuri reklamą užsakančios komercinės įmonės naudai konkrečios piniginės išraiškos neturi, tačiau prisideda prie reklamos užsakovo reputacijos, žinomumo, taigi ir teikia reklamos užsakovui ekonominę naudą.

Visgi apibrėžimas, kas yra komercinė nauda, yra pakankamai platus ir ne itin konkretus, ir aptariamų licencijų autoriai sąmoningai pasirinko tokį reglamentavimą, atsižvelgdami į teisinio reglamentavimo skirtumus įvairiose šalyse ir galimų naudojimo atvejų gausybę. Klausimų keliantys atvejai turėtų būti vertinami kaskart atskirai, atsižvelgiant į visas naudojimo aplinkybes. Toliau pateikiamas sąrašas aplinkybių, kurių įvertinimas galėtų padėti nustatyti, ar naudojimas yra komercinis, ar ne, tačiau jas vertėtų aiškinti kaip *dažniausiai* komercinius/nekomercinius tikslus rodančius atvejus, o ne vienareikšmiškas komercinių/nekomercinių tikslų nustatymo taisykles.

⁶ *Creative Commons* yra JAV įkurta ne pelno siekianti organizacija, siūlanti internete objektus skelbiantiems subjektams ženklinti juos specialiomis licencijomis, kurios kitiems internete veikiantiems asmenims parodytų, ką galima atlikti su kūrinium. Šioje Metodikoje siūloma naudotis *Creative Commons* sukurtu ženkliniu.

⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxF>.

ATMINTINĖ DAŽNIAUSIAI KOMERCINIUS/NEKOMERCINIUS TIKSLUS RODANČIOS APLINKYBĖS

- Ar naudotojas, naudojantis internete rastą kultūros paveldo objektą, pats vykdo į pelno siekimą nukreiptą veiklą, ar yra ne pelno siekiantis, labai dažnai (tačiau ne visada) rodys, ar objektą jis naudoja komerciniais, ar nekomerciniais tikslais.

Pvz., dažniausiai NVO (tarkime, labdaros organizacija), panaudojusi objektą (tarkime, muzikos kūrinį prisistatymo vaizdo klipe) bus laikoma naudojančia objektą nekomerciniais tikslais, o pelno siekianti įmonė (tarkime, prekybos tinklas), analogiškai prisistatymui naudojanti šį autorinį kūrinį, bus laikoma naudojančia jį komerciniais tikslais.

- Naudojimas, iš kurio gaunamas pelnas, visada laikomas naudojimu komerciniais tikslais.

Šiuo atveju nesvarbu, koks naudotojo statusas (pelno siekiantis ar ne), jis fizinis (žmogus) ar juridinis (įmonė, įstaiga, organizacija) asmuo. Pvz., žmogus panaudojo fotografiją savo lėšomis išleistame informaciniame leidinyje apie krašto istoriją, kuris parduodamas knygynuose. Nepriklausomai nuo to, kad naudotojas nėra įmonė ir galimai vienas iš naudojimo tikslų – visuomenės informavimas ir švietimas, visgi leidinys parduodamas už piniginių atlygi, taigi naudojimas laikytinas komerciniu.

- Sąvoką „pelnas“ turėtume aiškinti plačiai – kaip „komercinę naudą“ apskritai. Tai, kad naudotojas iš esmės veikia nuostolingai ar konkreti veikla, kurioje buvo panaudoti objektai, yra nuostolinga, nereiškia, kad nebūta komercinio naudojimo (komercinių tikslų), pvz., organizacijos rengiamame renginyje, į kurį lankytojai perka bilietus, skaitomos ištraukos iš knygos, kuri saugoma autorių teisių. Net jei renginys pasirodė nuostolingas (pajamos nepadengė sąnaudų), vis dėlto tai, kad už jo lankymą lankytojų buvo prašoma mokėti, rodo komercinį jo pobūdį.

- Komercinė nauda, kaip minėta, aiškinama plačiai ir nebūtinai reiškia vien tik pinigų gavimą už konkretų objektą. Dažniausiai laikoma, kad pelno siekiančių asmenų, įstaigų, organizacijų veiklos, kurioms naudojamas objektas, turi komercinių tikslų.

Pvz., alkoholiu prekiaujanti įmonė savo interneto tinklalapyje įkėlė vaizdo klipą apie nesaikingo alkoholio vartojimo grėsmes; klipe naudojama autorių teisių saugoma filmuota medžiaga. Nors naudodama konkretų klipą įmonė tiesiogiai neuždirba lėšų, visgi jis naudojamas interneto svetainėje, nukreiptoje į konkretaus alkoholio gamintojo populiarinimą, alkoholiu prekiaujančios įmonės įvaizdžio gerinimą. Taigi įmonė, kurios tikslai – siekti pelno parduodant alkoholį, naudodama objektus gerina savo dalykinę reputaciją ir įmonės vertę, vadinasi, gauna komercinę naudą.

- Tai, ar objektas naudojamas tik asmeniniais (privačiais) tikslais, ar ir viešajam interesui, irgi gali padėti įvertinti (bet ne visais atvejais vienareikšmiškai lemia), ar naudojimo tikslai yra komerciniai.

Pvz., istorinių fotografijų naudojimas architektūros paslaugas teikiančios įmonės interneto svetainės dizainui reikš komercinį tikslą, o svetainėje, sukurtoje atminties institucijos visuomenės švietimo tikslais – nekomercinį tikslą.

- Jei naudotojas yra fizinis asmuo (žmogus) ir objektą naudoja tik savo tikslams, asmeniškai, tai yra nekomercinis naudojimas. O jei asmuo naudoja objektą su darbu/darbdaviu susijusiais tikslais, tai gali reikšti ir komercinį, ir nekomercinį naudojimą, priklausomai nuo naudojimo aplinkybių ir tikslų (ar esmė yra komercinės naudos siekimas).

ATMINTINĖ DAŽNIAUSIAI KOMERCINIUS/NEKOMERCINIUS TIKSLUS RODANČIOS APLINKYBĖS

Pvz., knygos ištraukų skaitymas šeimos šventėje ar pan. – visuomet nekomercinis naudojimas. Visgi jei skaitymai vyksta įmonės organizuojamame renginyje, vertėtų įvertinti šios įmonės tikslus, renginio pobūdį ir paskirtį, ar už dalyvavimą jame lankytojai moka, ir pan.

- Išskyrus ankstesnę taisyklę, tai, ar naudotojas yra žmogus, ar įmonė (įstaiga, organizacija), nėra lemiamas kriterijus nustatant, ar naudojimo tikslai yra komerciniai. Asmuo irgi gali siekti komercinio tikslo, o ne naudoti objektą asmeniniams (šeimos) poreikiams.

Derėtų nepamiršti, kad net įmonės neįsteigęs (joje neįdarbintas) žmogus gali vykdyti individualią komercinę veiklą ir siekti pelno.

- Tais atvejais, kai galioja teisės aktų numatytos autorių (ar kitų) teisių išimtys (pvz., teisė naudoti žinių reportaže, cituoti ir t. t.), nėra aktualu nustatyti, kokie yra tikslai – komerciniai ar nekomerciniai, nes įstatyminės išimtys turės pirmenybę ir šis licencijos elementas (teisių pareikštis) neturės jiems įtakos.

Kitaip tariant, kadangi įstatymas leidžia panaudoti autorinio kūrinio ištrauką (pvz., spektaklio ištrauką) žinių reportaže apie susijusias naujienas (tarkime, įvykusią premjerą), nebereikia gilintis, ar tai komercinis naudojimas, ir apskritai licencijų (teisių pareikščių) sąlygos nebėra aktualios.

- **Creative Commons** licencijos taip pat nustato, kad „vienų objektų iškeitimas į kitus autorių (ir kitų susijusių) teisių saugomus objektus keičiantis skaitmeninėmis rinkmenomis ar kitomis panašiomis priemonėmis bus laikomas nekomerciniu naudojimu, jei nebus atliekami jokie su keitimusi susijusio piniginio atlygio mokėjimai“.

Ši nuostata skirta atvejui, kai turiniu tarpusavyje tiesiogiai neatlygintinai keičiasi keli interneto paslaugų naudotojai (P2P, angl. *peer-to-peer* – „lygiarangis keitimasis“).

- Prie **Wikipedijos** turinio kūrimo prisidedantiems entuziastams gali būti aktualu, kad NC elementą turintys (tik nekomerciniais tikslais leidžiami naudoti) objektai negali būti naudojami kuriant **Wikipedijos** turinį, nes ji visam savo turiniui naudoja CC BY-SA licenciją, kuri leidžia tokį turinį naudoti ir komerciniais, ir nekomerciniais tikslais.

Jei atminties institucija nustatė, kad internete jos paviešintas paveldo objektas yra naudotinas tik nekomerciniais tikslais ir panaudojo licenciją (teisių pareikštį), turinčią NC elementą, potencialus naudotojas, norėdamas naudoti tokį kūrinį veiktai, susijusiai su komercinės naudos siekimu, privalės susisiekti su institucija (ar institucijos nurodytu kitu teisių turėtoju) ir sutarti dėl naudojimo aplinkybių ir sąlygų (taip pat dėl atlyginimo, jei taip bus sutarta).

5.4. IŠVESTINIAI OBJEKTAI: MODIFIKACIJOS IR IŠVESTINIAI KŪRINIAI

ND, No Derivatives

LR ATGTĮ⁸, apibrėždamas išimtines turtines autoriaus teises, nustato, kad tik autorius (teisių turėtojas) gali spręsti dėl galimybės atlikti kokius nors kūrinių (kito teisių objekto) pakeitimus.

Kaip minėta 5.3 skyriuje, *Creative Commons* licencijos pateikia savo sąvokas kai kuriems su licencijuojamais objektais susijusiems veiksams apibrėžti, kurios gali būti platesnės ar nevisiškai sutapti su Lietuvos įstatymo pateikiamais apibrėžimais. Licencijuojant objektus derėtų vadovautis licencijų sąlygomis. Kalbant apie pakeitimų paženklintuose ir internete skelbiamuose objektuose atlikimą, *Creative Commons* licencijose išvestiniai objektai „reiškia Autorių teisių ir Panašių teisių saugomus objektus, sukurtus pasinaudojus Licencijuojamais objektais, ir kuriuose Licencijuojami objektai yra **išversti, pakeisti, aranžuoti, transformuoti ar kitaip modifikuoti** tokiu būdu, kuriam reikalingas Licenciario sutikimas, nes to reikalauja jo turimos Autorių teisės ar Panašios teisės“.

Taigi kūrinių (ar jo atlikimo, ar kito objekto, saugomo atitinkamų teisių) pakeitimų rezultatas yra **naujo objekto sukūrimas**. Kokie gali būti pakeitimai?

Tai visi veiksmai, kurie keičia pradinį objektą arba panaudoja pradinį (ženklintą) objektą kaip naujo objekto pagrindą ar elementą. Pvz., adaptacijos, muzikinių kūrinių aranžavimas, kitokie muzikinių kūrinių perdarymai ir pergrojimai, motyvų panaudojimas kituose kūriniuose (angl. *remix, cover, sample*), jei kūrinys rašytinis – išvertimas į kitą kalbą, papildymas ar elementų panaudojimas. Tai ir įvairus vaizduojamosios dailės kūrinių redagavimas, efektų pritaikymas, karpymas, audiovizualinio kūrinių redagavimas naudojant ištraukas, karpant, papildant, jo inscenizavimas. *Creative Commons* licencijų sąlygos taip pat nustato, kad kai objektas yra muzikinis kūrinys, atlikimas ar garso įrašas, išvestiniai objektai sukuriama, kai toks objektas sinchronizuojamas laiko atžvilgiu su judančiu vaizdu (angl. *synching*).

Licencijos sąlyga, draudžianti bet kokius pakeitimus (išvestinių kūrinių kūrimą), žymima **ND** (angl. *No Derivatives* – „jokių išvestinių kūrinių“).

ND elementą turinčios *Creative Commons* licencijos: CC BY-ND, CC BY-NC-ND. Pakeitimų negalima atlikti ir kai taikomos 6.3.11–6.3.14 skyriuose aptartos pareikštys. Plačiau apie licencijas – 6 skyriuje.

1 pavyzdys. Interneto paslaugų naudotojas duomenų bazėje, kurioje kaupiami kultūros paveldo objektai, aptiko užrašytus liaudies dainos žodžius. Juos norėtų išversti į anglų kalbą ir paskelbti savo tinklaraštyje (angl. *blog*) apie Lietuvos istoriją. Jei dainos tekstas bus pažymėtas tinkama licencija (teisių pareikštimi), naudotojas žinos, kad tai nėra autorių teisių saugomas kūrinys, o pakeitimus, įskaitant ir vertimus, jis gali atlikti savo nuožiūra, taip sukurdamas naują kūrinių – vertimą, kurį jau saugos autoriaus teisės.

2 pavyzdys. Interneto paslaugų naudotojas duomenų bazėje, kurioje kaupiami kultūros paveldo objektai, rado sutartinių įrašų ir panaudojo kaip garso takelį savo sukurtame animaciniame filmuke. Jei licencija, kuri panaudota įrašui, leidžia atlikti pakeitimus – neturi ND elemento (šiuo atveju autorių teisės nesaugo sutartinės žodžių ir melodijos, nes tai liaudies kūryba, tačiau galimai galioja atlikėjo ar įrašo gamintojo gretutinės teisės; plačiau žr. 4.2 skyriuje), tada toks panaudojimas teisėtas.

3 pavyzdys. Duomenų bazėje, kurioje kaupiami kultūros paveldo objektai, interneto paslaugų naudotojas aptiko fotografijas, kurias norėtų apkarpyti, išimdamas senovinius drabužiais apsirengusių asmenų vaizdus, ir tokius vaizdus sudėti į savo kuriamą interaktyvų koliažą, vaizduojantį senoviškai apsirengusius žmones modernaus miesto aplinkoje. Toks nuotraukų

⁸ 15 str.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxF>.

redagavimas keičiant jų foną ir atliekant kitus pakeitimus galimas tada, kai atminties institucijos panaudota licencija nenustato draudimo atlikti pakeitimus (nėra licencijos elemento ND, netaikoma viena iš 6.3.11 – 6.3.14 skyriuose aptartų pareikščių).

4 pavyzdys. Sutartimi su atminties institucija muzikinio kūrinio – operos – autorius ir atlikėjai (ar leidėjai) suteikė atminties institucijai teisę skaitmeninti kūrinio įrašą ir viešai jį paskelbti, padarant prieinamą internete. Įrašą internete aptikęs potencialus naudotojas norėtų šį muzikinį kūrinį perdirbti, jo pagrindu sukurdamas kito muzikinio stiliaus – hiphopo – kūrinį. Tačiau matome, kad sutartis atminties institucijai teisės atlikti kūrinio pakeitimus nesuteikia, taigi atminties institucija negali įkeldama į interneto duomenų bazę ženklinti šio kūrinio pakeitimus leidžiančia licencija, taip pat suteikti tokios teisės interesantui atskiru susitarimu. Dėl to internete kūrinį radęs asmuo turėtų kreiptis tiesiogiai į autorių ir gretutinių teisių turėtoją.

Kad būtų skatinama kultūros paveldo sklaida ir paveldo objektai į šiuolaikinę kultūrą būtų integruojami kuo plačiau, siektina, kai tik įmanoma (jei tai leidžia sutartis su autoriumi ar kitu teisių turėtoju ir atminties institucijos politika), kuo mažiau riboti su paveldo objektais susiduriančių interneto bendruomenės narių teises ir neriboti jų teisių kurti išvestinius kūrinius.

ATMINTINĖ TAI SVARBU PRISIMINTI APIE MODIFIKACIJAS (IŠVESTINIUS KŪRINIUS)

- Sąvoka „išvestinių kūrinių kūrimas“ ar „modifikavimas“ apims tokius veiksmus su internete paskelbtais objektais kaip jų adaptavimas, aranžavimas, išvertimas, vaizdo redagavimas, muzikos ir vaizdo sinchronizavimas ir kiti perdirbimai, kai gaunamas naujas pakeistas objektas.
- Teisė atlikti pakeitimus (modifikacijas) yra išimtinė autoriaus (atlikėjo) teisė, jie atliekami tik autoriui sutikus. Sutartyje patogu įtraukti formuluotę, pagal kurią autorius sutinka, kad teisių perėmėjas kūrinį „adaptuotų, aranžuotų, inscenuotų, išverstų ar kitaip perdirbtų ar modifikuotų“ (nuostatos pavyzdį rasite 4.3 skyriuje).
- Jei tai nebus nurodyta pasirinkus specialias licencijos sąlygas (pasirinkus NC, t.y. **Non-Commercial** licencijos elementą), naudotojai galės pakeitimus atlikti nemokėdami jokių kompensacijų ir naudoti gautus išvestinius objektus tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.
- Darant keitimus sukuriamas naujas objektas – išvestinis kūrinys. Jo autorius turi visas teises į išvestinį objektą ir savo kūrinį gali ženklinti pasirinktomis licencijomis.
- **Creative Commons** licencijos suteikia galimybę naudotoją, panaudojusį objektą išvestiniam kūrinui sukurti, įpareigoti analogiškais sąlygomis dalintis su kitais interneto bendruomenės nariais ir išvestiniu objektu. Apie tai plačiau – tolesniame 5.5 skyriuje.

5.5. ĮPAREIGOJIMAS DALINTIS IŠVESTINIAIS KŪRINIAIS

SA, Share Alike

Apie išvestinių kūrinų sampratą plačiau paaiškinta ankstesniame 5.4 skyriuje. Papildomai reikėtų žinoti, kad *Creative Commons* suteikiamos licencijos suteikia ir galimybę asmeni, iš internete paskelbtų paveldo objektų sukūrusį išvestinį kūrinį, įpareigoti dalintis savo kūrybos rezultatais – išvestiniais kūriniais. Toks įpareigojimas galimas tik tada, kai licencijos (teisių pareikštys) leidžia kurti išvestinius kūrinius (neturi ND elemento).

Kam skirtas toks įpareigojimas? Jo tikslas – paskatinti dar didesnę kultūros paveldo objektų sklaidą, įpareigojant kuo plačiau skelbti antrinius, t. y. išvestinius objektus, kur pradiniai paženklininti objektai buvo panaudoti kaip „įkvėpimas“, „pagrindas“, kaip sudedamieji naujo kūrinio elementai. Teisių turėtojas gali vadovautis ir principu „leidžiu bet kokiais būdais neatlygintinai naudotis savo objektais, tačiau nemokamai galintis pasinaudoti asmuo turėtų nesiekti teisių monopolio ir pats irgi neriboti savo kūrybos prieinamumo – jis, kaip ir aš, turėtų leisti savo kūryba laisvai naudotis kitiems asmenims“.

Creative Commons licencijos, įpareigojančios dalintis išvestiniais kūriniais, turi **SA** elementą (angl. *Share Alike* – „dalintis panašiu turiniu“).

SA elementą turinčios *Creative Commons* licencijos: CC BY-SA, CC BY-NC-SA.

Creative Commons licencijų teisinė sąlyga, įpareigojanti dalintis, numato, kad ženklinto objekto naudotojas turi **dalintis savo sukurtais išvestiniais objektais**, t. y. „suteikti objektus visuomenei naudoti bet kokiomis priemonėmis ar būdais <...>, pvz., atgaminti, viešai skelbti, viešai atlikti, skleisti, platinti, pranešti, importuoti, padaryti objektus prieinamus visuomenei, įskaitant ir tokiu būdu, kai visuomenės nariai gali gauti prieigą prie objekto pasirinktoje vietoje ir laiku“.

1 pavyzdys. Interneto paslaugų naudotojas duomenų bazėje, kurioje kaupiami kultūros paveldo objektai, rado knygą lietuvių kalba. Į duomenų bazę ją įkėlus ir paženklinusi atminties institucija sutartiniu pagrindu turi perėmusi visas autoriaus teises. Naudotojas norėtų knygą išversti į rusų kalbą. Kaip aptarta 5.4 skyriuje, tai daryti galima, jei pritaikyta licencija nenustato ND (*No Derivatives*) draudimo. Jei licencija neturi ND elemento, bet nustato elementą, įpareigojantį dalintis išvestiniais kūriniais (SA; *Share Alike*), tai asmuo gali teisėtai atlikti vertimą; atliktą vertimą asmuo įkels į internetą ir privalės suteikti teisę kiekvienam norinčiajam analogiškais sąlygomis naudotis vertimu.

2 pavyzdys. Interneto paslaugų naudotojas duomenų bazėje, kurioje kaupiami kultūros paveldo objektai, rado vaizdo įrašą, paženklinatą licencija, nedraudžiančia išvestinių kūrinų kūrimo ir įpareigojančia dalintis išvestiniais kūriniais (SA; *Share Alike*). Naudotojas šį vaizdo įrašą permontavo, sutrumpino ir sukūrė išvestinį kūrinį – kitą videofilmą. Kadangi licencija įpareigoja naudotoją dalytis kūryba, jis paženklino savo naująjį filmą analogiška licencija ir trečiasis naudotojas, aptikęs šį išvestinį kūrinį, pritaikė jam specialiuosius efektus, garso takelį ir sukūrė naują, trečią, išvestinį kūrinį. Jis irgi dalinsis juo su interneto bendruomene analogiškais licencijos sąlygomis. Visi proceso dalyviai, matydami licencijos ženklimą, žinojo, kad medžiagą naudoja teisėtai ir taupė laiką, nes neprivalėjo ieškoti pradinių autorių, susisiekti su jais ir vykdyti derybų. Šis pavyzdys iliustruoja vieną iš *Creative Commons* tikslų – laisvesnę, teisėtą kūrybos (intelektinės veiklos rezultatų) apyvartą elektroninėje erdvėje.

5.6. TEISĖ NAUDOTI EDUKACINIAIS TIKSLAIS

InC-EDU, In Copyright-Educational Use Permitted

LR ATGTĮ nustato tam tikras autorių (ir atlikėjų) teisių išimtis, t. y. atvejus, kai kūrinį ar atlikimą galima panaudoti „neatsiklausus leidimo“. Viena iš tokių išimčių – kūrinio naudojimas mokymo ir mokslinių

tyrimų tikslais⁹. Pagal Lietuvoje galiojančią įstatymą be atskiro autoriaus leidimo kūrinius nekomerciniais tikslais galima, pvz., atgaminti, viešai skelbti ir viešai rodyti, jei jie (nedideli kūriniai, ištraukos) naudojami mokymosi procese kaip iliustruojantys pavyzdžiai, jais leidžiama naudotis studentams bibliotekose, vidiniame (ribotos prieigos) tinkle (jei jų nėra prekyboje ir autoriai to nedraudžia) ir kt.

Įstatymas nustato gana nedaug atvejų, kaip ir kokia apimtimi kūrinius (jų atlikimus) galima naudoti mokymui(si). Taigi šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas neleidžia be apribojimų skaitmeninti ir kelti į laisvai prieinamą interneto svetainę viso kūrinio, net ir edukaciniais tikslais.

Be to, reikėtų nepamiršti, kad internetas „neturi sienų“ ir skirtingose valstybėse galiojančių įstatymų nuostatos gali skirtis, taip pat gali skirtis ir taisyklės, nustatančios, ar galima, kaip ir kiek galima naudoti edukacijai autorių ir gretutinių teisių saugomus objektus.

Tačiau pasitaiko atvejų, kai pats autorius (ar atlikėjas) sutinka, kad visas jo kūrinys (atlikimas) būtų skaitmeninamas ir keliamas laisva prieiga į internetą, jei bus naudojamas mokymui(si), mokslui – edukaciniais tikslais. Tai reiškia, kad naudotojas galės nedarydamas pakeitimų mokyti ir mokyti naudodamasis visu šiuo laisvai prieinamu objektu.

Kai autorius (kitas teisių turėtojas) sutinka su tokiu panaudojimu edukacijai, naudotina *Europeanos* teisių pareikštis *InC-EDU* (angl. *In Copyright-Educational Use Permitted*), reiškianti, kad kūrinys yra saugomas autorių teisių, tačiau edukaciniais tikslais jį galima naudoti laisvai.

ATMINTINĖ PAREIKŠTIES *InC-EDU* TAIKYMAS

- Priskirti pareikštį *InC-EDU* (leisti laisvai naudoti kurinį ar atlikimą edukaciniais tikslais) galima tik tada, kai autoriaus (atlikėjo) teisės tebegalioja ir negalima pritaikyti daugiau teisių suteikiančios licencijos, pvz., teisės naudoti kurinį be jokių apribojimų ar pan.
- ! Svarbu atsiminti ir nepamiršti: pareikštis *InC-EDU* leidžia kurinį naudoti edukaciniais tikslais daug plačiau nei LR ATGTĮ, kuris dažniausiai nesuteikia teisės į viso kurinio atgaminimą ar teisės į neribotą prieigą internetu.
- Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą aplinkybę, atminties institucija panaudoti pareikštį *InC-EDU* gali tik tuo atveju, jei autorius (ar kitas teisių turėtojas) su institucija yra sudaręs atitinkamą sutartį.
- Teisių turėtojo ir atminties institucijos sutartis turi leisti bent jau skaitmeninti objektą (jei jis nėra skaitmeninis) ir padaryti jį prieinamą internetu, pareikštimi *InC-EDU* suteikiant interneto bendruomenei leidimą jį naudoti edukaciniais tikslais. Paprasta formuluotė, kad autorius „suteikia institucijai teisę naudoti kurinį mokymo, mokslo ir mokslinių tyrimų tikslais“ nėra pakankama, nes neapima skaitmeninimo ir padarymo objekto prieinamo internete (plačiau apie sutarčių sąlygas – 4.3 skyriuje).

⁹ Išsamiai žr. LR ATGTĮ 22 str., 58 str.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxF>

ATMINTINĖ PAREIKŠTIES *InC-EDU* TAIKYMAS

- Pareikštis *InC-EDU* panaudojimas reiškia, kad interneto bendruomenės nariai ženklintą objektą gali naudoti tik edukaciniais tikslais (ne plačiau). Daryti išvestinius objektus (adaptacijas, perdirbinius ir pan.) taip pat leidžiama tik edukacijai.
- Pareikštis *InC-EDU* panaudojimas reiškia, kad iš esmės objektas negali būti naudojamas siekiant pelno (tarkime, išleidžiamas, platinamas ir pan.), tačiau pareikštis *InC-EDU* neskirsto edukacijos į privačią ar viešą, mokymo įstaigų – į valstybines ar privačias. Taigi iš esmės ši pareikštis nedraudžia naudoti objektą, tarkime, privačios mokyklos auklėtinių edukacijai ar pateikti kūrinį kaip pavyzdį mokamoje paskaitoje.

1 pavyzdys. Atminties institucija su archeologiniais objektus nufotografavusiu fotografu turi sutartį, kuri leidžia skaitmenines nuotraukas padaryti viešai prieinamas kompiuterių tinklais (internete) ir naudoti atminties institucijos nuožiūra pasirinktais būdais ir tikslais. Fotografijas skelbiant atminties institucijos svetainėje, reikia pritaikyti tinkamiausią licenciją (teisių pareikštį). Kaip matyti, sutartis neriboja kūrinio skelbimo tikslų, todėl teisių pareikštis *InC-EDU* nebūtų tinkamiausia, nes leistų mažiau, nei leidžia sutartis su autoriumi. Institucija turėtų naudoti licenciją, kuri leidžia kūrinį naudoti ne tik edukaciniais, bet ir kitais tikslais (priklausomai nuo kitų sutartyje numatytų leidimų ir įpareigojimų, tai galėtų būti, pvz., CC BY, CC BY-SA, CC BY-NC, CC BY-ND, CC BY-NC-SA, o jei sutartyje daugiau jokių susijusių sąlygų nėra, rekomenduotina taikyti CC BY).

2 pavyzdys. Atminties institucija su autoriumi turi sutartį, kuri leidžia jo knygą skaitmeninti, įgarsinti ir bet kuriuo iš šių formatų padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), leidžiant interneto bendruomenei naudoti neribotai edukaciniais tikslais. Šiuo atveju tiek skaitmeninis knygos tekstas, tiek audioknyga turėtų būti paženklinta pareikštimi *InC-EDU*. Be to, didžiausiai atminties institucijos interesų apsaugai rekomenduotina sutartyje pateikti edukacinių tikslų sąvoką, aiškiai nurodant, jog tai visi su mokslu, mokymu (mokymusi), išsilavinimu ar kvalifikacijos kėlimu susiję veiksmai, kai bet kokiais būdais naudojamas visas kūrinys ar jo dalys, t. y. aiškiai sutartyje apibrėžti, jog joje vartojama „edukacinių tikslų“ sąvoka nėra tapati LR ATGTĮ apibrėžtajai „mokslo ar mokslinių tyrimų tikslais“ (plačiau apie sutarčių sąlygas – 4.3 skyriuje. Be to, sutartyje rekomenduotina įrašyti aiškią nuostatą, jog kūrinys bus paženklintas *InC-EDU* pareikštimi ir bus viešai prieinamas internete.

5.7. PAREIGA NURODYTI AUTORYSTĘ (ATLIKĖJĄ)

BY, Attribution

Derėtų nepamiršti, kad pasauliniu mastu galiojantis autorių teisių režimas autorių (gretutines) teises dalija į turtines ir neturtines. 4 skyriuje, vertindami, ar teisės egzistuoja, tebegalioja, kaip jos suteikiamos, visuomet turėjome omenyje **turtines** teises.

O teisė reikalauti, kad **būtų nurodytas autorius** – tai neturtinė teisė, kuri lieka galioti visuomet, nepriklauso nuo laiko tarpo, praėjusio nuo kūrinio sukūrimo, autoriaus mirties ar atlikimo paskelbimo, ir kuri nėra perleidžiama sutartimis. Taigi kad ir kaip laisvai naudoti objektą leistų licencija, nepriklausomai nuo kūrinio sukūrimo (atlikimo) laiko, sutarčių turinio, jeigu kūrinys (atlikimas) yra autorinis, bus būtina nurodyti autorių (atlikėją).

ATMINTINĖ AUTORYSTĖS NURODYMAS

- Susidūrę su autoriniais kūriniais ir atlikimu, visuomet nurodykite kūrinio autorių (autorius), įrašuose – atlikėją (atlikėjus).
- Autorius (ir atlikėjas) gali reikalauti nurodyti ne jo vardą ir pavardę, o pseudonimą.
- Be to, autorius (ir atlikėjas) turi teisę reikalauti nebūti nurodytas, tačiau tai aktualu tik tais atvejais, kai jie specialiai kreipiasi su tokiu prašymu.
- Pareiga nurodyti autorių ir atlikėją galioja neterminuotai ir nepasibaigia suėjus 4.1.2, 4.2.2 skyriuose nustatytiems terminams; jų taip pat negalima perduoti sutartimi (t. y. negalima perduoti autorystės, atlikimo; jei įtrauksite tokias sutarčių sąlygas į sutartį, jos negalios).
- Autoriai (ir atlikėjai) nenurodomi ženklinant šiomis licencijomis (pareikštimis): CC0 (6.3.4 skyrius), nes autorius to nereikalauja; InC-EU-OW (6.3.13 skyrius), nes taip ženklunami nenustatytų teisių turėtojų kūriniai (tačiau jei nors vienas autorius ar atlikėjas žinomas, jį būtina nurodyti). Taikant ženklimą PD, NoC-ND, NoC-OKLG (6.3.1–6.3.3 skyriai) autorių gali nebūti (tai gali būti objektai, apskritai nelaikomi autoriniais kūriniais) arba jie gali egzistuoti (net jei jų turtinės teisės pasibaigusios, atminties institucija privalo nurodyti autorius).

6. Kaip ženklinti objektą?

6.1. KAS YRA ŽENKLINIMAS IR KAM JIS SKIRTAS?

Ženklimas – tai elektroninės informacijos apie teisių valdymą pateikimas; internete esančio kultūros paveldo žymėjimas tam tikru simboliu (raidėmis, ikonomis ir pan.), padedančiu identifikuoti jam galiojantį teisinį režimą.

Poreikis ženklinti atsirado kartu su interneto populiarėjimu ir vis spartėjančia intelektinės nuosavybės apyvarta jame. Kadangi internete rasti tokius objektus kaip autorių teisių saugomi kūriniai pasidarė labai greita ir paprasta, viena vertus, atsirado poreikis nurodyti, ką autorius leidžia ir ką draudžia su tokiu objektu daryti, kita vertus, tokio autoriaus paieškos nesant ženklavimo gali būti sudėtingos, nes nepaženklus nėra aišku, kas yra autoriaus teisių turėtojas, kaip su juo susisiekti, netgi iš kokios valstybės jis yra ir kaip įveikti kalbos barjerą, kokias sudaryti sutartis. Taigi ženklimas palengvina suteikiamų teisių apimtį identifikavimą interneto bendruomenės nariams. Be to, intelektiniai produktai gali būti paprasčiau teisėtai platinami internetu, nes naudotojai gali nebijoti, kad kiekvienas jų atliekamas veiksmas automatiškai bus laikomas autoriaus (ar kitų) teisių pažeidimu.

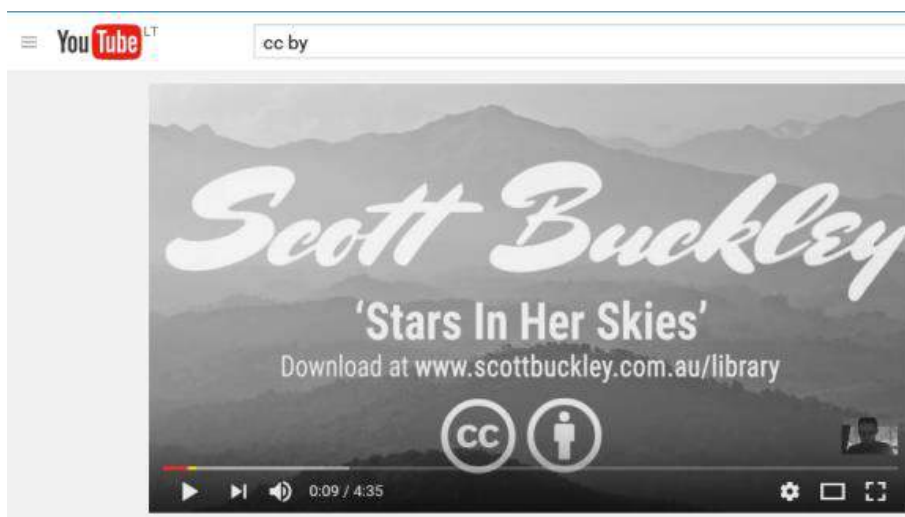
Internetu paskelbtą paženklintą dominantį objektą radęs žmogus mato ant jo simbolį, kuris identifikuoja, ką su objektu galima daryti. Įgudęs naudotojas iš patirties jau žinos, kokia šio ženklavimo reikšmė ir kokios su objektu susijusios teisės jam yra suteiktos, o kokios apribotos. Naudotojai, kurie turi mažiau žinių ir įgūdžių, gali nesudėtingai išsiaiškinti simbolio prasmę ant jo paspaudę arba tiesiog įvesti simbolio raides interneto paieškos sistemoje.

Creative Commons ir *Europeana* yra organizacijos, siekiančios, kad internete prieinami objektai būtų prieinami kuo laisviau, paprasčiau ir kuo aiškesnėmis teisinėmis sąlygomis. *Creative Commons* yra sukūrusi savo licencijas objektams, į kuriuos tebegalioja autorių teisės, tačiau tam tikrus veiksmus su paženklintais objektais autoriai leidžia atlikti („*some rights reserved* – kai kurios teisės saugomos“ kaip priešingybė „*all rights reserved* – visos teisės saugomos“). *Europeana* siūlo savo teisių pareikščių (angl. *rights statements*) asortimentą atvejams, kurie praktiškai labiau siejasi su paveldo objektais, t. y. kai susiduriama su viešosios srities (angl. *public domain*) objektais, arba visos teisės į objektus galioja su labai specifinėmis išimtimis.

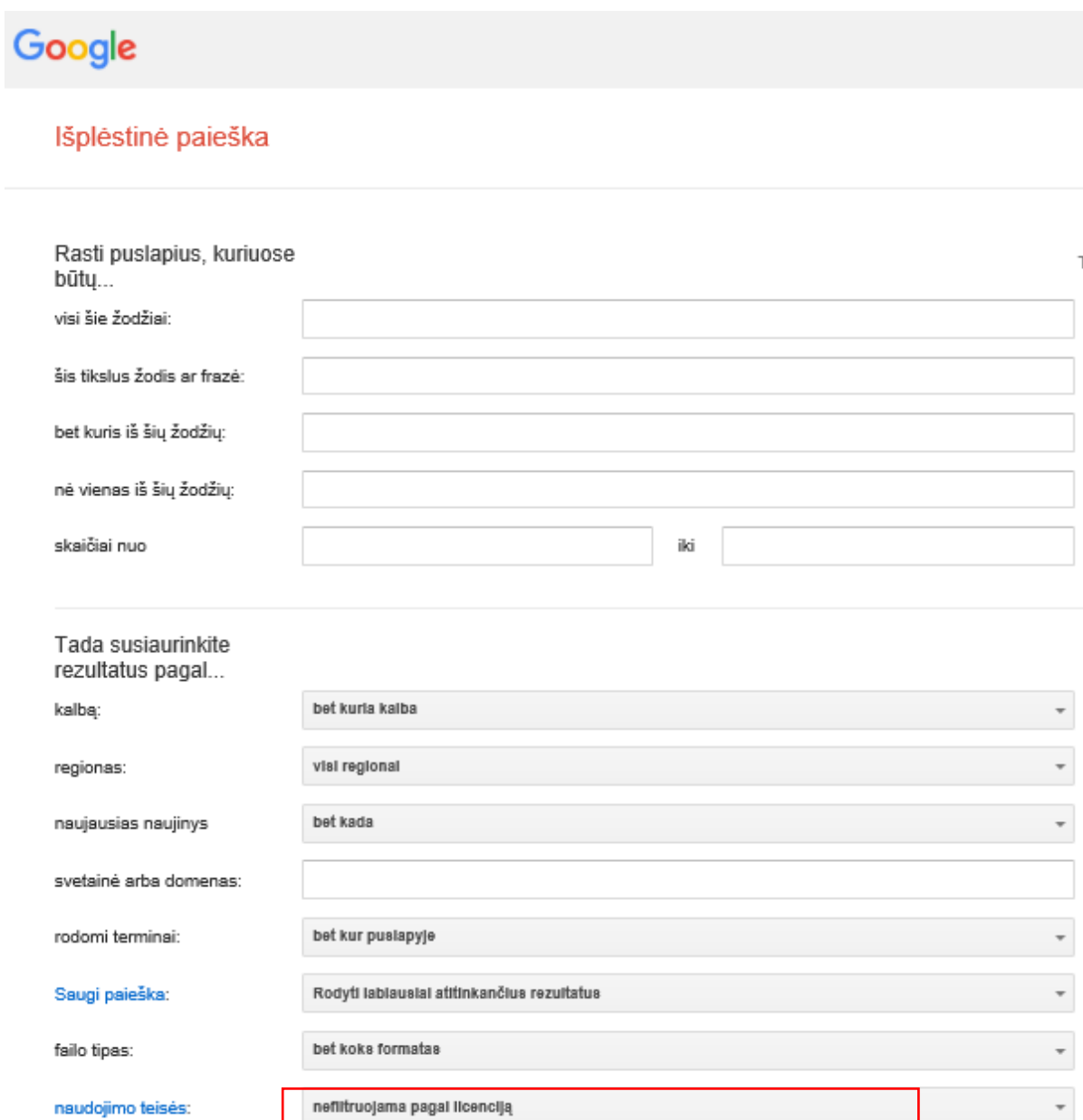
Creative Commons ir *Europeana* suteikia ir technines priemones ženklavimui atlikti – jų tinklalapiuose galima rasti priemones fiziškai „uždėti“ simbolius ant pageidaujimų objektų. Kitais atvejais gali užtekti ir paprasčiausio licencijos (teisių pareikšties) ženklavimo nurodymo (pvz., po interneto svetainėje skelbiama fotografija pateikiamas fotografo vardas, pavardė ir priedas CC BY).

Iliustracijos: ženkinimo pavyzdžiai

- Ženkinimas CC BY licencija interneto svetainėje *Youtube*. *Youtube* autorių teisių politikoje galite rasti nuorodas apie *Creative Commons* licencijų taikymą turiniui

- Galimybė ieškoti skirtingomis *Creative Commons* licencijomis paženklinto turinio svetainės *google.com* išplėstinėje paieškoje.

Google

Išplėstinė paieška

Rasti puslapius, kuriuose būtų... Ta

visi šie žodžiai:

šis tikslus žodis ar frazė:

bet kuris iš šių žodžių:

nė vienas iš šių žodžių:

skaičiai nuo iki

Tada susiaurinkite rezultatus pagal...

kalbą:

regionas:

naujausias naujiny:

svetainė arba domenas:

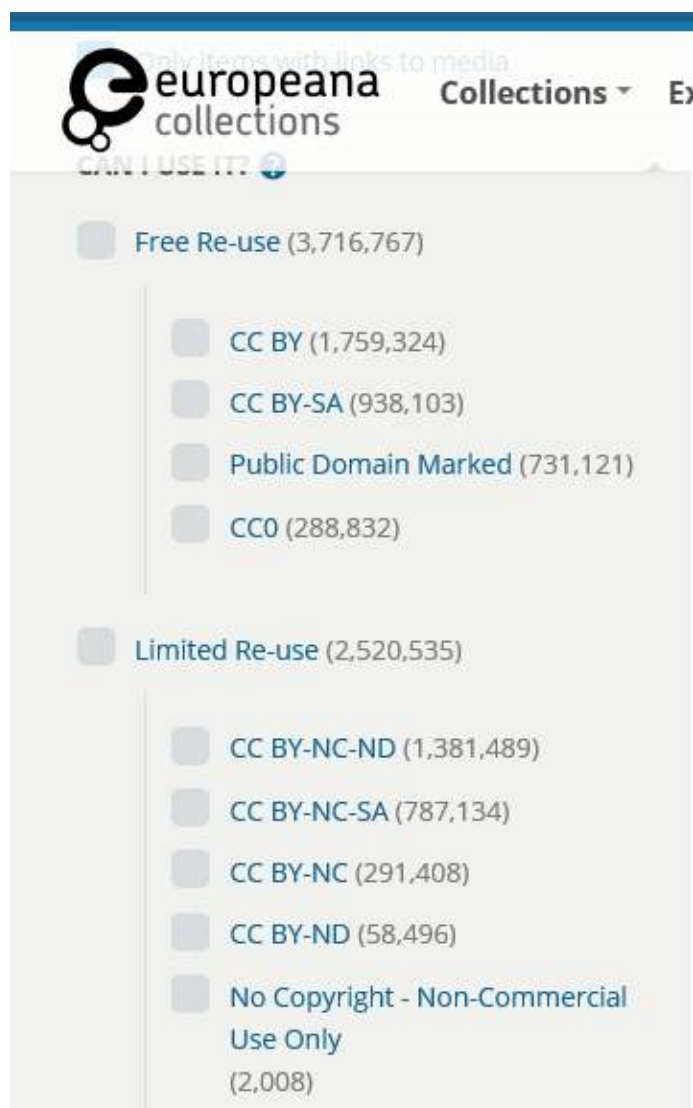
rodomi terminai:

Saugi paieška:

failo tipas:

naudojimo teisės:

- Galimybė ieškoti paveldo objektų pagal jų panaudojimo sąlygas (licencijas ar teisių pareikštis) svetainės *eupeana.eu* paieškoje.

6.2. KIEK LAIKO GALIOJA ŽENKLINIMAS?

! Pagrindinė taisyklė: paženklus objektą *Creative Commons* licencija arba *Europeanos* teisių pareikštimi, paprastai tokia licencija galioja **neterminuotai** (t. y. laiko atžvilgiu neribotai). Prie šios taisyklės reikia paminėti ir papildomus atvejus.

- Ženklintojas – teisių turėtojas gali bet kada savo nuožiūra ženklavimą panaikinti arba pakeisti, pritaikydamas kitą licenciją (teisių pareikštį) vietoj pirmosios. Nuo to momento vykšančiam objekto naudojimui taikoma naujoji licencija arba ženklavimo tiesiog nėra (vadinasi, bet kuris interneto paslaugų naudotojas turi pats įvertinti teises, nustatyti teisių turėtoją ir tartis dėl bet kokių veiksmų atlikimo su objektu). Tačiau tie naudojimo atvejai, kurie jau įvyko praeityje, iki ženklavimo pakeitimo (ar panaikinimo) bus laikomi (ir liks) teisėtais.

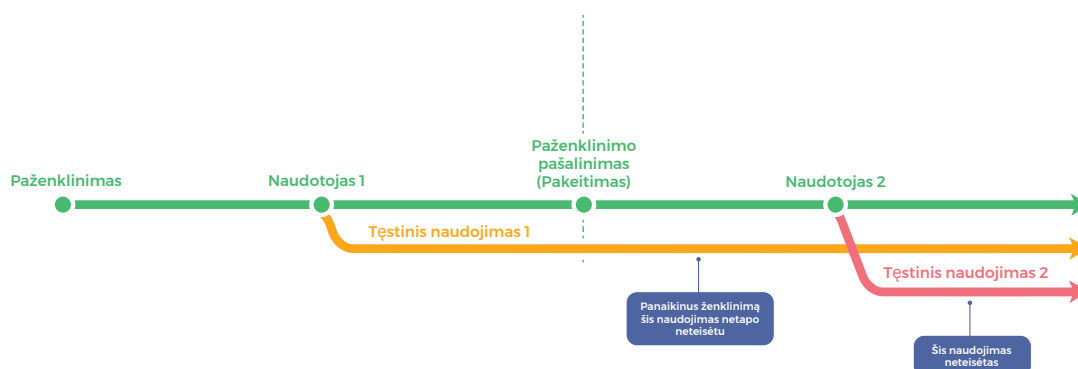
1 pavyzdys. Atminties institucija į interneto svetainę įkėlė objektą – audioknygą, pažymėtą licencija CC BY, t. y. internete ją radusiems naudotojams leido atlikti bet kokius norimus veiksmus su audioknyga, vienintelis taikomas reikalavimas – naudojant knygą savo nuožiūra nurodyti autorystę. Interneto naudotojas audioknygos ištraukas panaudojo muzikinio kūrinio kompiliacijoje – atsidarius tokio naudotojo asmeninę interneto svetainę, skamba jo kurta muzika ir minėtos audioknygos (įrašo) ištraukos. Vėliau buvo nutarta audioknygą platinti knygynuose, ir atminties institucija prekybos laikotarpiu turėjo apriboti neatlygintą platinimą, taigi pakeitė audioknygos licenciją į CC BY-NC-ND. Kompiliaciją sukūrusio naudotojo audioknygos naudojimas buvo (ir toliau yra) teisėtas, atminties institucija (ar kiti teisių turėtojai) negali jam prieštarauti ar reikalauti mokėti atlygį. Tačiau kitas interneto paslaugų naudotojas, vėliau aptikęs jau CC BY-NC-ND licencija paženklintą audioknygą, tokių veiksmų atlikti su ja negalėtų, lygiai taip pat panaudoti CC BY-NC-ND paženklintos audioknygos vėlesniuose projektuose negalės ir pirmasis naudotojas.

- *Creative Commons* licencijos galiojimas (internetu bendruomenės nariams suteikiamos teisės) pasibaigia, jei naudotojas objektą panaudoja ne pagal licencijos sąlygas, t. y. jas pažeidžia. Tokiu atveju naudotojui jau nebegalima objekto naudoti net ir licencijos leidžiamais būdais.

2 pavyzdys. Atminties institucija padarė dainų įrašus prieinamus internete ir paženklino CC BY-NC licencija, suteikiančia teisę juos naudoti ir modifikuoti, tačiau tik nekomerciniais tikslais. Internetu naudotojas dainų įrašus panaudojo kaip *Youtube.com* interneto svetainėje skelbiamo vaizdo klipo, skirto ekologijai populiarinti, garso takelį. Toks naudojimas buvo teisėtas. Vaizdo klipui tapus populiariu, teisės į jį iš klipo kūrėjo nusipirko atliekų tvarkymo įmonė ir panaudojo jį savo paslaugoms televizijoje reklamuoti. Kadangi atminties institucija panaudojo licenciją, draudžiančią naudoti įrašus komerciniais tikslais (turinčią NC elementą), klipo (teisių į jį) pardavimas ir naudojimas reklamoje pažeidžia licencijos sąlygas. Nuo pažeidimo momento, vaizdo klipo kūrėjas neteko teisės *jokiomis* sąlygomis naudoti įrašų – nei reklamoje su atliekų tvarkymo įmonės logotipu, nei *Youtube.com* svetainėje, nei kitais būdais. Atminties institucija, turinti teises į įrašus, gali tokius veiksmus drausti teisme ir reikalauti atlyginti nuostolius.

- Aukščiau paminėtu *Creative Commons* licencijų atveju licencijos sąlygas pažeidžiantis naudotojas turi galimybę pasitaisyti: jei per 30 dienų nuo tada, kai sužinojo apie pažeidimą, jis nutraukia licencijos sąlygas pažeidžiantį naudojimą (ištaiso savo klaidas, nutraukia neteisėtus veiksmus), visiems internetu bendruomenės nariams licencijos suteikiamos teisės toliau galioja ir buvusiam pažeidėjui.

Ženklavimo panaikinimo ir objekto naudojimo teisėtumas (chronologiškai)

6.3. GALIMI ŽENKLINIMO BŪDAI

Atminties institucijų į interneto erdvę įkeliamiems paveldo objektams ženklinti siūlomos *Creative Commons* licencijos, kaip labiausiai išstobulinti ir interneto erdvėje paplitę ženklavimo įrankiai. Kadangi atminties institucijos yra specifiniai subjektai, dirbantys su specifiniu turiniu (paveldo objektais) ir specifiniais jų panaudojimo būdais (paprastai nekomerciniais, skirtais visuomenei šviesti), vien *Creative Commons* licencijų gali nepakakti visiems galimiems objektų naudojimo būdams ženklinti. Todėl papildomai siūlome naudoti ir *Europeanos* tam specialiai sukurtas teisių pareikštis, kurios nėra licencijos, bet padės identifikuoti galimus naudojimo būdus interneto bendruomenei. Pagal galiojančių teisių ir naudotojams suteikiamų teisių apimtį galimus ženklavimo būdus suskirstėme į 3 grupes.

8 lentelė. Ženklavimo asortimentas

SKYRIUS	SIMBOLIS	PAVADINIMAS (ANGL.)	VERTIMAS (LIET.)
6.3.1.	PD	<i>Public Domain</i>	<i>Viešoji sritis</i>
6.3.2.	NoC-NC	<i>No Copyright-Non-Commercial</i>	<i>Aut. t. negalioja-Nekomercinis naudojimas</i>
6.3.3.	NoC-OKLR	<i>No Copyright-Other known legal restrictions</i>	<i>Aut. t. negalioja-yra kitų teisinių apribojimų</i>
6.3.4.	CC0	<i>CC zero</i>	<i>CC nulis</i>
6.3.5.	CC BY	<i>CC By</i>	<i>CC Autorystės nurodymas</i>
6.3.6.	CC BY-SA	<i>CC By-Share Alike</i>	<i>CC Autorystės nurodymas-Įpareigojimas dalintis</i>
6.3.7.	CC BY-ND	<i>CC By-No Derivatives</i>	<i>CC Autorystės nurodymas-Draudžiamos modifikacijos</i>
6.3.8.	CC BY-NC	<i>CC By-Non-Commercial</i>	<i>CC Autorystės nurodymas-Nekomercinis naudojimas</i>
6.3.9.	CC BY-NC-SA	<i>CC By-Non-Commercial- Share Alike</i>	<i>CC Autorystės nurodymas-Nekomercinis naudojimas-Įpareigojimas dalintis</i>
6.3.10.	CC BY-NC-ND	<i>CC By-Non-Commercial- No Derivatives</i>	<i>CC Autorystės nurodymas-Nekomercinis naudojimas-Draudžiamos modifikacijos</i>
6.3.11.	InC	<i>In Copyright</i>	<i>Galioja autorių t.</i>
6.3.12.	InC-EDU	<i>In Copyright-Educational Use Permitted</i>	<i>Galioja autorių t. -leidžiamas naudojimas edukaciniais tikslais</i>
6.3.13.	InC-EU-OW	<i>In Copyright-EU Orphan Work</i>	<i>Galioja autorių t. -ES „kūrinyms našlaitis“</i>
6.3.14.	CNE	<i>Copyright Not Evaluated</i>	<i>Autorių t. nevertintos</i>

I

Autorių teisės negalioja.

Tai nėra CC licencijos.

II

Tai CC licencijos.

Autorių teisės galioja su nustatyto-mis išimtimis.

III

Autorių t. galioja; labiausiai ribojamas objektų naudojimas.

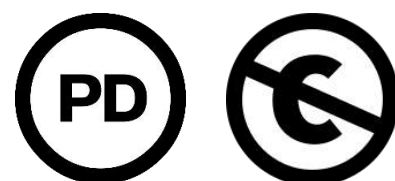
Tai nėra CC licencijos.

I. Kai autorių teisės negalioja

Šioje dalyje aptariamos situacijos, kai ženklinamam objektui autorių (gretutinės) teisės negalioja ir nei autoriaus, nei atlikėjo leidimo naudoti objektą gauti nereikia. Taip gali būti, tarkime, jei autoriaus teisės yra pasibaigusios arba autorius jų atsisakė, ar objektas nėra autorių teisių saugomas apskritai, nes nėra kūrinys. Tokiu objektu, priklausomai nuo situacijos, interneto bendruomenei bus galima naudotis visiškai laisvai arba su tam tikrais (bet ne iš autorių teisių kylančiais) apribojimais.

6.3.1. PD

Public Domain (viešoji sritis, viešasis domenas)

Kas yra „viešoji sritis“? Viešajai sričiai (angl. *public domain*) priskiriami paveldo objektai, kurie yra (teisiškai) laisvai prieinami naudoti visuomenei. Atminties institucijos valdo daugybę kultūrai, mokslui svarbių eksponatų, į kuriuos visuomenė turi interesą, ir kurie neretai tampa įkvėpimu ir pagrindu tolesniam kultūros ir mokslo vystymuisi.

Kaip objektai atsiranda viešąjoje srityje? Pati teisinė sistema sukonstruota taip, kad tai įgalintų, o atminties institucijų politika ir veikla turėtų kiek įmanoma prie to prisidėti:

- dalis paveldo objektų iš viso nėra autorių teisės saugomi kaip kūriniai – visuomenės nariai yra laisvi juos naudoti savo nuožiūra (plačiau – 4.1.1 skyriuje);
- tie objektai, kuriuos saugo autorių teisė, turtinių teisių yra saugomi terminuotai. Turtinių teisių galiojimui pasibaigus, niekas nebegali drausti šių objektų naudoti visuomenės narių nuožiūra. Autorių ir gretutinių teisių galiojimo terminai aptarti 4.1.2 ir 4.2.2 skyriuose. Peržvelgę juos matysite, kad iki 20 a. pradžios sukurti kūriniai yra viešosios srities objektai, o pagal šį kriterijų vertinant vėliau sukurtuosius reikėtų išsiaiškinti tikslų sukūrimo (ar autoriaus mirties) laiką ir atlikti skyriuose aptartą skaičiavimą.

Kodėl turėtumėte užtikrinti, kad viešąjoje srityje esantis objektas būtų laisvai prieinamas? Pats atminties institucijų egzistavimo tikslas – išsaugoti ir suteikti visuomenei naudotis resursais, kurie svarbūs kultūrai, istorijai, krašto pažinimui. Tam ir yra steigiamos atminties institucijos ir šiems tikslams pasiekti dauguma jų finansuojamos biudžeto lėšomis. Todėl atminties institucijos turėtų stengtis, kad sykį į viešąją sritį patekę objektai išliktų visuomenei (žinoma, ir interneto bendruomenei) laisvi naudoti ir nebūtų kuriamos dirbtinės (teisinės, techninės ar kitos) viešąjoje srityje esančių objektų prieinamumo kliūtys.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE VIEŠĄJĄ SRITĮ (*PUBLIC DOMAIN*)

- Jei (a) turtinės autorių/gretutinės teisės į objektą yra pasibaigusios (4.1.2 ir 4.2.2 skyriai) arba objektas nėra kūrinys apskritai (4.1.1 skyrius), tai yra viešosios srities objektas.
- Viešosios srities objektus visuomenės nariai (įskaitant interneto bendruomenę) gali laisvai ir neribotai naudoti (5.2 skyrius), įskaitant, kopijuoti, platinti, daryti pakeitimus, kurti išvestinius kūrinius (5.4 skyrius), naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) ir pan.
- Objekto skaitmeninimas nesukuria naujų teisinių apribojimų: analoginės formos objektas, kuris yra viešojoje srityje, išliks joje ir tapęs skaitmeniniu.
- Sykį viešojoje srityje atsidūręs objektas turi joje ir likti; teisinė sistema aiškiai nustato, kad šie objektai yra skirti visuomenei laisvai naudotis. Viešojoje srityje esančių objektų naudojimo apribojimas nėra teisėtas. Tarkime, *Europeanos* politika aiškiai teigia, kad „tai, kas yra viešojoje srityje, joje turi ir likti“. *Europeana* nepitaria tokioms praktikoms, kai viešosios srities objektai naudotojams prieinami tik mokamai, ženklunami vandens ženklais ar kitomis techninėmis priemonėmis ribojama galimybė juos naudoti.
- Nereikėtų pamiršti, kad net viešajai sričiai priklausantiems objektams, laisviems nuo turtinių autorių teisių apribojimų, gali būti taikomas reikalavimas nurodyti autorystę (5.7 skyrius) arba kiti teisiniai ribojimai (3.3–3.5 skyriai). Tačiau tai ne kliūtis objektą ženklinti kaip priklausantį viešajai sričiai.
- Viešosios srities objektus rekomenduotina ženklinti viešosios srities (angl. *public domain*) žymeniu PD.

9 lentelė. *Viešosios srities (PD) objektų naudojimas*

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	+	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	+	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	+	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+	5.6

10 lentelė. **Viešosios srities (PD)** ir kitų ženklavimo būdų **identifikuojamų** teisių apimties palyginimas

Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų 		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
CC0*	 CC BY**	NoC-NC NoC-OKLR CC BY-SA CC BY-ND CC BY-NC CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND InC InC-EDU InC-EU-OW CNE
<p>* CC0 panašu į PD: CC0 siūlo autoriui atsisakyti visų (įskaitant neturtines, taigi ir „autorystės nurodymą“) teisių ir „atiduoti“ kurinį viešajai sričiai, taigi pritaikyti kuo labiau į PD panašų režimą; visgi galiojantis teisinis reguliavimas gali šiek tiek susiaurinti tokias CC0 siūlomas galimybes. Plačiau apie CC0 – 6.3.4 skyriuje.</p>		
<p>** Naudotojui leidžiami su objektu atlikti veiksmai analogiški.</p>		

1 pavyzdys. Atminties institucijai – bibliotekai lankytojas pateikė fotografijas, vaizduojančias 19 a. pradžios buitines scenas. Pagal 4.1.1 skyrių matome, kad fotografija – autorinis kūrinys, o pagal 4.1.2 skyrių nustatėme, kad autorių teisių galiojimas yra pasibaigęs. Vadinasi, fotografijos autorių teisių atžvilgiu priklauso viešajai sričiai, taigi jas galima skaitmeninti ir ženklinti PD ženklu, kuris suteiks naudotojams galimybę jas naudoti savo nuožiūra neribotai (5.2 skyrius).

Jei įmanoma nustatyti fotografa, būtina jį nurodyti – identifikuoti autorystę (5.7 skyrius).

Jei nufotografuoti yra žmonės, būtina įvertinti teises į atvaizdą pagal 3.3 skyrių. Su nuotraukas pateikiančiu asmeniu pravartu pasirašyti sutikimą dėl atvaizdo naudojimo (aptarta 3.3 skyriuje).

Aptartą vertinimą patogiau atlikti naudojant 2 schemą.

2 pavyzdys. Atminties institucijos archyve rasta ir skaitmeninama plokštelė. Jos etiketėje nurodyta, jog tai lopšinė, žodžiai – liaudies.

Taigi vertinant muzikinio kūrinio žodžius pagal 4.1.1 skyrių, galima laikyti, jog jie priklauso viešajai sričiai, tad nėra laikomi kūrinio (liaudies kūryba). Bet muzikologo išsilavinimą turintis specialistas nustatė, kad ištrauka yra iš kompozitoriaus S. Šimkaus operetės „Čigonai“, kuriai žodžius parašė jis pats. Taigi etiketėje nurodyta informacija, kad žodžiai – liaudies, yra klaidinga. Bibliografiniame plokštelės apraše nurodomas teksto autorius ir

kūrinys, kurio ištrauka įrašyta plokštelėje. Matome, kad muzikos žodžiai ir melodija yra autoriniai kūriniai, kurių teisių galiojimą reikia įvertinti pagal 4.1.2 skyrių ir 2 schemą. Kompozitorius S. Šimkus (ir žodžių, ir muzikos autorius) mirė 1943 m., tad vertinant pagal 4.1.2 skyriuje pateiktas 3 ir 4 lenteles, turtinių teisių galiojimas yra pasibaigęs. Kaip matome, muziką ir žodžius visgi galime priskirti viešajai sričiai. Toliau vertintinas atlikimas ir įrašo gamintojo teisės. Plokštelė buvo išleista 1961 m. Įvertinę pagal 4.2.2 skyrių ir 5 lentelę matysime, kad įrašo gamintojų (atlikėjų) teisės taip pat pasibaigusios.

Taigi paaiškėjo, kad objektas priklauso viešajai sričiai, bet ne dėl to, kad yra nelaukiamas teisiškai saugomu kūrinio apskritai, o dėl to, kad yra pasibaigę autorių turtinių (ir gretutinių) teisių apsaugos kūriniai.

Vadinasi, atminties institucija ženklins objektą kaip priklausančią viešajai sričiai (PD).

3 pavyzdys. Atminties institucija – muziejus saugo 19 a. pradžios liaudies meistrų drožybos rūpintojėlių kolekciją. Net jei liaudies meistrų, sukūrusių skulptūras, tapatybė būtų žinoma, akivaizdu, kad vertinant pagal 2 schemą (ir 4.1.2 skyriuje pateiktas 3 ir 4 lenteles) autorių turtinių teisių galiojimas yra pasibaigęs. Taigi objektas gali būti laikomas priklausančiu viešajai sričiai.

Vis dėlto tam, kad interneto bendruomenei galima būtų pateikti skaitmeninį objekto vaizdą, būtina padaryti objektų fotografijas. Jas sukūrus, autorių teisės į jas išliks galiojančios dar ilgą laiką. Todėl rūpintojėlio fotografijos ženklinti kaip priklausančios viešajam domeniui neišeina. Jei nuotraukas daro pagal darbo sutartį dirbantis muziejaus darbuotojas, kurio funkcijos apima tokių fotografijų darymą, tada turtinės teisės į fotografijas priklauso atminties institucijai, ir ji turi teisę atsisakyti autoriaus teisių paženklinama fotografijas ne PD (viešosios srities), o CC0

ženklų (plačiau – 6.3.4 skyriuje). Jei nuotraukas daro ne atminties institucijos fotografas pagal atskirą sutartį, labai svarbu joje nurodyti, kad institucijai jis neterminuotai perduoda visas turtines autoriaus teises į savo fotografijas (plačiau apie sutartis – 4.3 skyriuje). Tokiu atveju fotografijas galima licencijuoti, pvz., pagal *Creative Commons* CC BY licenciją (6.3.5 skyrius), kuri reikalaus nurodyti fotografo vardą, bet leis internete jį radusiam asmeniui naudoti fotografiją neribotai (plačiau apie tai, ką apima neribotas naudojimas – 5.2 skyriuje).

6.3.2. NOC-NC

No copyright – non-commercial use only

Ką reiškia NoC-NC? Šis Europeanos siūlomos teisių pareikšties pavadinimas teigia, jog „galiojančių autorių teisių nėra, tačiau objektą galima naudoti tik nekomerciniais tikslais“.

*Kokiais atvejais aktuali NoC-NC pareikštis? Pareikštis NoC-NC taikoma konkrečiu atveju: kai atminties institucija skaitmenindama viešosios srities (angl. *public domain*) objektus dirba kartu su partneriu iš privačiojo sektoriaus, t. y. viešosios ir privačiosios partnerystės (PPP) atveju. Jei atminties institucija turi su tokia privačiojo sektoriaus įmone bendradarbiavimo sutartį ir tokia sutartis įpareigoja riboti skaitmeninamų objektų naudojimą komerciniais tikslais tam tikrą laikotarpį, suskaitmeninti objektai ženklunami NoC-NC. Užsienio valstybių praktikoje tokios sutartys dažnai sudaromos skaitmeninant nežinomų teisių turėtojų kūrinius („kūrinius našlaičius“). Jei sutartyje su privačiojo sektoriaus įmone nustatytu laikotarpiu koks nors naudotojas norėtų panaudoti objektą komerciniais tikslais, turėtų dėl naudojimo sąlygų tartis su atminties institucijos partnere – privačia įstaiga. Taigi šitaip privačiojo sektoriaus įmonei galėtų būti iš dalies kompensuojamos dalyvavimo partnerystėje sąnaudos.*

Ką reiškia „nekomerciniai tikslai“? Termino reikšmė detalai aptarta ir pavyzdžiai pateikti 5.3 skyriuje.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE NoC-NC

- NoC-NC pareikštis leidžia internete NoC-NC paženklintą objektą aptikusiam asmeniui atlikti bet kokius veiksmus, neribotai naudoti objektą visais norimais būdais (plačiau apie neribotą naudojimą – 5.2 skyriuje), **išskyrus** naudojimą komerciniais tikslais (plačiau apie komercinius/nekomercinius tikslus – 5.3 skyriuje) – pastarasis yra draudžiamas.
- NoC-NC pareikštis taikoma tik viešosios ir privačios partnerystės (PPP) atveju, jei toks sutartinis išsipareigojimas egzistuoja sutartyje tarp atminties institucijos ir privačiojo sektoriaus partnerio.
- Jei aukščiau nurodyto sutartinio išsipareigojimo nėra, viešosios srities (angl. *public domain*) objektams dažniausiai naudosite ženklavimą viešosios srities ženklu PD (6.3.1 skyrius).
- NoC-NC pareikštis taikoma tik viešosios srities objektams. Jei tebegalioja autoriaus (ar gretutinės) teisės į objektą ir pageidaujate neleisti objekto naudoti komerciniais tikslais, greičiausiai bus aktuali viena iš CC licencijų, pvz., CC BY-NC (6.3.8 skyrius) arba CC BY-NC-ND (6.3.10 skyrius).
- Paprastai (ir to turi būti siekiama sudarant sutartis su privačiojo sektoriaus partneriais) tarp atminties institucijos ir privačiojo sektoriaus partnerio sudaryta sutartis ribos komercinį suskaitmenintų objektų panaudojimą ne visada, o **tam tikrą laikotarpį**. Jam pasibaigus, naudotojai įgyja teisę objektus naudoti be jokių apribojimų, įskaitant ir komerciniais tikslais. Todėl, kai tik įmanoma, taikant NoC-NC pareikštį reikėtų **nurodyti laikotarpį**, kuriam galioja pareikštis.

11 lentelė. **NoC-NC** objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	+	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškomis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	-	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+	5.6

12 lentelė. **NoC-NC** ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

<i>Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų</i>		
		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys	NoC-NC	„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
PD CC0 CC BY	CC BY-NC* CC BY-SA** CC BY-ND**	NoC-OKLR*** CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND InC InC-EDU InC-EU-OW CNE
<p><i>* Naudotojui leidžiami atlikti veiksmai analogiški. Tačiau CC BY-NC atveju komercinis naudojimas draudžiamas neterminuotai, o NoC-NC atveju laikotarpis, kai draudžiamas komercinis naudojimas, priklauso nuo PPP sutarties ir paprastai yra terminuotas (baigsis suėjus sutartyje nustatytam terminui).</i></p>		
<p><i>*** Ir NoC-NC, ir CC BY-SA, ir CC BY-ND nustato po vieną apribojimą, taigi naudotojams suteikiamų teisių apimtis panaši. NoC-NC draudžia komercinį naudojimą, CC BY-ND draudžia modifikacijas (išvestinius kūrinius), tačiau leidžia objektą savo nuožiūra naudoti komerciniais tikslais. CC BY-SA modifikacijas (išvestinių kūrinių kūrimą) ir komercinį naudojimą leidžia, tačiau įpareigoja naudotojus dalintis modifikacijų rezultatais (išvestiniais kūrinių) analogiškomis sąlygomis.</i></p>		
<p><i>*** Priklausomai nuo kitų teisinių apribojimų turinio.</i></p>		

1 pavyzdys. Atminties institucija, kurios skaitmeninimo resursai yra riboti, sudarė sutartį su privačiojo sektoriaus įmone dėl kūrinių, kurių autorių turtinių teisių galiojimas yra pasibaigęs, skaitmeninimo. Pagal sutartį privačiojo sektoriaus įmonė skaitmenina tam tikrą kūrinių skaičių neatlygintinai, už tai gaudama teisę pati juos panaudoti ir teisę 3 metus interneto naudotojams juos licencijuoti komerciniam naudojimui. Atminties institucija turi sutartinę teisę padaryti suskaitmenintus kūrinius prieinamus internetu su teise interneto naudotojams leisti su tokiais kūrinių atlikti bet kokius veiksmus, tik draudžia juos naudoti komerciniais tikslais (3 metų laikotarpiu, kuriam pasibaigus atminties institucija galės naudotojams leisti atlikti bet kokius veiksmus). Aptariamus kūrinius atminties institucija ženklina NoC-NC pareikštis žymeniu ir nurodo 3 metų terminą – data, nuo kada komercinio naudojimo ribojimas nustos galioti.

2 pavyzdys. Atminties institucija – muziejus sudarė atlygintinę sutartį su autoriumi – tapytoju dėl visų jo teisių į tapybos darbus perėmimo. Tapybos darbus atminties institucija skaitmeniniu formatu pageidauja skelbti savo interneto svetainėje, taip pat ketina leisti kalendorių, kuriame bus naudojami tapybos darbų vaizdai, ir gaminti kitus suvenyrus su tapybos darbų fragmentais. Kadangi muziejus tebegaliojančias turtines teises iš autoriaus įsigijo atlygintinai, internete tapybos darbus aptikusiems asmenims jis norėtų drausti komercinį darbų panaudojimą, kol įsigytos teisės tebegalioja. Šiuo atveju ženklavimas žymeniu NoC-NC negalimas, nes autorių teisės tebegalioja. Jei muziejus nori naudotojams drausti komercinį naudojimą, derėtų rinktis ženklavimą CC BY-NC žymeniu (6.3.8 skyrius). Be abejo, bus būtina nurodyti tapybos darbų autoriaus tapatybę.

Pastaba. Paveldo objektų skaitmeninimo projektų (finansavimo) sąlygos gali riboti atminties institucijų teisę panaudoti suskaitmenintus objektus komerciniams tikslams, reikėtų jas kaskart įvertinti.

3 pavyzdys. Atminties institucija skaitmenina vinilo plokštelių įrašus ir ketina padaryti juos prieinamus internetu. Iš bibliografinio aprašo informacijos (įvertinus pagal 4.1.2, 4.2.2 skyrius ir 3, 4 bei 5 lenteles) matyti, kad turtinių autorių teisių ir gretutinių teisių galiojimas pasibaigęs. Šiuo atveju muzikos kūriniai ir jų atlikimas yra viešosios srities (angl. *public domain*) objektai (6.3.1 skyrius). Atminties institucija neturėtų riboti interneto bendruomenės prieigos prie šių kūrinių, vertėtų rinktis ženklavimą ne NoC-NC, o viešosios srities (PD) žymeniu.

6.3.3. NOC-OKLR

No copyright-other known legal restrictions

Ką reiškia NoC-OKLR? Šios *Europeanos* siūlomos teisių pareikštis pavadinimas teigia, jog „galiojančių autorių teisių nėra, tačiau yra kitų teisinių apribojimų“, kurie gali turėti įtakos naudotojo galimybėms naudoti objektą savo nuožiūra.

Kokiais atvejais aktuali NoC-OKLR pareikštis? Pareikštis NoC-OKLR taikoma, kai norimas ženklinti objektas yra viešojoje srityje (angl. *public domain*), t. y. turtinės autorių teisės ne(be)egzistuoja, bet gali egzistuoti **kitos** teisės ar įstatyminės nuostatos, ribojančios tokį naudojimą.

Kas yra „kitos teisės“ į viešosios srities objektą? Informacija apie kitas teises, galinčias riboti laisvą objektų naudojimą, pateikiama skyriuose „Teisė į atvaizdą“ (3.3 skyrius), „Asmens duomenys“ (3.4 skyrius), „Kitos teisės“ (3.5 skyrius). Be šiuose skyriuose aptartų teisių, kurios aprašytos atsižvelgiant į Lietuvoje galiojančią teisinę reguliavimą, reikia turėti omenyje, kad skirtingose valstybėse egzistuojančioms atminties institucijoms galioja skirtingi tų šalių įstatymai. Šie vietiniai įstatymai gali nustatyti skirtingą reguliavimą, tarkime, kai kuriose valstybėse egzistuoja teisės aktai, saugantys ir ribojantys teises laisvai naudoti kultūros paveldą, tradicinę (liaudies) kūrybą ir pan.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE NoC-OKLR

- NoC-OKLR pareikštis palieka naudotoją tam tikroje nežinomybėje: nors jis informuojamas, kad susidūrė su viešosios srities (angl. *public domain*) objektu, visgi bet koks objekto naudojimas internete jį radusio asmens nuožiūra nėra galimas. Dėl tam tikrų egzistuojančių teisinių kliūčių bet kokiam jo naudojimui ar kuriam nors konkrečiam jo panaudojimo būdui gali būti reikalingi papildomi sutikimai arba toks naudojimas iš viso nebus galimas.
- NoC-OKLR pareikštį naudoja atminties institucija, esanti paveldo objekto kilmės valstybėje, t. y. Lietuvos atminties institucijos naudos ją objektams, kurių kilmė yra Lietuva (kurie yra šios Lietuvoje veikiančios institucijos žinioje, kurių apsaugos režimui galioja Lietuvos įstatymai), ir nurodys Lietuvoje galiojančius teisinius ribojimus laisvai naudoti objektą.
- Kadangi NoC-OKLR pareikštis yra susijusi su ta aplinkybe, kad, nepaisant interneto „vieningumo“ ir sienų jame neegzistavimo, skirtingose valstybėse teisiniai reikalavimai skiriasi, o pati NoC-OKLR pareikštis tik įspėja apie galimas kliūtis, *Europeanos* pareikščių naudojimo principai reikalauja, kad šią pareikštį panaudojusi atminties institucija pateiktų ir interaktyvią nuorodą į interneto puslapį, kuriame detaliau paaiškinami objektą laisvai naudoti trukdantys apribojimai (pvz., tai galėtų būti nuoroda į konkretų teisės aktą, į tokio ribojimo aprašymą ar pan.).
- NoC-OKLR pareikštis taikoma tik viešosios srities objektams. Jei autoriaus/gretutinės teisės į objektą tebegalioja, reikėtų pasirinkti licenciją ar pareikštį, reguliuojančią autorių/gretutinių teisių saugomo objekto naudojimą (vieną iš nurodytų 6.3.5–6.3.14 skyriuose).

13 lentelė. **NoC-OKLR** objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	-/+*	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškomis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	-/+*	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	-/+*	5.6
<i>* Priklausomai nuo kitų teisinių apribojimų turinio.</i>		

14 lentelė. **NoC-OKLR** ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų 		
„LAISVESNĖS“ licencijos pareiškštys	NoC-OKLR	„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareiškštys
PD ir CC0 Galimai kitos licencijos ir teisių pareiškštys.*		Priklauso nuo konkrečių šia pareiškštami identifikuojamų teisinių apribojimų.
<p><i>* Kadangi ši pareiškštis tik nustato, jog „yra kitų teisinių ribojimų“, tačiau neidentifikuoja, kokių (tai priklausys nuo vietinio teisinio reguliavimo), neįmanoma objektyviai palyginti, kurios licencijos ar pareiškštys yra „griežtesnės“ ar „laisvesnės“. Vienais atvejais reikės teisių turėtojo sutikimo bet kokiems veiksams, kitais – daliai jų.</i></p>		

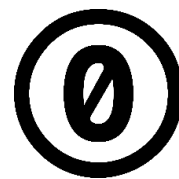
1 pavyzdys. Atminties institucijai – bibliotekai asmuo pateikė savo dokumentus, susijusius su okupacija ir tremtimi, ir pageidauja leisti juos skaitmeninti ir skelbti visuomenės informavimo, švietimo tikslais, istoriniams įvykiams iliustruoti. Pagal 4.1.1 skyrių asmens dokumentai, institucijų sprendimai nėra laikomi kūriniais ir nėra saugomi teisės aktu. Kai kuriuose iš pateiktų dokumentų matyti pateikusio asmens vardas, pavardė ir adresas ar asmens kodas. Kaip sužinojote iš 3.4 skyriaus, tokie duomenys laikomi asmens duomenimis ir jų naudojimą riboja teisės aktai. Atminties institucijai derėtų retušuoti dokumentų vietas su asmens duomenimis arba naudoti pareikštą NoC-OKLR ir pateikti nuorodą į LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą¹⁰ (idealu būtų pateikti ir nuorodą į įstatymo tekstą anglų kalba¹¹). Teisės aktai draudžia skelbti asmens kodą viešai, nesant teisės aktuose numatytų sąlygų.

2 pavyzdys. Kai kuriose užsienio valstybėse (pvz., Italijoje, Graikijoje) be autorių ir gretutinių teisių turėtojus saugančių įstatymų, taip pat galioja kiti teisės aktai, pagal kuriuos kultūros paveldo objektų (kultūros paminklų) panaudojimo teisės griežtai kontroliuojamos – teisė spręsti dėl galimybės juos panaudoti vienais ar kitais būdais, naudoti jų atvaizdus, gali būti suteikiamos atitinkamoms ministerijoms ar vietinei valdžiai. Tokiu atveju šių užsienio valstybių atminties institucijos, padarydamos tokius paveldo objektus prieinamus internete, turi taikyti pareikštą NoC-OKLR ir pateikti interaktyvią nuorodą į interneto puslapį, kur galima gauti daugiau informacijos apie taikomus teisinius apribojimus. Naudotojas, susipažinęs su apribojimo turiniu, galės objektus naudoti tik taip, kaip leidžia teisės aktai, arba turės kreiptis į atitinkamas institucijas, jei norės juos panaudoti griežčiau kontroliuojamais būdais.

¹⁰ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29193/tZmHKfvAp>

¹¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.435305?jfwid=wny8rlgt2>

6.3.4. CC0

Kas yra CC0? Iš ženklavimo simbolio turėtume nuspėti, kad tai *Creative Commons* sukurtas ženklavimo būdas, kuriuo ženklintojas pareiškia, kad galioja „nulis“ teisių į jo internete paskelbtą objektą – autorius paskelbia atsisakęs visų ir bet kokių teisių ir objektą savo pasirinkimu „atiduodantis viešajai sričiai“.

Kuo CC0 skiriasi nuo PD ženklavimo? Objektai atsiduria viešojoje srityje (PD), jei autorių turtinės teisės negalioja – objektas nėra kūrinys apskritai arba turtinės teisės į jį yra pasibaigusios. Tačiau yra autorių, kurie norėtų savo kūrybai leisti laisvai „kursuoti“ internete, kitaip tariant, nori „atiduoti savo kūrybą viešajai sričiai“. Taip gali būti dėl pačių įvairiausių priežasčių – moralinių, siekio užtikrinti kuo didesnę informacijos sklaidą, organizacijos teisių turėtojos misijos ir tikslų ir pan. Taip elgiasi, pvz., „laisvam dalijimuisi“ pritarantys mokslo ar meno atstovai, taip ženklavimas, tarkime, *Europeanos* sukurtas turinys (pvz., *Europeanos* pateikiami ženklavimo, politikos, naujienų aprašymai – svarbu nepainioti su paveldo objektais, kuriuos galima rasti *Europeanoje*).

Kodėl tai ne licencija? CC0 nepriskiriama prie *Creative Commons* nei kitų licencijų, nes licencija yra suteikiamų teisių ribas nustatanti sutartis su naudotoju ar, tarkime, *Creative Commons* licencijų atveju, – su būriu galimų interneto bendruomenės narių. O CC0 yra teisių turėtojo deklaracija apie tai, kad jis atsisako absoliučiai visų teisių, „atiduoda objektą viešajai sričiai“ ir vėliau neturės jokių pretenzijų dėl jo naudojimo.

Kokios taikymo problemos? Jų gali kilti dėl galiojančio teisinio reguliavimo nustatytų taisyklių. Nors CC0 sukurta tiems atvejams, kai autorius nusprendžia atsisakyti **visų turimų** teisių, galiojantis teisinis reguliavimas (jis skirtingas skirtingose jurisdikcijose) gali neleisti to padaryti. Tarkime, Lietuvoje galiojantis LR ATGTĮ nustato, kad susitarimai dėl neturtinių teisių perdavimo (pvz., teisės į autorystės nurodymą) negalioja. Kadangi autorius pats deklaruoja, kad teisių atsisako, tikimybė, kad dėl autorystės nenurodymo jis vėliau reikš pretenzijas, žinoma, labai maža. Juo labiau, egzistuoja įrodymai – ženklavimas – kad jis viešai sutiko jos nereikalauti autorystės nurodymo. Visgi jei pretenzijų būtų, kol kas nežinome, kaip tokią situaciją aiškintų Lietuvos teismai, taigi tai viena iš „pilkųjų zonų“, kuriose teisinis statusas ne iki galo aiškus.

Kas gali taikyti CC0? Visuomet autorius, nes šis ženklavimas rodo atsisakymą visų įmanomų (ir turtinių, ir neturtinių) teisių. Rekomenduotina jį taikyti pačios atminties institucijos kuriamam turiniui (aprašymams, naujienoms ir kitai informacijai, kurios sklaida suinteresuota institucija).

Palyginkime CC0 ir PD. PD žymi objektą, kuris (a) nėra kūrinys arba (b) į kurį turtinės teisės yra pasibaigusios. Jei susiduriame su vienu iš šių atvejų, turime taikyti PD ženklavimą. O CC0 ženklinama autoriaus atliekama visų galiojančių – turtinių ir neturtinių – autorių/gretutinių teisių atsisakymą. CC0 atveju, nors autorius pareiškia atsisakantis visų teisių, galiojantys teisės aktai gali tokį atsisakymą riboti. Taigi savo paskirtimi CC0 yra laisvesnė licencija, nes nereikalauja nurodyti net autoriaus. O įsikišus galiojančiam teisiniam reguliavimui, toks absoliutus atsisakymas gali ir negalioji – tuomet CC0 suteiks tiek pat teisių, kaip ir PD, arba net kiek daugiau, tarkime, teisę į kai kuriuos mokėjimus iš kolektyvinio administravimo asociacijų (pvz., LATGA, AGATA), kurie nebeaktualūs PD atveju.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE CC0

- CC0 paženklintą turinį (objektus) galima neribotai naudoti (5.2 skyrius), kaip naudotojas mano esant reikalinga, pavyzdžiui, kopijuoti, daryti pakeitimus ir kurti išvestinius kūrinius (5.4 skyrius), naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) ir kt.
- CC0 turėtų taikyti pats turinio (objekto) autorius.
- Ženklindamas CC0, autorius savanoriškai atiduoda objektą viešajai sričiai (angl. *public domain*), taigi CC0 objektai, kaip ir paženklintieji PD, yra viešosios srities objektai.
- CC0 apima autoriaus pareiškimą apie neturtinių (ir visų kitų) teisių į paženklintą objektą atsisakymą, nors Lietuvos įstatymų kontekste abejotinas tokio pareiškimo įgyvendinimas visa apimtimi. Visgi, nors ženklindamas CC0 autorius pareiškia, kad sutinka, jog nebūtų nurodoma jo autorystė, interneto bendruomenė paprastai laikosi nerašyto garbės kodekso ir autorystę, jei tik įmanoma, nurodo.
- CC0 rekomenduotina taikyti pačios atminties institucijos kuriamam turiniui.

15 lentelė. CC0 paženklinėtų objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	+	5.2
Autorstės nurodymas	-*	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	+	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškais sąlygomis	-	5.5
Komeracinis naudojimas	+	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+	5.6
* CC0 nereikalauja nurodyti autoriaus. Tačiau dera žinoti, kad LR teisės aktai neleidžia disponuoti neturtinėmis autorių teisėmis. Taigi autorius paprastai nurodymo nereikalauja, bet egzistuoja galimas prieštaravimas su LR AGTGĮ reguliavimu.		

16 lentelė. CC0 ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

<i>Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų</i>		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
		PD
		NoC-NC NoC-OKLR CC BY CC BY-SA CC BY-ND CC BY-NC CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND InC InC-EDU InC-EU-OW CNE

1 pavyzdys. *Europeana* CC0 ženklina savo metaduomenis – milžinišką duomenų rinkinį, kuriame pateikiami skaitmeninių ir suskaitmenintų paveldo objektų aprašymai, bibliografinė informacija, kūrinių (kitų objektų) apibūdinimai. Taip *Europeana* siekia didinti informacijos apie kultūros paveldo objektus sklaidą – leisdama kultūros paveldo objektų aprašymus naudoti be jokių apribojimų, skatina jų naudojimą kituose tinklapiuose, mobiliosiose aplikacijose ir kt. Rekomenduotina metaduomenis, kūrinių ir jų autorių biografijų aprašymus, renginių aprašymus ženklinti CC0 ir Lietuvos atminties institucijoms.

2 pavyzdys. Interneto svetainėje figshare.com¹² mokslininkai, tyrėjai gali dalintis savo tyrimų rezultatais. Puslapyje padaryti prieinami tyrimuose naudoti duomenys, jų rinkiniai (pačių autorių pasirinkimu) automatiškai ženklina CC0. Dėl galimybės panaudoti duomenų bazes dažnai gali kilti teisinių klausimų – ne tik dėl ribojimų, kuriuos sukuria autorių teises reguliuojantys įstatymai, bet ir dėl to, kad duomenų bazės nesaugomos visiškai taip pat kaip autoriniai kūriniai, o kai kuriose valstybėse ir apskrityse nesaugomos. Teisinio režimo išsiaiškinimas ir leidimų gavimas reikalautų laiko ir finansinių sąnaudų ir stabdytų duomenų naudojimą, o kartu ir mokslinių tyrimų eigą. Paženklinimas CC0 žymeniu visiems, norintiems naudoti duomenų rinkinius, atiša rankas – pamačius ženklimą, bet kuriam naudotojui aišku, kad autoriai leidžia duomenis naudoti be apribojimų tolesniems tyrimams ir mokslo projektams. Pavyzdys iliustruoja praktinę ženklavimo CC0 naudą ir ženklintojų indėlį į tolesnę mokslo raidą.

3 pavyzdys. Nors, kaip matyti iš 4.1.2 skyriaus (2 schemos), J. S. Bacho kūriniai dėl sukūrimo ir autoriaus mirties laiko jau yra viešojoje srityje (angl. *public domain*, 6.3.1 skyrius), buvo sunku internete rasti šio kompozitoriaus atliekamų kūrinių, kuriuos būtų galima neribotai naudoti. Interneto bendruomenė galėjo rasti ir neribotai naudoti, tarkime, natas, bet dėl gretutinių teisių (atlikėjų, įrašų gamintojų teisių) apsaugos nebuvo lengva rasti ir be apribojimų paklausti grojamų kūrinių arba naudoti jų įrašų. Todėl *Open Goldberg Variations*¹³ sukūrė svetainę ir joje paskelbė J. S. Bacho kūrinius, atliktus profesionalios pianistės Kimiko Ishizakos, kuri sutiko ženklinti savo atlikimą CC0. Kad iniciatoriai finansuotų profesionalių įrašų atlikimą įrašų studijoje, lėšos buvo renkamos per kickstarter.com¹⁴ grupinio finansavimo svetainę, kur prisidėti prie patikusio projekto norimu piniginiu indėliu gali visi norintys interneto bendruomenės nariai. Lėšų buvo surinkta beveik dvigubai daugiau, nei tikėtasi, ir šiandien visi norintieji pageidaujamu formatu gali nemokamai parsisiųsti 30 J. S. Bacho kūrinių. Pavyzdys iliustruoja CC0 pridėtinę vertę interneto bendruomenei, kūrybingą organizatorių požiūrį į lėšų pritraukimą ir tinkamos partnerės pasirinkimą – bendradarbiavimą su atlikėja, pageidaujančia prisidėti prie mėgstamo kompozitoriaus šedevrų sklaidos, o ne draudžiančia bet kokią nemokamą prieigą prie atliekamų kūrinių.

¹² <https://figshare.com>

¹³ <http://www.opengoldbergvariations.org/>

¹⁴ <https://www.kickstarter.com/>

II. *CREATIVE COMMONS* LICENCIJOS: „KAI KURIOS TEISĖS SAUGOMOS.“ AUTORIŲ TEISIŲ SAUGOMĄ OBJEKTĄ LEIDŽIAMA NAUDOTI NUSTATYTOMIS SĄLYGOMIS

6.3.5. CC BY

Ką reiškia CC BY? CC BY yra *Creative Commons* licencija, reikalaujanti nurodyti autorystę („priskirti“ kūrinį, nurodant jo autorių/-ius ar atlikėją/-us). Oficialus jos pavadinimas: *Creative Commons* Priskyrimo tarptautinė Viešoji licencija. *Creative Commons* licencija yra lyg sutartis dėl objekto naudojimo sąlygų tarp atminties institucijos, paženklinusios objektą, ir internete objektą radusio naudotojo.

Kokiais atvejais aktuali CC BY licencija? CC BY gali būti taikoma, kai autorių/gretutinių teisių saugomo objekto teisių turėtojas yra suteikęs leidimą jį ne tik skaitmeninti ir/ar padaryti prieinamą internetu, bet ir atlikti su juo **bet kokius** norimus veiksmus.

Ką naudotojas gali daryti su CC BY paženklintu objektu? CC BY yra daugiausia teisių suteikianti *Creative Commons* licencija, leidžianti neribotai naudoti ją paženklintą objektą (plačiau apie neribotą naudojimą – 5.2 skyriuje), įskaitant ir galimybę kopijuoti, modifikuoti, naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais.

Kokie yra naudotojo įsipareigojimai, naudojant CC BY paženklintą objektą? Nurodyti autorių/-ius ar atlikėją/-us (plačiau apie autorystės nurodymą – 5.7 skyriuje).

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE CC BY

- CC BY yra pati laisviausia, t. y. daugiausia teisių naudotojui suteikianti licencija. CC BY paženklintus objektus visuomenės nariai (įskaitant interneto bendruomenę) gali laisvai ir neribotai naudoti (5.2 skyrius), kaip mano esant reikalinga, be kita ko, kopijuoti, daryti pakeitimus ir kurti išvestinius kūrinius (5.4 skyrius), naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) ir kt.
- CC BY taikoma tik tada, kai galioja turtinės autorių/gretutinės teisės, ir nėra taikoma viešosios srities (angl. *public domain*) objektams (6.3.1–6.3.4 skyriai), taip pat objektams, kurių autoriai nežinomi (6.3.13 skyrius).
- CC BY atminties institucija gali taikyti, kai pati turi (įskaitant atvejus, kai yra įgijusi pagal sutartį) į objektą visas turtines autorių/gretutines) teises (teisių sąrašas – 5.2 skyriuje, 7 lentelė; plačiau apie sutartis – 4.3 skyriuje).
- Pritaikiusi CC BY licenciją, atminties institucija identifikuos objekto autorius/atlikėjus.
- Naudotojas, pasinaudojęs CC BY ženklintu objektu, taip pat paviešinęs jį kitur internete (ar ne internete), sukūręs išvestinį kūrinį (5.4 skyrius), privalės nurodyti pradinio objekto autoriaus autorystę ir tai, ar buvo atliktos modifikacijos.
- Kadangi tai mažiausiai teisinių apribojimų kurianti ir laisvą kultūros objektų apyvartą labiausiai skatinanti CC licencija, kai tik įmanoma (kai tik atminties institucija turi reikiamas teises), siektina iš *Creative Commons* licencijų rinktis būtent šią licenciją paveldo objektui ženklinti.

17 lentelė. **CC BY** objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	+	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	+	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	+	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+	5.6

18 lentelė. **CC BY** ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

<i>Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų</i>		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
CC0*	 PD**	NoC-NC NoC-OKLR CC BY CC BY-SA CC BY-ND CC BY-NC CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND InC InC-EDU InC-EU-OW CNE
<p><i>* Naudojant CC BY autorių nurodyti privaloma. CC0 siūlo autoriui atsisakyti visų (įskaitant neturtines, taigi ir teisės reikalauti autorystės nurodymo) teisių ir atiduoti kūrinį viešajai sričiai. Visgi galiojantis teisinis reguliavimas gali šiek tiek susiaurinti tokias CC0 siūlomas galimybes. Plačiau apie CC0 – 6.3.4 skyriuje.</i></p>		
<p><i>** Naudotojui leidžiami atlikti veiksmai analogiški.</i></p>		

1 pavyzdys. Per *Europeanos* paiešką galima rasti vaizdo įrašų, skirtų iliustruoti nykstantiems garsams, tarkime, peržiūrėti filmuką ir pasiklausyti, kokį garsą skleidžia senovinis traukinys ar laivo sirena, mechanizmai (staklės, spausdinimo mašinėlės, kiti prietaisai). Garsus skleidžia ne asmenys, o mechanizmai, taigi tai teisiškai ne atlikimas (apie atlikimą – 4.2.1 skyriuje). Tačiau vaizdo filmukus sukūrė atminties institucijos (ar jų partneriai) ir teisės į juos tebegalioja (filmas yra kūrinys, apie tai – 4.1.1 skyriuje; nuo filmų sukūrimo nėra praėję tiek laiko, kad teisės nebegaliotų (4.1.2 skyrius), taigi jų negalima priskirti viešajai sričiai (angl. *public domain*, PD). Nepaisant tebegaliojančių teisių, filmukus sukūrusios atminties institucijos norėtų, kad interneto bendruomenei jie būtų prieinami kuo plačiau, ir neprieštarauja, kad norintieji nemokamai juos naudotų, dalintųsi ir modifikuotų. Tačiau atminties institucijos norėtų, kad būtų nurodoma institucijos autorystė, kad naudotojai žinotų, kur šiuos prietaisus galima rasti. Todėl filmukai paženklinėti *Creative Commons CC BY* licencijos ženklu, kad kiekvienas žinotų, kokios teisės galioja, t. y. kad kiekvienas norintis gali filmukus naudoti neribotai (ką apima neribotas naudojimas – 5.2 skyriuje), nurodydamas, kad jie sukurti atitinkamos atminties institucijos (apie autorystės nurodymą – 5.7 skyriuje). Pavyzdyje – CC BY licencijos ženklu paženklintas Krokuvos (Lenkija) savivaldybės inžinerijos muziejaus filmukas apie telefono skleidžiamą garsą.

Find your sound...

Home / The home / Telephone Tulipan – dialling

Play video

Telephone Tulipan – dialling

Rotary dial Telephone

Analogue telephone with a rotary dial. The Tulipan telephone was designed for domestic purposes and produced by Radom Telecommunication Company (RWT) in 1970s. In 1980s the second version of Tulipan was introduced with number buttons instead of a rotary dial. The history of RWT dates back to 1938 when the company was established by Erickson as its subsidiary in Poland. After II World War RWT became the main telephones manufacturer in Poland. The whole series of desktop telephones produced by RWT in 1970s was named after flowers: Tulipan (Tulip), Aster (Aster), Bratek (Pansy) and Malwa (Alcea).

Sound level: 87 db
Manufactured by Radom Telecommunication Company (RWT), Poland

Sound recordist: Jagna Fierek
Photographer: Jakub Nowara
Video recordist: Amadeusz Ferdula

Download WAV-file
Download MP3-file

Decade: 1970s
Filesize: 5.9 MB
Duration: 31 s
Channels: 2 (Stereo)
Sample rate: 44.1 kHz
Bit rate: 1411 kb/s
Bit depth: 16 bit

Recorded on 21st of May 2014
Museum of Municipal Engineering
Krakow, POLAND

Museum of Municipal Engineering

Creative Commons License

Kraków

Google Maps

Europe Culture under a Creative Commons Attribution 4.0 International License Follow us on Facebook

2 pavyzdys. Atminties institucija surengė parodą ir per jos atidarymą buvo pristatytas menininko darbas. Renginio nuotraukas, darytas už renginių organizavimą ir viešinimą atsakingo atminties institucijos darbuotojo, institucija skelbs internete. Atminties institucija norėtų, kad nuotraukomis būtų dalinamasi ir apie renginį informacija sklistų kuo plačiau, tad neprieštarauja, kad nuotraukas peržiūrintys asmenys jas naudotų neribotai (apie neribotą naudojimą – 5.2 skyriuje). Todėl atminties institucija nuotraukas licencijuoja pagal CC BY licenciją, taip informuodama interneto bendruomenę apie suteikiamas teises.

1 pastaba. Nuotraukas, padarytas profesionalaus samdomo fotografo, naudoti internete galima tik turint su tuo fotografu sutartį dėl turtinių autorius teisių perėmimo.

2 pastaba. Svarbu atkreipti dėmesį ir į fotografijų turinį. Jei renginyje pristatyti, pvz., vaizduojamosios dailės darbai, priklausomai nuo to, kaip jie pateikiami fotografijose (jei nuotraukoje vaizduojami tik šie darbai arba jie sudaro esminę nuotraukos dalį), gali reikėti ir darbų autorius sutikimo.

3 pastaba. Šiuo atveju nuotraukoms galima naudoti ir CC0, tačiau priminsime, kad tokiu atveju deklaruojamas sutikimas, kad nebūtų nurodytas nuotraukų šaltinis (autorystė).

6.3.6. CC BY-SA

Ką reiškia CC BY-SA? CC BY-SA yra *Creative Commons* licencija, reikalaujanti nurodyti autorystę („priskirti“ kūrinį, nurodant jo autorių/-ius ar atlikėją/-us) ir dalintis išvestiniais kūriniais. Oficialus jos pavadinimas: Creative Commons Priskyrimo-Analogiško platinimo tarptautinė Viešoji licencija. *Creative Commons* licencija yra lyg sutartis dėl objekto naudojimo sąlygų tarp atminties institucijos, paženklinusios objektą, ir internete objektą radusio naudotojo.

Kokiais atvejais aktuali CC BY-SA licencija? CC BY-SA gali būti taikoma, kai objekto, į kurį galioja autorių/gretutinės teisės, teisių turėtojas yra suteikęs leidimą jį ne tik skaitmeninti ir/ar padaryti prieinamą internetu, bet ir atlikti bet kokius veiksmus. Sutartis su autoriumi taip pat gali reikalauti, kad pasinaudodamas paženklintu objektu sukūręs išvestinius kūrinius asmuo toliau juos viešintų suteikdamas kitiems naudotojams analogiškas teises.

Ką naudotojas gali daryti su CC BY-SA paženklintu objektu? CC BY-SA licencija leidžia neribotai naudoti objektą (plačiau apie neribotą naudojimą – 5.2 skyriuje), įskaitant, kopijuoti, modifikuoti, naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais. Tačiau modifikacijas atlikęs asmuo privalo savo kūrybos rezultatus paskelbti jais dalindamasis taip pat, kaip tai padarė pradinis teisių turėtojas.

Kokie yra naudotojo įsipareigojimai, naudojant CC BY-SA paženklintą objektą? Nurodyti autorių/-ius ar atlikėją/-us (plačiau apie autorystės nurodymą – 5.7 skyriuje) ir suteikti analogiškas teises į išvestinius kūrinius tolesniems naudotojams.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE CC BY-SA

- CC BY-SA paženklintus objektus visuomenės nariai (įskaitant interneto bendruomenę) gali laisvai ir neribotai naudoti (5.2 skyrius), kaip mano esant reikalinga – pavyzdžiui, kopijuoti, skelbti, daryti pakeitimus, kurti išvestinius kūrinius (5.4 skyrius), naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) ir kt.
- Naudotojas, pasinaudojęs CC BY-SA paženklintu objektu ir jo pagrindu sukūręs išvestinį kūrinį (5.4 skyrius), pavesinęs tokį išvestinį kūrinį internete (arba ne internete), privalės nurodyti modifikavimo (išvestinio kūrinio sukūrimo) faktą ir pradinio objekto autoriaus/-ių autorystę.
- Naudotojas, pasinaudojęs CC BY-SA paženklintu objektu ir sukūręs išvestinį kūrinį (5.4 skyrius), įsipareigoja jį viešinti analogiškais sąlygomis, t. y. suteikdamas interneto bendruomenės nariams tokias pačias teises į išvestinį kūrinį, kokias pats gavo į pradinį kūrinį. Kitaip tariant, *išvestinis kūrinys taip pat privalės būti paženklintas CC BY-SA*.
- CC BY-SA taikoma tik tada, kai tebegalioja turtinės autorių/gretutinės teisės, ir nėra taikoma viešosios srities (angl. *public domain*) objektams (6.3.1–6.3.4 skyriai), taip pat objektams, kurių autoriai nežinomi (6.3.13 skyrius).
- CC BY atminties institucija gali taikyti, kai pati turi (pavyzdžiui, kai yra įgijusi sutartiniu pagrindu) į objektą visas turtines autorių/gretutines teises (teisių sąrašas – 5.2 skyriuje, 7 lentelė; plačiau apie sutartis – 4.3 skyriuje). Tačiau, kitaip nei taikant CC BY, šiuo atveju arba sutartis su teisių perleidėju reikalauja, arba pati institucija pageidauja, kad paveldo objektų apyvartai internete skatinti, kuriant išvestinius kūrinius, išvestiniai objektai būtų platinami analogiškais sąlygomis.

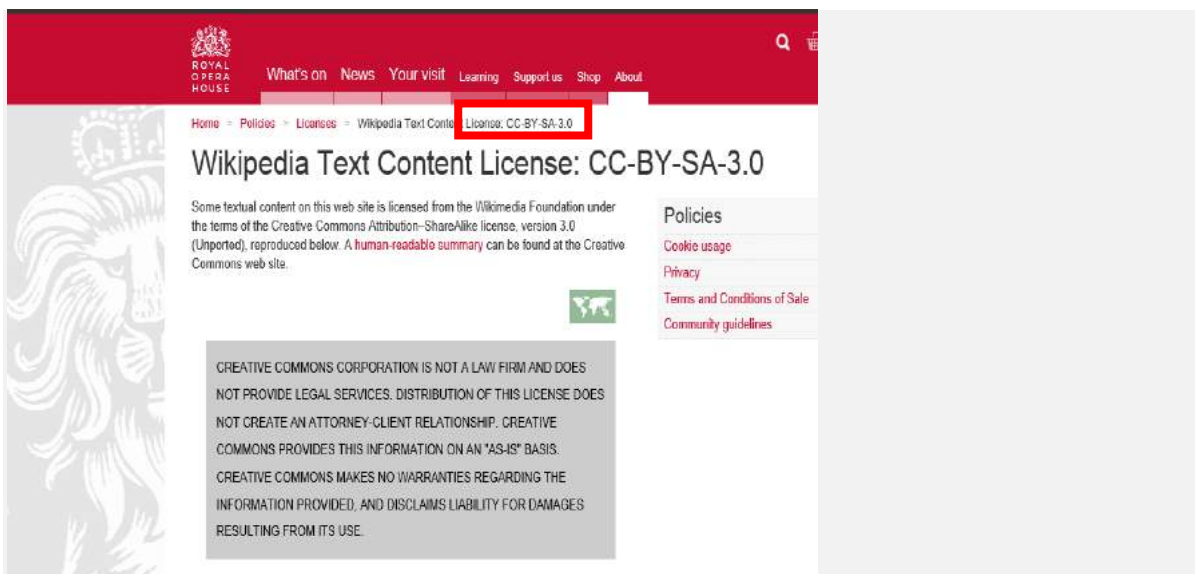
19 lentelė. **CC BY-SA** objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	+	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	+	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	+	5.5
Komercinis naudojimas	+	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+	5.6

20 lentelė. **CC BY-SA** ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

<i>Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų</i>		
		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
CC0 PD CC BY	 	NoC-NC NoC-OKLR CC BY-ND CC BY-NC CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND InC InC-EDU InC-EU-OW CNE

1 pavyzdys. Anglijos Karališkasis operos teatras savo tinklalapyje pateikia operos ir baleto spektaklių turinio aprašymus bei kitą rašytinę informaciją, susijusią su šio teatro veikla.

Ši institucija leidžia jos darbuotojų sukurtus spektaklių aprašymus naudoti visiems norintiesiems, todėl savo tinklalapio turiniui ženklinti pasirinko *Creative Commons* licencijas. Kadangi operos atstovai norėtų, kad panaudojus aprašymus sukurtais išvestiniais kūriniais (kitais aprašymais ir pan.) būtų dalijamasi su visuomene tokiomis pačiomis sąlygomis, tekstui ženklinti pasirinkta CC BY-SA licencija, įpareigojanti nurodyti autorystę ir analogiškais sąlygomis nemokamai dalintis išvestiniais kūriniais, sukurtais aprašymų pagrindu (plačiau apie išvestinius kūrinius – 5.4 skyriuje).

2 pavyzdys. Istorijos specialistas atminties institucijai pagal užsakymą pateikė trumpas istorijas, padedančias iliustruoti interneto svetainėje demonstruojamų archeologinių radinių naudojimą kasdienybėje, ir sutartiniu pagrindu perleido atminties institucijai visas teises į šiuos literatūros darbus (plačiau apie sutartis – 4.3 skyriuje). Atminties institucija leidžia aprašymus naudoti kituose projektuose, tačiau norėtų, kad aprašymais, jei buvo modifikuoti (plačiau apie modifikacijas – 5.4 skyriuje), toliau būtų dalinamasi internete analogiškais sąlygomis. Todėl aprašymų tekstas paženklinamas CC BY-SA licencija. Internete aprašymus radęs naudotojas išvertė juos į anglų kalbą (t. y. sukūrė išvestinius kūrinius) ir paskelbė užsienio kalba kuriamame savo tinklaraštyje, nuroydamas autorystę ir paženklindamas CC BY-SA licencija.

3 pavyzdys. Biblioteka turi kolekciją nuotraukų, vaizduojančių sovietų laikotarpio miesto architektūrą. Teisės į nuotraukas tebegalioja, bet bibliotekai jas pateikęs nuotraukų autorius pasirašė sutartį, pagal kurią perleido visas turtines autoriaus teises bibliotekai (plačiau apie sutartis – 4.3 skyriuje) su sąlyga, kad asmenys, naudojantys tas nuotraukas išvestiniams kūriniais, lygiai taip pat dalintųsi su visuomene savo išvestiniais kūriniais (plačiau apie išvestinius kūrinius – 5.4 skyriuje). Biblioteka nuotraukas suskaitmenino ir įkėlė į interneto svetainę, paženklindama CC BY-SA licencija. Nuotraukas internete radęs interneto bendruomenės narys nemokamai panaudojo jas savo interneto svetainėje – ant senosios miesto architektūros vaizdų „uždėjo“ dabartinio miesto vaizdus ir aptarė skirtumus. Šis naudotojas taip pat ženklina keliasluoksnes savo nuotraukas CC BY-SA ženklu, dalindamasis kūryba su kitais visuomenės nariais analogiškais sąlygomis, kaip ir pirmasis nuotraukų autorius.

6.3.7. CC BY-ND

Ką reiškia CC BY-ND? CC BY-ND yra *Creative Commons* licencija, reikalaujanti nurodyti autorystę („priskirti“ kūrinį, nurodant jo autorių/-ius ar atlikėją/-us) **ir** draudžianti naudojantis paženklinutu objektu kurti išvestinius kūrinius. Oficialus jos pavadinimas: Creative Commons Priskyrimo-Jokių išvestinių kūrinių Viešoji licencija. *Creative Commons* licencija yra lyg sutartis dėl objekto naudojimo sąlygų tarp atminties institucijos, paženklinusios objektą, ir internete objektą radusio naudotojo.

Kokiais atvejais aktuali CC BY-ND licencija? CC BY-ND gali būti taikoma, kai objekto, į kurį galioja autorių/gretutinės teisės, teisių turėtojas yra suteikęs leidimą jį ne tik skaitmeninti ir/ar padaryti prieinamą internetu, bet ir atlikti bet kokius veiksmus, **išskyrus** teisę kūrinį modifikuoti, t. y. kurti išvestinius kūrinius (plačiau apie išvestinius kūrinius – 5.4 skyriuje).

Ką naudotojas gali daryti su CC BY-ND paženklinutu objektu? CC BY-ND leidžia neribotai naudoti ja paženklintą objektą (plačiau apie neribotą naudojimą – 5.2 skyriuje), įskaitant ir galimybę kopijuoti, skelbti, naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais, tačiau draudžia kūrinį keisti, modifikuoti, kurti išvestinius kūrinius (plačiau apie juos – 5.4 skyriuje).

Kokie yra naudotojo įsipareigojimai, naudojant CC BY-ND paženklintą objektą? Nurodyti autorių/-ius ar atlikėją/-us (plačiau apie autorystės nurodymą – 5.7 skyriuje) **ir** neatlikti jokių kūrinio modifikacijų, nekurti išvestinių kūrinių.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE CC BY-ND

- CC BY-ND paženklintus objektus visuomenės nariai (įskaitant interneto bendruomenę) gali laisvai naudoti, kaip mano esant reikalinga, pavyzdžiui, kopijuoti, padaryti viešai prieinamu, viešai rodyti, naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) ir kt., išskyrus toliau nurodytą apribojimą.
- CC BY-ND paženklintus objektus draudžiama modifikuoti: adaptuoti, aranžuoti, kurti jų pagrindu kitus muzikos kūrinius (angl. *remix, cover, sample*), sinchronizuoti laiko atžvilgiu su judančiu vaizdu (angl. *synching*), išversti į kitą kalbą, papildyti ar panaudoti elementus, redaguoti, karchyti, pildyti ir t. t. Taigi draudžiama pasinaudojus CC BY-ND paženklintu objektu kurti išvestinius kūrinius (plačiau apie modifikacijas ir išvestinius kūrinius – 5.4 skyriuje).
- CC BY-ND taikoma tik tada, kai galioja turtinės autorių/gretutinės teisės ir nėra taikoma viešosios srities (angl. *public domain*) objektams (6.3.1–6.3.4 skyriai), taip pat objektams, kurių autoriai nežinomi (6.3.13 skyrius).
- CC BY-ND ženklavimą atminties institucija gali taikyti, jei išvestinius kūrinius draudžia sutartis su teisių turėtoju, iš kurio yra perimtos turtinės autorių/gretutinės teisės. Kitas atvejis – kai pati atminties institucija turi pagrįstą interesą riboti kūrinių modifikacijas (išvestinius kūrinius), tarkime, objektas sukurtas institucijai vykdant specifinį projektą, ir su juo susipažinti leidžiama nemokamai, o naudoti kuriant išvestinius kūrinius galima tik sumokėjus. Jei nėra tokio sutartinio apribojimo ar pagrįsto intereso, nėra ir tikslo riboti interneto bendruomenės galimybių kurti išvestinius kūrinius – tokiu atveju geriau pasirinkti mažiau ribojančią licenciją, tarkime CC BY (6.3.5 skyrius), CC BY-SA (6.3.6 skyrius).
- Pritaikiusi CC BY-ND, atminties institucija kartu identifikuos objekto autorius/atlikėjus.

21 lentelė. **CC BY-ND** objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	-	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškomis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	+	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+	5.6

22 lentelė. **CC BY-ND** ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų 		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys	 CC BY-NC*	„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
CC0 PD CC BY CC BY-SA		NoC-NC NoC-OKLR CC BY-NC* CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND InC InC-EDU InC-EU-OW CNE
<p><i>* Ir CC BY-ND, ir CC BY-NC nustato po vieną apribojimą. CC BY-ND draudžia modifikacijas (išvestinius kūrinius), tačiau leidžia objektą savo nuožiūra naudoti komerciniais tikslais. CC BY-NC modifikacijas (išvestinių kūrinių kūrimą) leidžia, tačiau draudžia bet kokią naudojimą komerciniais tikslais.</i></p>		

1 pavyzdys. Atminties institucija turimus liaudies dainų garso įrašus nori padaryti prieinamus internetu visuomenės nariams susipažinti. Liaudies dainos nelaikomos teisės saugomais autoriniais kūriniais (4.1.1 skyrius), bet dainos atlikimą saugo tebegaliojančios gretutinės teisės (kas yra laikoma atlikimu ir kiek laiko galioja atlikėjų/įrašų gamintojų teisės – 4.2.1, 4.2.2 skyriuose). Institucija turi teises į įrašus, tačiau teisių turėtojai yra leidę juos naudoti tik nemodifikuojant (neperdirbant) muzikos, todėl skaitmeninis įrašas ženklinamas CC BY-ND, taip internete juos randančius asmenis informuojant, kad jie gali naudoti įrašą, kaip mano esant reikalinga, bet tik nedarydami jokių pakeitimų.

Pavyzdyje – *Europeanoje* randamas Argandos del Rei miesto (Ispanija) archyvo įkeltas liaudies dainos įrašas, į kurį tebegalioja gretutinės teisės ir kurį klausytojas gali naudoti savo nuožiūra – kopijuoti, naudoti savo svetainėje ar pan., bet tik nepakeisdamas kūrinio.

The screenshot shows the Media Metadata page for 'Canción popular. El zapatero del Rey'. The metadata includes:

- Title:** Canción popular. El zapatero del Rey
- Description:** Copia digital realizada por el Archivo de la Ciudad de Arganda del Rey. Video: <https://www.youtube.com/watch?v=iWUlr6DzAEHY>
- Classifications:** Type: Sound, Audio
- Properties:** Size: 00:00:30*, Format: application/html, MP3, Pdf Mp3, Language: spa
- Time:** Date: 1900-01-01, Temporal: 1900-1950, Place/Time: <http://data.europeana.eu/place/base/83>

On the right side, there are sections for 'FIND OUT MORE' (View at Archivo De La Ciudad De Arganda Del Rey), 'CAN I USE IT?' (Limited Re-use, CC BY-ND), and 'SHARE' (Facebook, Twitter, Pinterest, YouTube, Tumblr).

2 pavyzdys. Atminties institucija atliko tyrimą ir nustatė tam tikrą kultūros paveldo naudojimo statistiką. Studijos rezultatus, tyrimo aprašymus ir statistinių rezultatų grafinio vaizdo schemas atminties institucija skelbia savo interneto svetainėje. Institucija neprieštarauja, kad studija būtų laisvai ir nemokamai naudojama ir norėtų, kad bet kokia informacija apie tyrimo išvadas būtų platinama kuo plačiau internete ar kitais būdais. Tačiau atminties institucija pageidauja platinant nurodyti, jog tai yra būtent šios atminties institucijos tyrimo rezultatai (būtų „priskirta“ autorystė). Be to, atminties institucija nenorėtų, kad būtų naudojami tik informacijos fragmentai, atliekami statistinių duomenų ar juos vaizduojančios grafikos pakeitimai, nes mano, jog tikslumas šiuo atveju labai svarbus, o toks informacijos fragmentų naudojimas klaidintų, iškreiptų informacijos esmę. Tam, kad nebūtų atliekami jokie turinio pakeitimai, atminties institucija internete skelbiamą rašytinę ir vaizdinę informaciją ženklina CC BY-ND.

3 pavyzdys. Kovo 11-osios minėjimo proga atminties institucija sukūrė logotipą, skirtą su Kovo 11-ąja susijusiems objektams žymėti. Atminties institucija pageidauja, kad logotipai nemokamai būtų naudojami kuo plačiau, taip pat ir socialiniuose tinkluose, diskusijose apie susijusius istorinius įvykius. Tačiau logotipas yra specialus ženklas, padedantis susieti turinį su Kovo 11-ąja, todėl institucija norėtų, kad visur būtų vaizduojamas vienodas logotipas. Todėl logotipas paskelbiamas internete leidžiant atsisiųsti jį įvairiais formatais, o interneto bendruomenei informuoti naudojama CC BY-ND licencija, žyminti, kad logotipą galima laisvai naudoti, tačiau negalima keisti.

6.3.8. CC BY-NC

Ką reiškia CC BY-NC? CC BY-NC yra *Creative Commons* licencija, reikalaujanti nurodyti autorystę („priskirti“ kūrinį, nurodant jo autorių/-ius ar atlikėją/-us) **ir** draudžianti paženklintą objektą naudoti bet kokiais komerciniais tikslais. Oficialus jos pavadinimas: Creative Commons Priskyrimo-Nekomercinio naudojimo Viešoji licencija. *Creative Commons* licencija yra lyg sutartis dėl objekto naudojimo sąlygų tarp atminties institucijos, paženklinusios objektą, ir internete objektą radusio naudotojo.

Kokiais atvejais aktuali CC BY-NC licencija? CC BY-NC gali būti taikoma, kai objekto, į kurį galioja autorių/gretutinės teisės, teisių turėtojas yra suteikęs leidimą jį ne tik skaitmeninti ir/ar padaryti prieinamą internetu, bet ir atlikti su juo bet kokius kitus veiksmus **su sąlyga**, kad tie veiksmai nereikš objekto naudojimo komerciniais tikslais.

Ką naudotojas gali daryti su CC BY-NC paženklintu objektu? CC BY-NC leidžia neribotai naudoti ja paženklintą objektą (plačiau apie neribotą naudojimą – 5.2 skyriuje), įskaitant ir galimybę kopijuoti, modifikuoti, skelbti, viešai rodyti, kurti išvestinius kūrinius (plačiau apie tai – 5.4 skyriuje), tačiau leidžia objektą (ir jo pagrindu sukurtus išvestinius kūrinius) naudoti tik nekomerciniais tikslais (plačiau apie tai, kas yra komercinis ir nekomercinis naudojimas – 5.3 skyriuje).

Kokie yra naudotojo įsipareigojimai, naudojant CC BY-NC paženklintą objektą? Nurodyti autorių/-ius ar atlikėją/-us (plačiau apie autorystės nurodymą – 5.7 skyriuje), nurodyti, ar atlikta modifikacijų *ir* nenaudoti objekto (ar jo pagrindu sukurtų išvestinių kūrinių) turint komercinių tikslų.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE CC BY-NC

- CC BY-NC paženklintus objektus visuomenės nariai (įskaitant interneto bendruomenę) nekomerciniais tikslais gali laisvai naudoti, kaip mano esant reikalinga, taip pat ir kopijuoti, modifikuoti, kurti išvestinius kūrinius (5.4 skyrius) ir kt.
- CC BY-NC paženklintus objektus draudžiama naudoti komercinei veiklai, norint uždirbti ar kitaip prisidėti prie komercinės vertės kūrimo. Komerciniai tikslai suprantami kaip bet kokia su pelno (finansinės naudos, tiesioginės ar netiesioginės) siekimu susijusi veikla. Plačiau komercinių tikslų sąvoka ir įvertinimo gairės pateikta 5.3 skyriuje.
- CC BY-NC taikoma tik tada, kai galioja turtinės autorių/gretutinės teisės ir nėra taikoma viešosios srities (angl. *public domain*) objektams (6.3.1–6.3.4 skyriai), taip pat objektams, kurių autoriai nežinomi (6.3.13 skyrius).
- CC BY-NC ženklavimą atminties institucija gali taikyti, jei uždrausti komercinį naudojimą reikalauja sutartis su teisių turėtoju, iš kurio yra perimtos turtinės autorių/gretutinės teisės. Kitas atvejis – kai pati atminties institucija turi pagrįstą interesą riboti kūrinio naudojimą komercijai, tarkime, atminties institucija siekia, kad visi visuomenės nariai prie bet kokių objekto modifikacijų turėtų tik nemokamą prieigą, arba objektas buvo sukurtas institucijai vykdant specifinį projektą ir su juo susipažinti leidžiama nemokamai, tačiau siekti uždirbti iš jo naudojimo institucija leidžia tik mokamai.
- Jei atminties institucijos vykdo specifinius paveldo objektų skaitmeninimo projektus, tokių projektų (finansavimo, konkursų) sąlygos gali riboti atminties institucijų teisę panaudoti suskaitmenintus objektus komerciniams tikslams, arba riboti atminties institucijų teisę drausti objektus komerciškai panaudoti interneto bendruomenei (kitiems naudotojams), taigi kaskart reikėtų šias sąlygas įvertinti.
- Jei objektas paženklintas CC BY-NC, naudotojas, norėdamas panaudoti jį komercinei veiklai, turės susisiekti su atminties institucija (ji gali nukreipti ir į kitą teisių turėtoją) ir derėtis dėl komercinio naudojimo sąlygų.
- Pritaikiusi CC BY-NC, atminties institucija kartu identifikuos objekto autorius/atlikėjus.

23 lentelė. **CC BY-NC** objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	+	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	-	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+*	5.6
* Tik jei tai daroma nekomerciniais tikslais. Jei naudojama privačioje mokykloje, mokamoje paskaitoje, parduodamoje mokymo medžiagoje ar pan., tai yra komercinis naudojimas, taigi neleidžiamas.		

24 lentelė. CC BY-NC ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų 		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
CC0 PD CC BY CC BY-SA	 CC BY-ND*	NoC-NC NoC-OKLR CC BY-NC* CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND InC InC-EDU InC-EU-OW CNE
<p><i>* Ir CC BY-ND, ir CC BY-NC nustato po vieną apribojimą. CC BY-ND draudžia modifikacijas (išvestinius kūrinius), tačiau leidžia objektą savo nuožiūra naudoti komerciniais tikslais. CC BY-NC modifikacijas (išvestinių kūrinių kūrimą) leidžia, tačiau draudžia bet kokią panaudojimą komerciniais tikslais.</i></p>		

1 pavyzdys. Atminties institucija – biblioteka sudarė sutartį su rašytoju, pagal kurią jis atminties institucijai perleido visas teises į savo knygas vaikams, kad jaunieji skaitytojai ir jų tėvai galėtų naudotis jo kūryba. Sutartyje nustatytas vienintelis apribojimas – autoriaus kūryba turi būti dalinamasi nemokamai, iš skaitytojų neturi būti imamas mokestis už knygų parsisiuntimą ar skaitymą. Biblioteka paženklino savo paskelbtą internete elektroninę knygą CC BY-NC. Tai informuoja skaitytojus apie autorių ir nurodo, kad su kūriniumi galima daryti, ką skaitytojai pageidauja – atsisiųsti, naudoti ištraukas, skelbti kitose svetainėse, išversti į užsienio kalbas, netgi įrašyti audioknygas, transliuoti ir klausyti jas, tačiau visi šie veiksmai neturi būti susiję su komerciniais tikslais, o knygos panaudojimas siekiant pelno ar bet kokios ekonominės naudos yra draudžiamas.

2 pavyzdys. Atminties institucija – muziejus sudarė atlygintą sutartį su autoriumi – tapytoju dėl visų jo teisių į tapybos darbus perėmimo. Muziejus siekia viešinti šio tapytojo kūrybą, padarydama ją kuo plačiau prieinamą visuomenei. Tapybos darbus atminties institucija skaitmeniniu formatu pageidauja skelbti savo interneto svetainėje, taip pat ketina leisti kalendorių ir jame panaudoti tapybos darbų vaizdus, gaminti kitus suvenyrus su tapybos darbų fragmentais. Muziejus tebegaliojančias turtines teises iš autoriaus įsigijo atlygintinai, todėl norėtų turėti išskirtines teises prekiauti suvenyrais su tapytojo kūrybos fragmentais ir taip iš dalies kompensuoti patirtas išlaidas. Internete tapybos darbus aptikusiems asmenims muziejus norėtų drausti komerciškai naudoti darbus, kol jo įsigytos teisės tebegalioja ir kol pats muziejus prekiauja suvenyrais su tapybos darbų fragmentais. Todėl muziejus internete skelbiamus suskaitmenintus tapybos darbus ženklina CC BY-NC.

3 pavyzdys. Puslapyje road.issn.org¹⁵ pateikiamas atviros prieigos mokslinių išteklių katalogas – paslauga, sukurta bendradarbiaujant Tarptautiniam ISSN centrai ir UNESCO Komunikacijos ir informacijos sektoriui. ROAD katalogas turi kelis milijonus ISSN Registro įrašų, apibūdinančių akademinis periodinius leidinius, konferencijų duomenis ir kt. periodinius informacijos šaltinius, taip pateikdamas bendrą nemokamą pasaulinio masto sistemą, kurioje galima rasti akademinis periodinių leidinių informaciją. ROAD duomenys yra nemokami ir galimi laisvai naudoti, tačiau ši Tarptautinio ISSN centro ir UNESCO remta iniciatyva neleidžia kopijuoti duomenų ir naudoti jų „mokamoms“ sistemoms kurti ar kitiems komerciniams tikslams. Todėl ROAD turinys licencijuojamas pagal *Creative Commons* CC BY-NC licenciją.

The screenshot shows the ROAD website interface. At the top, there is a navigation bar with links: "Road in a nutshell", "About us", "Data sources", "For scholars and researchers", "For publishers", "Open Access publishing", and "Statistics about Open Access". Below this, the breadcrumb trail reads "Home > Road in a nutshell > Download ROAD records". The main content area features a red box around the text "LICENCE FOR RE-USING ROAD BIBLIOGRAPHIC RECORDS" and another red box around "CC BY-NC 4.0". Below this, the text reads "Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International Public License" with a corresponding CC BY-NC logo also highlighted in a red box. A note states: "[This licence is for ROAD bibliographic records only. The other contents of ROAD website are subjects to other regulations, see [the legal notice](#)"]". To the right, there is a search bar labeled "SEARCH ROAD DIRECTORY" and a section for "LATEST PUBLICATIONS" listing "Transactions on science and technology" with ISSN 2289-8786, published by e-VIBS, Faculty of Science and Natural Resources, Universiti Malaysia Sabah, Malaysia, listed in ROAD: 2017-03-13.

¹⁵ <http://road.issn.org/>

6.3.9. CC BY-NC-SA

Ką reiškia CC BY-NC-SA? CC BY-NC-SA yra *Creative Commons* licencija, turinti ir CC BY-NC, ir CC BY-SA elementus – reikalaujanti nurodyti autorystę („priskirti“ kūrinį, nurodant jo autorių/-ius ar atlikėją/-us), draudžianti paženklintą objektą naudoti turint komercinių tikslų **ir** reikalaujanti dalintis išvestiniais kūriniais. Oficialus jos pavadinimas: Creative Commons Priskyrimo-Nekomercinio naudojimo-Analogiško platinimo Viešoji licencija. *Creative Commons* licencija yra lyg sutartis dėl objekto naudojimo sąlygų tarp atminties institucijos, paženklinusios objektą, ir internete objektą radusio naudotojo.

Kokiais atvejais aktuali CC BY-NC-SA licencija? CC BY-NC-SA gali būti taikoma, kai objekto, į kurį galioja turtinės autorių/gretutinės teisės, teisių turėtojas yra suteikęs leidimą jį ne tik skaitmeninti ir/ar padaryti prieinamą internetu, bet ir atlikti bet kokius veiksmus **su sąlyga**, kad tie veiksmai nereikš objekto naudojimo komerciniais tikslais **ir** kad išvestinius kūrinius pasinaudodamas paženklintu objektu sukūręs asmuo toliau juos viešins suteikdamas kitiems naudotojams analogiškas teises.

Ką naudotojas gali daryti su CC BY-NC-SA paženklintu objektu? CC BY-NC-SA leidžia naudoti taip paženklintą objektą, taip pat kopijuoti, modifikuoti, kurti išvestinius kūrinius (plačiau apie tai – 5.4 skyriuje), tačiau leidžia objektą (ir jo pagrindu sukurtus išvestinius kūrinius) naudoti tik nekomerciniais tikslais (plačiau apie tai – 5.3 skyriuje) ir įpareigoja modifikacijas atlikusį asmenį savo kūrybos rezultatus paskelbti ir ženklinti taip, kaip tai padarė pradinis teisių turėtojas.

Kokie yra naudotojo įsipareigojimai, naudojant CC BY-NC-SA paženklintą objektą? Nurodyti autorių/-ius ar atlikėją/-us (plačiau apie autorystės nurodymą – 5.7 skyriuje), suteikti analogiškas teises į išvestinius kūrinius tolesniems naudotojams **ir** nenaudoti objekto (ar jo pagrindu sukurtų išvestinių kūrinių) turint komercinių tikslų.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE CC BY-NC-SA

- CC BY-NC-SA paženklintus objektus visuomenės nariai (įskaitant interneto bendruomenę) gali laisvai naudoti nekomerciniais tikslais, kaip mano esant reikalinga, taip pat kopijuoti, modifikuoti, kurti išvestinius kūrinius (5.4 skyrius) ir kt.
- Naudotojas, pasinaudojęs CC BY-NC-SA paženklintu objektu, taip pat paviešinęs jį kitur internete (ar ne internete), sukūręs išvestinį kūrinį, privalės nurodyti modifikavimo (išvestinio kūrinio sukūrimo) faktą ir pradinio objekto autoriaus/-ių autorystę.
- Naudotojas, pasinaudojęs CC BY-NC-SA paženklintu objektu ir sukūręs išvestinį kūrinį, įsipareigoja jį viešinti analogiškomis sąlygomis, t. y. suteikti interneto bendruomenės nariams tokias pačias teises į išvestinį kūrinį, kokias pats gavo į pradinį kūrinį. Kitaip tariant, išvestinis kūrinys taip pat privalės būti paženklintas CC BY-NC-SA.
- CC BY-NC-SA paženklintus objektus draudžiama naudoti turint komercinių tikslų, t. y. norint užsidirbti ar kitaip prisidėti prie komercinės vertės kūrimo. Komerciniai tikslai suprantami kaip bet kokia su pelno (finansinės naudos, tiesioginės ar netiesioginės) siekimu susijusi veikla. Plačiau komercinių tikslų sąvoka ir įvertinimo gairės pateikta 5.3 skyriuje.
- CC BY-NC-SA taikoma tik tada, kai galioja turtinės autorių/gretutinės teisės ir nėra taikoma viešosios srities (angl. *public domain*) objektams (6.3.1–6.3.4 skyriai), taip pat objektams, kurių autoriai nežinomi (6.3.13 skyrius).
- CC BY-NC-SA ženklavimą atminties institucija gali taikyti, jei uždrausti komercinį naudojimą ir įpareigoti dalintis išvestiniais kūriniais reikalauja sutartis su teisių turėtoju, iš kurio yra perimtos turtinės autorių/gretutinės teisės. Arba galbūt pati atminties institucija turi pagrįstą interesą skatinti dalinimąsi išvestiniais kūriniais (tuo didindama objekto žinomumą) ir riboti kūrinio naudojimą turint komercinių tikslų – tarkime, atminties institucija siekia, kad visi visuomenės nariai turėtų tik nemokamą prieigą prie bet kokių objekto modifikacijų, arba objektas buvo sukurtas institucijai vykdant specifinį projektą ir su juo susipažinti leidžiama nemokamai, tačiau iš jo panaudojimo uždirbti atminties institucija leidžia tik atskirai suderinus tokio naudojimo sąlygas.
- Jei atminties institucijos vykdo specifinius paveldo objektų skaitmeninimo projektus, tokių projektų (finansavimo, konkursų) sąlygos gali riboti atminties institucijų teisę panaudoti suskaitmenintus objektus komerciniams tikslams, arba riboti atminties institucijų teisę drausti objektus komerciškai panaudoti interneto bendruomenei (kitiems naudotojams), taigi kaskart reikėtų šias sąlygas įvertinti.
- Jei objektas paženklintas CC BY-NC-SA, naudotojas, norėdamas panaudoti jį komercinei veiklai, turės susisiekti su atminties institucija (ji gali nukreipti ir į kitą teisių turėtoją) ir derėtis dėl komercinio naudojimo sąlygų.
- Pritaikiusi CC BY-NC-SA, atminties institucija kartu identifikuos objekto autorius/atlikėjus.

25 lentelė. CC BY-NC-SA objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	+	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	+	5.5
Komercinis naudojimas	-	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+*	5.6
* Tik jei tai daroma nekomerciniais tikslais. Jei tai naudojama privačioje mokykloje, mokamoje paskaitoje, parduodamoje mokymo medžiagoje ar pan., tai yra komercinis naudojimas, taigi neleidžiamas.		

26 lentelė. CC BY-NC-SA ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

<i>Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų</i>		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys	 CC BY-NC-ND*	„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
CC0		NoC-NC
PD		NoC-OKLR
CC BY		InC
CC BY-SA		InC-EDU
CC BY-ND		InC-EU-OW
CC BY-NC		CNE

**Ir CC BY-NC-SA, ir CC BY-NC-ND nustato apribojimą naudoti objektą komerciniais tikslais ir po vieną papildomą reikalavimą. CC BY-NC-ND papildomai draudžia modifikacijas (išvestinius kūrinius), o CC BY-NC-SA modifikacijas (išvestinių kūrinių kūrimą) leidžia, tačiau įpareigoja naudotoją dalintis išvestiniais kūrinių analogiškais sąlygomis.*

1 pavyzdys. Nacionalinė Ispanijos biblioteka savo turimus G. Rossini „Sevilijos kirpėjo“ įrašus suskaitmenino ir skelbia internete, juos galima rasti *Europeanoje*. Dėl autoriaus mirties datos turinės autoriaus teisės į kūrinių jau yra pasibaigusios (plačiau apie autorių teisių galiojimo terminus – 4.1.2 skyriuje), bet tebegalioja atlikėjų, įrašo gamintojo gretutinės turinės teisės, kurias jie yra suteikę bibliotekai (plačiau apie gretutinių teisių galiojimo terminus – 4.2.2 skyriuje). Tačiau biblioteka nėra gavusi teisės naudoti įrašą turint komercinių tikslų (plačiau apie komercinius tikslus – 5.3 skyriuje). Be to, biblioteka nori įpareigoti šį „Sevilijos kirpėjo“ įrašą savo kūryboje naudojančius ir išvestinius kūrinius (plačiau apie juos – 5.4 skyriuje) kuriančius asmenis dalintis tokiais savo išvestiniais kūrinių. Todėl suskaitmenintą kūrinių Ispanijos nacionalinė biblioteka ženklina CC BY-NC-SA.

Title	El Barbero de Sevilla - Obertura, parte 1ª y concl. Gioachino Rossini	FIND OUT MORE View at National Library Of Spain ↗
	Il barbiere di Siviglia	CAN I USE IT? Limited Re-use
Description	Rossini Descripción provisional Arturo Toscanini y la Orquesta Sinfónica N.B.C.	SHARE
People	Creator: Gioachino Rossini (1792-02-29 — 1868-11-13)	
Classifications	Type: Integrating resource Subject: Operas, Fragmentos	
Properties	Size: 1 disco (6 min) : 78 rpm ; 25 cm Language: mul	
Time	Creation Date: 1935?, [ca. 1935] First Issued: 1935?, [ca. 1935]	
Provenance	Publisher: RCA Victor Argentina Identifier: Institution: National Library of Spain Provider: The European Library Providing Country: Spain First Published In Europeana: 2016-03-10 Last Updated In Europeana: 2016-09-24	
References And Relations	Is Part Of: http://data.theuropeanlibrary.org/Collection/a1226	

2 pavyzdys. Laisvai prieinamos muzikos archyve (*Free Music Archive*)¹⁶ skelbiamas populiarios industrinio roko grupės *Nine Inch Nails* albumas *The Slip*, kurį grupės nariai leido gerbėjams naudoti visiškai laisvai ir nemokamai. Kadangi grupė apsisprendė leisti interneto bendruomenei naudoti jų kūrinius, kaip tik internautai pageidauja, leidžiamos ir įvairios jų modifikacijos, fragmentų naudojimas kituose garso ir vaizdo kūriniuose ir pan. Siekdama užtikrinti, kad jų kūryba visuomet būtų prieinama nemokamai, *Nine Inch Nails* ne tik uždraudė savo albumą naudoti komerciniais tikslais, bet ir įpareigojo ir kitus naudotojus nemokamai platinti savo kūrybą, kurioje panaudoti fragmentai iš internete paskelbto albumo *The Slip*. Todėl albumas paženklintas CC BY-NC-SA. Įkvėpti milžiniško albumo populiarumo ir išaugusio *Nine Inch Nails* žinomumo, vėliau *Nine Inch Nails* pavyzdžiu pasekė ir kiti muzikos atlikėjai, paženklindami laisvai prieinamą savo kūrybą *Creative Commons* licencijomis.

¹⁶ <http://freemusicarchive.org/>

FMA Free Music Archive

Curators Genres Charts About the FMA Donate Sign Up/Log In

You came this way: [Home](#) > [Nine Inch Nails](#) > The Slip

The Slip by Nine Inch Nails

DOWNLOAD THIS ALBUM PLAY THIS

Album Description

LOG IN TO TAG

RELEASED: May 5th, 2008

Album

The Slip

01. 999,999 (01:25)	+ ↓
02. 1,000,000 (03:56)	+ ↓
03. Letting You (03:49)	+ ↓
04. Discipline (04:19)	+ ↓
05. Echoplex (04:45)	+ ↓
06. Head Down (04:55)	+ ↓
07. Lights In the sky (03:29)	+ ↓

UPLOADED: 04/14/2009
LISTENS: 38708
STARRED: 6
COMMENTS: 0
DOWNLOADS: 62749

EMBED THIS ALBUM:

VIEW ARTIST PAGE

The Slip by Nine Inch Nails is licensed under a **Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0**

6.3.10. CC BY-NC-ND

Ką reiškia CC BY-NC-ND? CC BY-NC-ND yra *Creative Commons* licencija, turinti ir CC BY-NC, ir CC BY-ND elementus – reikalaujanti nurodyti autorystę („priskirti“ kūrinį, nurodant jo autorių/-ius ar atlikėją/-us), draudžianti paženklintą objektą panaudoti turint komercinių tikslų **ir** draudžianti pasinaudojus paženklintu objektu kurti išvestinius kūrinius. Oficialus jos pavadinimas: Creative Commons Priskyrimo-Nekomercinio naudojimo-Jokių išvestinių kūrinių Viešoji licencija. *Creative Commons* licencija yra lyg sutartis dėl objekto naudojimo sąlygų tarp atminties institucijos, paženklusios objektą, ir internete objektą radusio naudotojo.

Kokiais atvejais aktuali CC BY-NC-ND licencija? CC BY-NC-ND gali būti taikoma, kai objekto, į kurį galioja autorių/gretutinės teisės, teisių turėtojas yra suteikęs leidimą jį skaitmeninti ir/ar padaryti prieinamą internetu, taip pat kopijuoti, skelbti, dalintis, naudoti, *tačiau* tik nekomerciniais tikslais **ir be teisės** kūrinį modifikuoti, t. y. teisė kurti išvestinius kūrinius nesuteikiama.

Ką naudotojas gali daryti su CC BY-NC-ND paženklintu objektu? CC BY-NC-ND leidžia naudoti ja paženklintą objektą tik nekomerciniais tikslais (plačiau apie tai – 5.3 skyriuje), be to, draudžia modifikacijas, išvestinių kūrinių kūrimą (plačiau apie tai – 5.4 skyriuje).

Kokie yra naudotojo įsipareigojimai, naudojant CC BY-NC-ND paženklintą objektą? Nurodyti autorių/-ius ar atlikėją/-us (plačiau apie autorystės nurodymą – 5.7 skyriuje), nenaudoti objekto (ar jo pagrindu sukurtų išvestinių kūrinių) turint komercinių tikslų **ir** neatlikti jokių kūrinio modifikacijų, nekurti išvestinių kūrinių.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE CC BY-NC-ND

- CC BY-NC-ND paženklintus objektus visuomenės nariai (įskaitant interneto bendruomenę) nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) gali naudoti, kaip mano esant reikalinga, nemodifikuodami jų ir nekurdami išvestinių kūrinių (5.4 skyrius) ir kt.
- CC BY-NC-ND paženklintus objektus draudžiama naudoti turint komercinių tikslų, t. y. siekiant uždirbti ar kitaip prisidėti prie komercinės vertės kūrimo. Komerciniai tikslai suprantami kaip bet kokia su pelno (finansinės naudos, tiesioginės ar netiesioginės) siekimu susijusi veikla. Plačiau komercinių tikslų sąvoka ir įvertinimo gairės pateikta 5.3 skyriuje.
- CC BY-NC-ND paženklintus objektus draudžiama modifikuoti, keisti – adaptuoti, aranžuoti, kurti jų pagrindu kitus muzikos kūrinius (angl. *remix, cover, sample*), sinchronizuoti laiko atžvilgiu su judančiu vaizdu (angl. *synching*), išversti į kitą kalbą, papildyti ar panaudoti jų elementus, redaguoti, karpyti, pildyti ir t. t. Taigi draudžiama naudojantis CC BY-NC-ND paženklintu objektu kurti išvestinius kūrinius.
- CC BY-NC-ND taikoma tik tada, kai galioja turtinės autorių/gretutinės teisės ir nėra taikoma viešosios srities (angl. *public domain*) objektams (6.3.1–6.3.4 skyriai), taip pat ir objektams, kurių autoriai nežinomi (skyrius 6.3.13).
- CC BY-NC-ND ženklimą atminties institucija gali taikyti, jei uždrausti komercinį naudojimą ir išvestinių kūrinių kūrimą reikalauja sutartis su teisių turėtoju, iš kurio yra perimtos turtinės autorių/gretutinės teisės. Kitas atvejis – kai pati atminties institucija turi pagrįstą interesą riboti kūrinių modifikacijas ir naudojimą turint komercinių tikslų, tarkime, atminties institucija siekia, kad visi visuomenės nariai prie objekto turėtų tik nemokamą prieigą, arba objektas buvo sukurtas institucijai vykdant specifinį projektą ir su juo susipažinti leidžiama nemokamai, tačiau uždirbti iš jo naudojimo ar jį keisti institucija leidžia tik mokamai.
- Jei atminties institucijos vykdo specifinius paveldo objektų skaitmeninimo projektus, tokių projektų (finansavimo, konkursų) sąlygos gali riboti atminties institucijų teisę panaudoti suskaitmenintus objektus komerciniams tikslams, arba riboti atminties institucijų teisę drausti objektus komerciškai panaudoti interneto bendruomenei (kitiems naudotojams), taigi kaskart reikėtų šias sąlygas įvertinti.
- Jei objektas paženklintas CC BY-NC-ND, naudotojas, norėdamas panaudoti jį komercinei veiklai arba atlikti jo modifikacijas (net skirtas nekomercinei veiklai), turės susisiekti su atminties institucija (ji gali nukreipti ir į kitą teisių turėtoją) ir derėtis dėl komercinio naudojimo ar modifikavimo sąlygų.
Pritaikiusi CC BY-NC-ND, atminties institucija kartu identifikuos objekto autorius/atlikėjus.

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	-	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	-	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+*	5.6
* Tik jei tai daroma nekomerciniais tikslais. Jei naudojama privačioje mokykloje, mokamoje paskaitoje, parduodamoje mokymo medžiagoje ar pan., tai yra komercinis panaudojimas, taigi neleidžiamas.		

28 lentelė. **CC BY-NC-ND** ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

<i>Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų</i>		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
CC0	CC BY-NC-SA*	NoC-NC
PD		NoC-OKLR
CC BY		InC
CC BY-SA		InC-EDU
CC BY-ND		InC-EU-OW
CC BY-NC		CNE
<p><i>* Ir CC BY-NC-ND, ir CC BY-NC-SA nustato apribojimą naudoti objektą komerciniais tikslais ir po vieną papildomą reikalavimą. CC BY-NC-ND papildomai draudžia modifikacijas (išvestinius kūrinius), o CC BY-NC-SA modifikacijas (išvestinių kūrinių kūrimą) leidžia, tačiau įpareigoja naudotoją dalintis išvestiniais kūrinių analogiškais sąlygomis.</i></p>		

1 pavyzdys. Didžiosios Britanijos „Tate“ galerija turi dideles kolekcijas kūrinių, perimtų iš autorių sutartiniu pagrindu. Turtinės teisės į nemažą dalį kūrinių dar nėra pasibaigusios, t. y. galioja (plačiau apie autorių teisių galiojimo terminus – 4.1.2 skyriuje). „Tate“ turi teisę kūrinius skaitmeninti ir skelbti internete, tačiau ne visuomet turi teisę modifikuoti (ar leisti modifikuoti) kūrinius (plačiau apie modifikacijas – 5.4 skyriuje). Taip pat „Tate“ neturi ir nesuteikia teisės naudoti kūrinių komerciniais tikslais, skelbia juos tik visuomenei informuoti ir mokyti. Todėl dauguma „Tate“ interneto svetainėje skelbiamų kūrinių ženklina CC BY-NC-ND *Creative Commons* licencijos žymeniu.

The screenshot shows the Tate website's page titled "Creative Commons licences and Tate". The title is highlighted with a red box. The page features a sidebar on the left with various navigation links, a main content area with text about Creative Commons licences, and a "Share" button on the right. The text in the main content area explains the purpose of the Creative Commons licence and provides a link to the full text.

2 pavyzdys. „Oxford Academics“ leidinių grupės atviros prieigos periodika „Oxford Open“¹⁷ ženklina *Creative Commons* licencijomis siekiant skaitytojams greitai ir aiškiai nurodyti, ką jie gali daryti su laisvai internete prieinamais periodinių leidinių straipsniais. Dalis autorių ir leidėjų sutinka leisti interneto bendruomenei straipsniais naudotis nemokamai, bet tik ne komerciniais tikslais ir nedarant jokių jų modifikacijų (išvestinių kūrinių). Tokius straipsnius „Oxford Academics“ ženklina *Creative Commons* CC BY-NC-ND licencijos žymeniu.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs licence (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>), which permits non-commercial reproduction and distribution of the work, in any medium, provided the original work is not altered or transformed in any way, and that the work is properly cited. For commercial re-use, please contact journals.permissions@oup.com

¹⁷ https://academic.oup.com/journals/pages/open_access

III. KAI GALIOJANČIOS AUTORIŲ TEISĖS GRIEŽTAI RIBOJA NAUDOJIMĄ

6.3.11. INC

In Copyright

Ką reiškia InC? Šios *Europeanos* sukurtos teisių pareikšties pavadinimas teigia, jog „galioja autorių teisės“. Vadinasi, galiojančios autorių/gretutinės teisės yra tokios, kaip numato jas reguliuojantis įstatymas.

Kokiais atvejais aktuali InC pareikštis? Pareikštis InC gali būti taikoma, kai atminties institucija yra teisėtai (gavusi reikiamus teisių turėtojų leidimus) suskaitmeninusi ir padariusi prieinamą internete paveldo objektą, tačiau arba neturi teisių turėtojo leidimo, arba dėl tam tikrų priežasčių pati nepageidauja interneto paslaugų naudotojams leisti atlikti su šiuo objektu jokių kitų veiksmų, nei objekto apžiūra (skaitymas, klausymas, peržiūra) internete.

Ką naudotojas gali daryti su InC pareikštimi paženklinantu objektu? Išskyrus minėtąsias teises objektą skaitmeninti ir padaryti prieinamą internete, duotas atminties institucijai, visos kitos turtinės autorių/gretutinės teisės į tokį objektą priklauso teisių turėtojui (LR ATGTĮ¹⁸ 15 str., turtinių teisių sąrašą žr. 5.2 skyriaus 7 lentelėje). Naudotojas gali tik susipažinti su objektu, jį apžiūrėti, analizuoti, bet norėdamas atlikti kokius nors kitus veiksmus, turės kreiptis į teisių turėtoją.

¹⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxF>

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE InC

- Su InC paženklinantu turiniu (objektais) naudotojas gali tik susipažinti, jį (juos) analizuoti (skaityti, klausyti, peržiūrėti), bet teisėtai negali kopijuoti, daryti pakeitimų, kurti išvestinių kūrinių (5.4 skyrius), niekaip kitaip panaudoti nei komerciniais, nei nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) ir kt.
- Internetu objektą radęs naudotojas, norėdamas panaudoti InC paženklinantį objektą kaip nors kitaip, o ne tik su juo susipažinti, jį apžiūrėti ar išanalizuoti, turės tiesiogiai susisiekti su teisių turėtoju ir derėtis dėl naudojimo sąlygų.
- Žinoma, tais atvejais, kai galioja teisės aktų numatytos autorių (ar kitų) teisių išimtys (pvz., teisė naudoti žinių reportaže, cituoti ir t. t.), naudotojas galės pasinaudoti šiomis įstatymo suteikiamomis teisėmis, t. y. įstatyminės išimtys turės pirmenybę ir šis licencijos elementas (teisių pareikštis) neturės jiems įtakos.
- InC pareikštis gali būti taikoma tik autorių/gretutinių teisių saugomam objektui iki šių teisių galiojimo pabaigos, t. y. ne viešosios srities (angl. *public domain*) objektams.
- Atminties institucijos turėtų taikyti InC tais atvejais, kai sutartis su teisių turėtoju (autoriumi, atlikėju, įrašo gamintoju ir kt.) leidžia atminties institucijai **tik** skaitmeninti objektą ir padaryti jį viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete).
- Jei autoriaus/kito teisių turėtojo ir atminties institucijos sutartis suteikia ir kitų teisių (ne tik skaitmeninti ir skelbti internete), tai, kiek įmanoma, turėtų atspindėti objekto ženklavimas, pagal galimybes pasirenkant ne InC pareikštį, o vieną iš *Creative Commons* licencijų (6.3.5–6.3.10 skyriai).
- Nors teisiškai įmanoma šią pareikštį naudoti ir tais atvejais, kai atminties institucija turi daugiau teisių, ne tik skaitmeninti objektą ir padaryti jį viešai prieinamą internete, dažniausiai toks naudotojų teisių apribojimas nepageidautinas – stabdo laisvą paveldo objektų apyvartą internete, prieštarauja atminties institucijos steigimo tikslams ir paskirčiai. *Europeana* nepritaria tokiems dirbtiniams ribojimams ir laiko tai nepagrįstu teisių „monopolizavimu“.

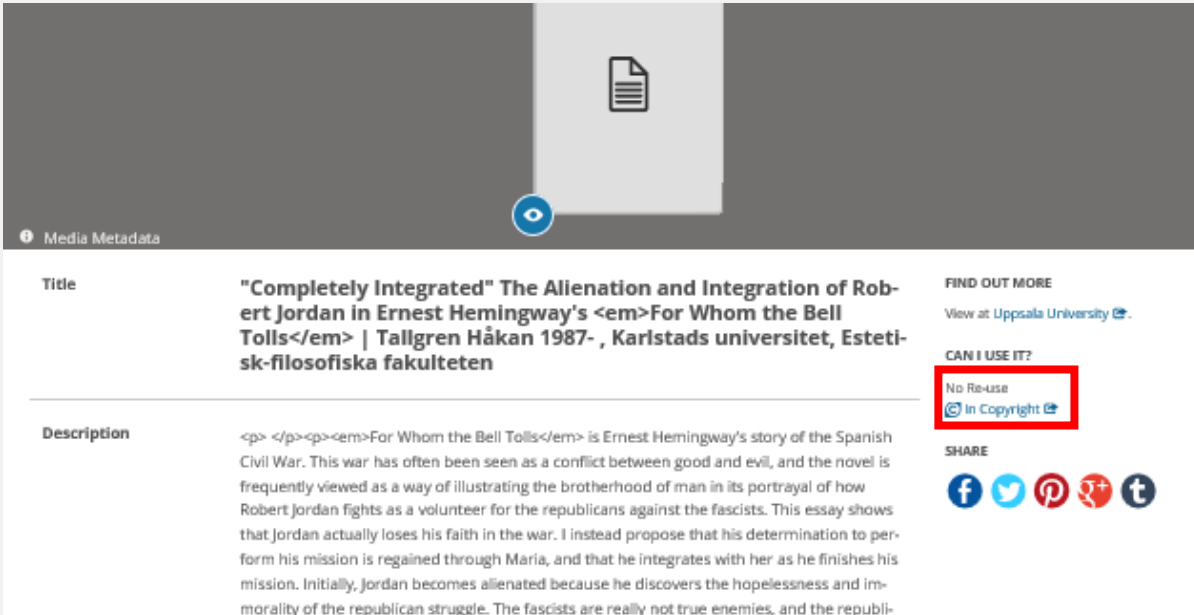
29 lentelė. **InC** paženklintų objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	-	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	-	5.5
Komeracinis naudojimas	-	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR AGTGĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	-	5.6

30 lentelė. **InC** ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimtys palyginimas

Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų 		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
PD CC0 NoC-NC NoC-OKLR CC BY CC BY-SA CC BY-ND CC BY-NC CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND InC-EDU	<h1>InC</h1> <p>InC-EU-OW*</p> <p>CNE*</p>	
*Naudotojui leidžiami su objektu atlikti veiksmai analogiški.		

1 pavyzdys. Karlstado (Švedija) universiteto absolventai sutartiniu pagrindu perleidžia universitetui teisę į savo baigiamuosius rašto darbus. Disertacija, analizuojanti E. Hemingway'aus kūrinio personažo integraciją ir susvetimėjimą, yra pateikta Europos bibliotekai (*European Library*), tačiau jokios kitos teisės į disertaciją, išskyrus skaitmeninti ir skelbti (publikuoti), perduotos nebuvo (arba aukštoji mokykla gavo visas teises, tačiau sutinka tik leisti susipažinti su darbu). Todėl disertacija skaitmeniniame formate paskelbta internete (ir yra *Europeanos* duomenų bazėje) ir paženklinata InC – taip visiems interneto bendruomenės nariams nurodyta, kad visos autoriaus teisės galioja ir riboja kūrinio naudojimą. Vadinasi, norintieji disertaciją gali skaityti, remtis ja savo mokslo darbuose, bet negali atlikti kitų veiksmų – išversti jos į užsienio kalbą (apie modifikacijas – 5.4 skyriuje), kopijuoti ir skelbti kitose interneto svetainėse, išleisti jos kaip knygos, kitaip komerciškai ar nekomerciškai panaudoti.

Title "Completely Integrated" The Alienation and Integration of Robert Jordan in Ernest Hemingway's *For Whom the Bell Tolls* | Tallgren Håkan 1987- , Karlstads universitet, Estetik-filosofiska fakulteten

Description *For Whom the Bell Tolls* is Ernest Hemingway's story of the Spanish Civil War. This war has often been seen as a conflict between good and evil, and the novel is frequently viewed as a way of illustrating the brotherhood of man in its portrayal of how Robert Jordan fights as a volunteer for the republicans against the fascists. This essay shows that Jordan actually loses his faith in the war. I instead propose that his determination to perform his mission is regained through Maria, and that he integrates with her as he finishes his mission. Initially, Jordan becomes alienated because he discovers the hopelessness and immorality of the republican struggle. The fascists are really not true enemies, and the republi-

CAN I USE IT?
No Re-use
In Copyright

SHARE
f t p r t

2 pavyzdys. Atminties institucija – muziejus sudarė su grafikos darbų autoriumi sutartį, pagal kurią autorius suteikė teisę jo darbus eksponuoti ne tik muziejaus salėse, bet ir internete, virtualioje parodoje. Daugiau jokių teisių pagal susitarimą autorius muziejui neperleido. Vadinasi, muziejus turi teisę grafikos darbus skaitmeninti ir skelbti juos savo ar kitoje interneto svetainėje interneto bendruomenės nariams susipažinti, tačiau negali jiems leisti atlikti su grafikos darbais kitų veiksmų – jų parsisiųsti, išsisaugoti, naudoti savo interneto svetainėse ar tinklaraščiuose, panaudoti kaip knygų iliustracijų ir t. t. Grafikos darbai paženklinami InC pareikštami.

3 pavyzdys. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas suskaitmenino ir įkėlė į interneto svetainę Z. Baubonio 2007 m. darytą ir Lietuvos archeologų draugijos publikuotą Ukmergės piliakalnio nuotrauką. Pagal nuotraukos padarymo laiką matome, kad autoriaus turtinės teisės tebėra galiojančios (autorių teisių galiojimo terminai aptarti 4.1.2 skyriuje). Jei autorius neleidžia savo fotografijų niekaip kitaip naudoti, tik padaryti prieinamas internete, jos ženklina InC pareikštami.

Media Metadata

Title: **Ukmergės piliakalnis iš oro (šiaurės vakarų pusės) | Zenonas Baubonis**

Description: Piliakalnis įrengtas atskiroje kalvoje, Šventosios dešiniame ir Ukmergės kairiajame krante, netoli jų santakos. Aikštelė ovali, orientuota V-R kryptimi, 26 m ilgio, 30 m pločio. Ji apjuosta 85 m ilgio, 1-4 m aukščio, 11-24 m pločio pylimu (neišlikęs S puseje), kuris aukščiausias R dalyje (iš pietų pusės). Piliakalnio pamatai išsidėstę šalia pylimo V-V pusių.

FIND OUT MORE
View at Vilnius University Faculty Of Communication

CAN I USE IT?
No Re-use
CC BY-NC-SA In Copyright

6.3.12. INC-EDU

In Copyright-Educational use permitted

Ką reiškia InC-EDU? Šios *Europeanos* teisių pareikšties pavadinimas teigia, jog „galioja autorių teisės, bet leidžiama naudoti edukaciniais tikslais“.

Ką reiškia „edukaciniai tikslai“? Taikant InC-EDU, edukaciniai tikslai – tai ne tik galimybė naudoti objektą mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais LR ATGTĮ 22 str., 58 str. nustatytais atvejais, pvz., panaudoti ištraukas mokymo proceso iliustracijai ar pateikti studijų tikslais bibliotekoms. InC-EDU leidžia objektą naudoti edukacijai visais norimais būdais. Plačiau apie edukacinius tikslus – 5.6 skyriuje.

Kokiais atvejais aktuali InC-EDU pareikštis? Pareikštis InC-EDU gali būti taikoma, kai atminties institucijai teisių turėtojas yra davęs leidimą objektą skaitmeninti, padaryti prieinamą internetu ir naudoti (bei suteikti teises naudoti tretiesiems asmenims) kitais būdais, **tačiau tik** edukaciniais (mokymo ir mokslinių tyrimų) tikslais.

Ką naudotojas gali daryti su InC-EDU pareikštimi paženklinantu objektu? Naudotojas gali panaudoti objektą (a) visais LR ATGTĮ 22 str., 58 str. leidžiamais būdais „mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais“ **ir** (b) plačiau, nei leidžia LR ATGTĮ, savo norimais būdais, neatsiklausdamas teisių turėtojo, bet tik edukaciniais tikslais.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE InC EDU

- InC-EDU paženklintą turinį naudotojas edukaciniais tikslais gali laisvai ir **neribotai** naudoti (5.2 skyrius), kaip mano esant reikalinga, įskaitant kopijuoti, skelbti, rodyti, daryti pakeitimus ir kurti išvestinius kūrinius (5.4 skyrius).
- InC-EDU paženklintus objektus galima naudoti tik edukaciniais – **mokslo, mokymo, mokymosi, mokslinių tyrimų** – tikslais. Kitaip naudoti toki turinį yra draudžiama.
- Internete objektą radęs naudotojas, norėdamas panaudoti InC-EDU paženklintą objektą ne mokslinių tyrimų tikslais, turės tiesiogiai susisiekti su teisių turėtoju ir derėtis dėl naudojimo sąlygų.
- InC-EDU pareikštis gali būti taikoma tik autorių/gretutinių teisių saugomam objektui, kol baigs galioti šios teisės. InC-EDU pareikštis netaikoma viešosios srities (angl. *public domain*) objektams (6.3.1–6.3.4 skyriai) ir objektams, kurių autoriai nežinomi (6.3.13 skyrius).
- Atminties institucijos turėtų taikyti InC-EDU tais atvejais, kai sutartis su teisių turėtoju (autoriumi, atlikėju, įrašo gamintoju ir kt.) leidžia atminties institucijai objektą skaitmeninti ir padaryti prieinamą internetu **tik** edukaciniais tikslais.
- Plačiau kūrinio naudojimas edukaciniais tikslais analizuojamas 5.6 skyriuje.

31 lentelė. **InC-EDU** paženklinimų objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	+*	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	-	5.5
Komeracinis naudojimas	-**	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR ATGTĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	+	5.6
* Galima atlikti tam tikrus pakeitimus ar kurti išvestinius kūrinius (tarkime, išversti į kitą kalbą), jei bus panaudota griežtai tik edukaciniais tikslais. Plačiau žr. 5.6 skyriuje.		
** Galima naudoti tik edukaciniais tikslais, bet nedraudžiama to atlikti, tarkime, privačioje mokykloje. Plačiau žr. 5.6 skyriuje.		

32 lentelė. InC-EDU ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų 		
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys	InC-EDU	„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys
PD CC0 NoC-NC CC BY CC BY-SA CC BY-ND CC BY-NC CC BY-NC-SA CC BY-NC-ND NoC-OKLR*		
* Priklausomai nuo kitų teisinių apribojimų turinio.		

1 pavyzdys. Mokslinis periodinis leidinys pasirašė su atminties institucija – biblioteka – sutartį, pagal kurią dalį publikuojamų straipsnių sutinka pateikti skaitmeniniu formatu ir leisti bibliotekai padaryti juos prieinamus bibliotekos interneto svetainėje visiems lankytojams, bet leidžiant naudoti tik mokslo ir mokslinių tyrimų tikslais. Biblioteka, prieš keldama į savo interneto svetainę, ženklina straipsnius InC-EDU pareikštimi, nurodančia naudotojams, kad straipsnius galima skaityti, parsisiųsti, išversti, naudoti mokslo darbams, remtis jais paskaitose, taip pat atlikti kitus norimus veiksmus, bet tik edukaciniais tikslais. Norint straipsnius naudoti kitais tikslais bus būtina gauti leidėjo sutikimą.

2 pavyzdys. Klasikinio muzikos įrašo leidėjas su atminties institucija sudarė sutartį, pagal kurią leido skelbti įrašus internete skaitmeniniu formatu. Autorių teisės į klasikinius muzikos kūrinius yra pasibaigusios. Gretutines teises turintis leidėjas sutinka, kad įrašo būtų klausoma, leidžiama jį parsisiųsti, groti paskaitose edukaciniais tikslais, todėl įrašas ženklinamas InC-EDU pareikštimi. Naudotojai tokio įrašo negali teisėtai groti pramoginiuose renginiuose, bet gali jo leisti klausyti paskaitose ar mokslo įstaigose repetuojant, analizuojant kūrinį.

6.3.13. INC-EU-OW

EU Orphan Work

Ką reiškia InC-EU-OW? Šios *Europeanos* teisių pareikšties pavadinimas teigia, jog „galioja autorių teisės, bet teisių turėtojai nenustatyti“, kitaip sakant, taip ženklina nenustatytų teisių turėtojų kūrinys („kūrinys našlaitis“).

Ką reiškia „nenustatytų teisių turėtojų kūrinys“ („kūrinys našlaitis“)? Europos Sąjungos (ir Lietuvos Respublikos) teisinis reguliavimas¹⁹ leidžia tam tikrais atvejais skaitmeninti ir padaryti prieinamus internetu kūrinius, kurie gali būti svarbūs visuomenei dėl jų edukacinės vertės, meninės vertės ar kitų priežasčių, tačiau jų teisių turėtojų neįmanoma nustatyti ar rasti. Siekiant nustatyti tokių kūrinių autorius (ir/ar kitus teisių turėtojus), turi būti atliekama teisės aktų reglamentuojama teisių turėtojų paieška, ir, jų neradus, kūrinys registruojamas Nenustatytų teisių turėtojų kūrinių duomenų bazėje. Apie „kūrinius našlaičius“ skaitykite 4.1.3.6 skyriuje, daugiau informacijos galima rasti per internetinę prieigą: <http://www.lnb.lt/paslaugos/bibliotekoms/nenustatytu-teisiu-turetoju-kuriniai>.

Kokiais atvejais aktuali InC-EU-OW pareikštis? Tik kai norimas ženklinti kūrinys yra pripažintas nenustatytų teisių turėtojų kūrinium („kūriniu našlaičiu“) teisės aktų nustatyta tvarka.

Ką naudotojas gali daryti su InC-EU-OW pareikštimi paženklinutu objektu? „Kūrinius našlaičius“ leidžiama tik skaitmeninti ir padaryti prieinamus internetu. Naudotojas, aptikęs internete tokį kūrinį, gali su juo susipažinti, jį analizuoti, tačiau negali jo naudoti niekaip kitaip.

¹⁹ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/28/ES dėl tam tikro leistino nenustatytų autorių teisių kūrinių naudojimo: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0028>.

LR ATGTĮ 89–96 str.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/PMONkcrRxF>.

LR kultūros ministro 2015 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-46: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9e424dc0aab711e48ebccd46991dfff9>.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE InC-EU-OW

- Su InC-EU-OW paženklinetu turiniu (objektais) naudotojas gali susipažinti, jį (juos) analizuoti (skaityti, klausyti, peržiūrėti), tačiau daugiau teisėtai jokių kitų veiksmų atlikti negali: negalima kopijuoti, daryti pakeitimų ir kurti išvestinių kūrinių (5.4 skyrius), naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) ir kt.
- InC-EU-OW pareikštis gali būti taikoma tik autorių/gretutinių teisių saugomiems, t. y. ne viešosios srities (angl. *public domain*) objektams, kol baigs galioti šios teisės.
- Atminties institucijos turėtų taikyti InC-EU-OW pareikštį **tik** tais atvejais, kai kūrinys yra pripažintas nenustatytų teisių turėtojų kūrinium („kūriniu našlaičiu“) teisės aktų nustatyta tvarka.
- Atminties institucijos nenustatytų teisių turėtojų kūrinius („kūrinius našlaičius“) gali **tik** skaitmeninti ir padaryti viešai prieinamus kompiuterių tinklais (internete), gauti pajamų išimtinai tik patiriamoms nenustatytų teisių turėtojų kūrinių atgaminimo ir jų padarymo viešai prieinamų išlaidoms padengti.
- Jei įmanoma nustatyti tik dalį nenustatytų teisių turėtojo kūrinio („kūrinio našlaičio“) autorių/gretutinių teisių turėtojų, kurių teisių galiojimas jau pasibaigęs, arba jei autorius (atlikėjas) žinomas, bet jo neįmanoma rasti, būtina nurodyti autorystę (5.7 skyrius).
- Jei ateityje autorių/gretutinių teisių turėtojas atsirastų ir teisės aktų nustatyta tvarka pareikštų savo teises į kūrinį, tada ženklavimą ir, priklausomai nuo susitarimo su tokiu teisių turėtoju, objekto naudojimą reikės keisti.

33 lentelė. *InC-EU-OW* paženklinėtų objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+*	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	-	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškomis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	-	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR ATGTĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	-	5.6
* Jei žinoma.		

34 lentelė. **InC-EU-OW** ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimtys palyginimas

<i>Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų</i>			
			
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys	
PD	InC-EU-OW		
CC0			
NoC-NC		InC*	
CC BY		CNE*	
CC BY-SA			
CC BY-ND			
CC BY-NC			
CC BY-NC-SA			
CC BY-NC-ND			
InC-EDU			
NoC-OKLR**			
<i>* Naudotojui leidžiami su objektu atlikti veiksmai analogiški.</i>			
<i>** Priklausomai nuo kitų teisinių apribojimų turinio.</i>			

1 pavyzdys. Atminties institucija – biblioteka vykdo projektą, kurio metu skaitmenina XX a. pradžios plakatus. Dalyje plakatų (ir su jais pateikiamos) informacijos nepakanka, kad nustatyti, kas yra plakatuose vaizduojamos grafikos, fotografijų autoriai, plakatų leidėjai. Biblioteka privalo autorius siekti nustatyti vadovaudamasi reglamentuota paieškos ir registracijos procedūra, pagal LR ATGTĮ 89–96 str. Visgi pagal LR ATGTĮ 89 str., plakatas, skirtingai nei, tarkime, knygos, audio ir video įrašai, nėra galimas pripažinti „kūriniu našlaičiu“, todėl tokių plakatų teisėtai viešai paskelbti nebus galima.

2 pavyzdys. Didžiosios Britanijos filmų institutas (*British Film Institute*) turi sukaupęs nemažą kinematografijos kūrinių archyvą. Didelė dalis kino filmų yra skaitmeninami ar suskaitmeninti. Jų skaitmeninės versijos laisvai prieinamos žiūrėti instituto interneto svetainėje per įrankį *BFI Player*. Dalies filmų kūrėjų ir prodiuserių tapatybės nežinomos, o dalies filmų prodiuseriai žinomi, bet neįmanoma jų (nei jų teisių perėmėjų) rasti. Teisių turėtojai ieškomi pagal Europos Sąjungos teisinį reglamentavimą ir jį detalizuojantį Didžiosios Britanijos teisinį reglamentavimą, o jų nustatyti ar jų rasti nepavykus, kūriniai registruojami Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos Nenustatytų teisių turėtojų kūrinių duomenų bazėje. Tokie kūriniai turėtų būti paženklinami InC-EU-OW pareikštami, kad Didžiosios Britanijos filmų instituto interneto svetainėje filmus peržiūrintys ir prenumeruojantys naudotojai aiškiai žinotų, kokios teisės jiems yra suteikiamos – t.y., jog galima tik peržiūrėti filmus.

6.3.14. CNE

Copyright not Evaluated

Ką reiškia CNE? Šios *Europeanos* teisių pareikšties pavadinimas teigia, jog „autorių teisės nebuvo vertinamos“. Vadinasi, jos galimai egzistuoja; teisių turinys nėra aiškus.

Kokiais atvejais galima taikyti CNE pareikštį? Tai *Europeanos* teisių pareikštis, sukurta išskirtiniams atvejams, kai skaitmeninami ir internete skelbiami objektai, kurių atminties institucija iš viso nevertino siekdama nustatyti, ar galioja autorių/gretutinės teisės (ar kiti teisiniai apribojimai). Galimybė naudoti CNE labai ribota; tai galima daryti **tik susisiekus su *Europeanos administracija ir suderinus procedūrą***.

Ką naudotojas gali daryti su CNE pareikštimi paženklinu objektu? Kadangi neaišku, ar galioja autorių teisės ir ką autorius/gretutinių teisių turėtojas yra leidęs atlikti su objektu, tai ir internete jį radusiam naudotojui neleidžiama nieko kita, kaip tik susipažinti su objektu ir jį analizuoti.

Kokios yra rizikos? Jei paaiškėtų, kad kūrinys saugomas autorių ar kitų teisių, vadinasi, buvo būtinas teisių turėtojo leidimas jį skaitmeninti ir skelbti internete. Tokių veiksmų atlikimas be teisių turėtojų leidimo yra autoriaus/kito teisių turėtojo teisių pažeidimas, dėl kurio kyla teisinė atsakomybė.

ATMINTINĖ TAI SVARBU ŽINOTI APIE CNE

- CNE reiškia, kad autorių ir gretutinių teisių galiojimas apskritai nebuvo vertintas. Neaišku, ar egzistuoja autorių ar kitos teisės ir kokios jos. Vadinasi, toks ženklavimas tik identifikuoja, kad atminties institucija teisių nevertino, bet potencialiam naudotojui nesuteikia daugiau pridėtinės vertės, nei iš viso niekaip nepaženklintas objektas.
- CNE negalima taikyti, jei yra aišku, kad susidurta su viešosios srities (angl. *public domain*) objektu (naudotina PD (6.3.1 skyrius) ar CC0 (6.3.4 skyrius), autorių teisių saugomu objektu (naudotina viena iš CC licencijų (6.3.5–6.3.10 skyriai), InC (6.3.11 skyrius), InC-EDU (6.3.12 skyrius), „kūriniu našlaičiu“ (naudotina InC-EU-OW (6.3.13 skyrius) ar yra aišku, kad autorių teisės negalioja, bet objektas negali būti visiškai laisvai naudojamas (naudotina InC-OKLR (6.3.1 skyrius) arba NoC-NC (6.3.2 skyrius).
- CNE yra *Europeanos* sukurta teisių pareikštis, kurią taikyti *Europeana* leidžia tik iš anksto suderinus su *Europeanos* administracija.
- Dėl didelio teisinio neapibrėžtumo ir tikimybės pažeisti autorių ar kitų teisių turėtojų teises, reikėtų vengti naudoti CNE, naudojimas galimas tik išimtiniais atvejais, suderinus su *Europeana* ir įvertinus riziką.
- Su CNE paženklintu turiniu (objektais) naudotojas gali susipažinti, jį (juos) analizuoti (skaityti, klausyti, peržiūrėti), bet teisėtai negali kopijuoti, daryti pakeitimų, kurti išvestinių kūrinių (5.4 skyrius), naudoti komerciniais nei nekomerciniais tikslais (5.3 skyrius) ir atlikti kitų veiksmų.

35 lentelė. *CNE* paženklinimų objektų naudojimas

VEIKSMAI	+/-	PLAČIAU SKYRIUJE
Neribotas naudojimas	-	5.2
Autorystės nurodymas	+*	5.7
Pakeitimai, išvestiniai kūriniai	-	5.4
Įpareigojimas dalintis išvestiniais kūriniais analogiškėmis sąlygomis	-	5.5
Komercinis naudojimas	-	5.3
Naudojimas edukaciniais tikslais (ne tik LR ATGTĮ nustatytais atvejais – žr. 5.6 skyrių)	-	5.6
* Jei žinoma.		

36 lentelė. CNE ir kitų ženklavimo būdų identifikuojamų teisių apimties palyginimas

<i>Nuo mažiausių iki didžiausių teisinių apribojimų</i>			
			
„LAISVESNĖS“ licencijos/pareikštys		„GRIEŽTESNĖS“ licencijos/pareikštys	
PD	CNE		
CC0			
NoC-NC		InC*	
		InC-EU-OW*	
CC BY			
CC BY-SA			
CC BY-ND			
CC BY-NC			
CC BY-NC-SA			
CC BY-NC-ND			
InC-EDU			
NoC-OKLR**			
<i>* Naudotojui leidžiami su objektu atlikti veiksmai analogiški.</i>			
<i>** Priklausomai nuo kitų teisinių apribojimų turinio.</i>			

1 pavyzdys. Atminties institucija turi itin didelę analogiškų to paties laikotarpio paveldo objektų kolekciją. Labai tikėtina, kad visi ją sudarantys paveldo objektai saugotini tokiu pačiu teisiniu režimu ir autorių teisių galiojimas yra pasibaigęs. Atminties institucijos nuomone, visuomenės interesas reikalauja objektus paviešinti, tačiau kiekvieno kolekciją sudarančio elemento vertinimas užtruktų neadekvačiai ilgai ir institucija neturi tam resursų. Jei institucija, kuri yra *Europeanos* dalyvė, svarsto galimybę kolekcijos objektus skaitmeninti ir skelbti internete leidžiant interneto bendruomenei su ja susipažinti, nevertinant kiekvieną objektą galimai saugančių autorių/gretutinių teisių, būtina susisiekti su *Europeanos* atstovais ir suderinti galimybę taikyti CNE pareikštį.